COLECŢIA RÂSUL LUMII

GEORGE MIKES

Cum să fii englez

HUMANITAS

GEORGE MIKES s-a născut în 1912 la Siklos, în Ungaria. A studiat Dreptul şi şi-a luat doctoratul la Universitatea din Budapesta. A devenit ziarist, iar în 1938 a fost trimis la Londra în calitate de corespondent, pentru a se ocupa de criza de la Miinchen. Deşi s-a dus acolo doar pentru două săptămâni, s-a stabilit în Anglia. în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a transmis în cadrul Serviciului Maghiar al BBC, unde a rămas până în 1951. A continuat să lucreze ca realizator de emisiuni, critic şi scriitor li- ber-profesionist până când a murit, în 1987.

În 1946 a publicat *How to be an Alien,* care a avut treizeci de ediţii şi l-a transformat în umorist, deşi autorul nu avusese intenţia să scrie o carte amuzantă. A mai scris: *Uber Alles, Little Cabbages, Shakespeare and Myself, Italy for Beginners, How lo Unite Nations, How lo be Inimitable, How to Scrape Skies, How to Tango, The Land of the Rising Yen, How to Run a Stately Home* (cu ducele de Bedford), *Switzerland for Beginners, How to be Decadent, Tsi-Tsa, English Humour for Beginners, How to be Poor, How to be a Guru* şi *How to be God.* A scris un studiu asupra Revoluţiei din Ungaria şi *A Study of Infamy,* o analiză a sistemului politic al poliţiei secrete maghiare, *Arthur Koestler: TheStory of a Friendship* şi *The Riches of the Poor: A Journey round the World Health Organization.* Când a împlinit şaptezeci de ani, în 1982, şi-a publicat autobiografia, *How to be Seventy.*

GEORGE MIKES

Cum să fii englez

Traducere din engleză de
ELENA CIOCOIU

Ilustraţii de
NICOLAS BENTLEY

HUMANITAS
BUCUREŞTI
Ilustraţia
copertei GABI
DUMITRU

GEORGE MIKES
HOWTOBEA
BR1T

argument

l/n 1945, când Andre Deutsch încerca să pună pe picioare o nouă editură, m-a întrebat dacă am ceva pentru el. I-am spus că meşteresc nişte mici eseuri în jurul unei idei principale: cum să fii străin. Nu-mi mai aduc aminte ce făceam pe Insula Wight, dar probabil că acolo eram, de vreme ce a venit ca să ia manuscrisul.

I-a plăcut ce a citit, dar mi-a spus că nu era destul pentru o carte. Aşa că într-o după-amiază m-am apucat şi am mai adăugat cinci mii de cuvinte. Dacă mi-ar fi zis cineva că ar trebui să-mi dau mai mult silinţa, pentru că patruzeci de ani mai târziu cartea aceasta va continua să se vândă în aproximativ treizeci de mii de exemplare necartonate pe an, fără să mai vorbesc de o ediţie nouă cartonată pentru care va trebui să scriu o prefaţă, i-aş fi spus acelei persoane, cu blândeţe, dar cu fermitate, că el sau ea ar trebui să-şi facă un control la cap. Cu siguranţă aş fi zis acelaşi lucru dacă mi s-ar fi spus că peste patruzeci de ani voi mai scrie şi că Andre va fi tot prin preajmă – deghizat, totuşi, într-un bătrânel distins – ca s-o publice.

Cum să fii străin a fost un *cri de coeur,* un strigăt disperat după ajutor: o, Doamne, uită-te la mine, am căzut printre oameni ciudaţi! „Dar e

o carte aşa de *haioasă",* zice lumea. Poate că e. Sper. Dar nu-i imposibil ca ţipetele, gemetele, chiuiturile şi urletele să pară haioase celor neimplicaţi.

în timpul cuvenit am adăugat alte două ţipete primului: *Cum să fii inimitabil,* în 1960, când începuserăm să alunecăm, dar tot mai aveam un Imperiu şi refuzam să acceptăm multe schimbări; şi *Cum să fii decadent,* în 1977. Toate cărţile au fost ilustrate de bunul şi regretatul meu prieten, Nicolas Bentley.

în toţi aceşti ani din 1945, se întâmpla ceva oarecum ciudat: în vreme ce eu mă străduiam să nu mai fiu un străin şi să devin un englez get-beget, Marea Britanie se străduia să scape de insularitatea ei ciudată şi semeaţă şi să devină una cu străinii, (aproape) o parte din Continent, doar un alt membru al C.E.E. Mi se pare adeseori că efortul meu a eşuat; dar în comparaţie cu Marea Britanie am avut un mare succes.

GEORGE MIKES aprilie 1984

cum să fii străin

MANUAL PENTRU ÎNCEPĂTORI ŞI AVANSAŢI

„Am văzut aici multe lucruri care merită detestate, multe lucruri care merită iertate. Dar într-o lume în care Anglia e terminată şi moartă, eu una nu doresc să trăiesc.”

ALICE DUER MILLER, *The White Cliffs*

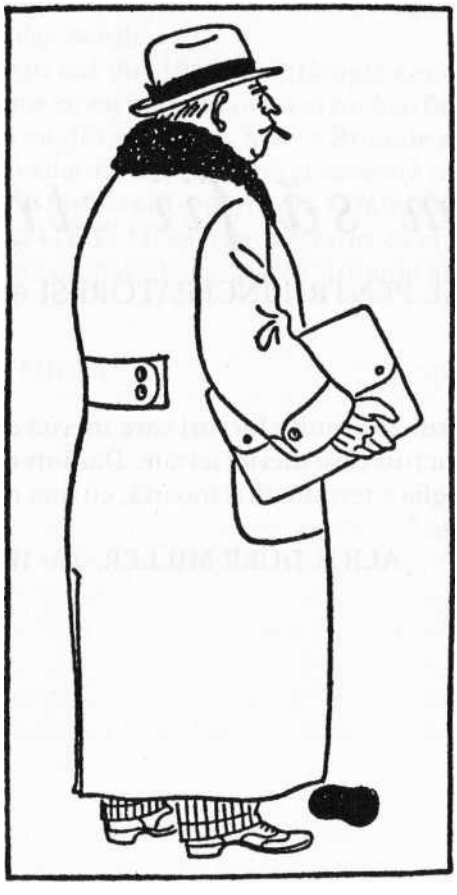

E
uşor

prefaţă la cea de-a douăzeci şi patra ediţie

în care a fost primită cartea când a apărut pentru prima oară în toamna Iui 1946 a fost pentru mine o surpriză plăcută şi, în acelaşi timp, o dezamăgire. O surpriză, pentru că primirea a fost atât de călduroasă; o dezamăgire, din acelaşi motiv.

Să mă explic.

Prima parte a acestei afirmaţii trebuie un pic dezvoltată. Chiar şi cei care n-au legătură directă cu lumea editorială vor înţelege că e foarte plăcut – îmi cer scuze, ar trebui să fiu un pic mai englez: că nu e o situaţie cu totul neplăcută pentru un autor necunoscut să aibă trei ediţii la câteva săptămâni de la publicare şi după aceea o a douăzeci şi patra.

Atunci care mi-e oful? Iată-1: cartea aceasta a schimbat cu totul imaginea pe care mi-o făcusem despre mine. Trebuia să fie o carte provocatoare. înaintea publicării ei credeam că sunt cineva care urma să le vorbească pe şleau englezilor. Spusesem ce gândesc fără să-mi pese de consecinţe; credeam că sunt curajos şi îndrăzneţ şi mă aşteptam fie să trec neobservat, fie să înfrunt o furtună. Dar nu s-a iscat nici o furtună. Mă aşteptam ca englezii să se răzvrătească, dar m-au bătut pe spate; mă aşteptam ca

naţiunea engleză să sară în sus, dar n-au spus decât: „foarte amuzantă". A fost, într-adevăr, o dezamăgire amară.

în vreme ce Radioul din România difuza în serial (fără permisiunea mea) *Cum să fii străin* ca pe un manifest anti- britanic, Biroul Central de Informaţii m-a sunat aici, în Londra, şi mi-a cerut să fiu de acord cu traducerea cărţii în poloneză de dragul numeroşilor refugiaţi polonezi care se stabileau atunci în această ţară. „Vrem ca prietenii noştri să ne vadă în lumina aceasta", a zis bărbatul de la telefon. Era mai mult decât putea să-ndure spiritul meu războinic şi provocator. „Dar nu-i o lumină prea favorabilă", am protestat eu, slab. „E o lumină foarte umană, care e cât se poate de favorabilă", a replicat funcţionarul. Am fost strivit.

Câteva săptămâni mai târziu spiritul meu pleoştit a prins viaţă când am auzit de directorul unei bănci de la periferie a cărui soţie a adus acasă cartea aceasta spunând că i se păruse destul de amuzantă. Domnul în cauză s-a aşezat în faţa şemineului, cu picioarele în sus, şi a citit cartea de la un cap la altul, întunecându-se din ce în ce mai mult la faţă. Când a terminat, s-a ridicat şi a spus:

— Impertinenţă fără margini.

Şi a aruncat cartea în foc.

Era un spirit nobil şi patriotic şi mi-a făcut mult bine. Mi-ar fi plăcut să fi fost mai mulţi ca el în Anglia. Dar n-am mai găsit altul.

De atunci am scris cam o duzină de cărţi; dar aş fi putut la fel de bine să nu mai scriu nimic

altceva. Am rămas autorul cărţii *Cum să fii străin* chiar şi după ce am publicat un volum de eseuri serioase. Chiar şi domnul Somerset Maugham s-a plâns cu amărăciune, în repetate rânduri, de tratamentul acesta. Indiferent ce a făcut, i s-a spus că n-o să mai scrie niciodată o a doua *Legături umane',* în ciuda altor cincizeci de opere, Arnold Bennett a rămas autorul *Poveştii soţiilor bătrâne* şi nimic mai mult; şi domnul Robert Graves e doar autorul cărţilor despre Claudius. Autorii aceştia sunt cu mult mai importanţi decât mine; dar au aceeaşi problemă. Acum scriu un roman picaresc de 750 de pagini

a cărui acţiune se petrece în Sumeria antică. Se conturează frumos şi o să primesc Premiul Nobel pentru el. Dar la ce bun: voi rămâne tot cel care a scris *Cum să fii străin.*

Nu mă plâng. Cărţile cuiva încep să-şi trăiască viaţa destul de devreme, ca nişte copii. îmi place cartea asta; a făcut pentru mine aproape tot atât cât am făcut eu pentru ea. Totuşi, oricât de iubitor ai fi ca părinte, tot simţi că ţi se cam răneşte mândria dacă eşti cunoscut, respectat şi acceptat doar ca tatăl copilului mai mare.

în 1946, i-am dus manuscrisul acesta lui Andre Deutsch, un tânăr care tocmai hotărâse să-şi încerce norocul ca editor. Pe vremuri se ducea la aceeaşi şcoală cu fratele meu mai mic. îl ştiam de mult şi mi-era clar chiar de atunci, de la Budapesta, când avea doar doisprezece ani şi purta pantaloni scurţi, că va fi un editor excelent la Londra dacă va avea şi noroc. Aşa că i-am dat cartea şi, pentru că la vremea aceea nu primea manuscrise de la autori mai cunos- cuţi, a acceptat-o cu un oftat. A sugerat că Nicolas Bentley ar trebui rugat să „deseneze ilustraţiile". Mi-a plăcut ideea, dar am zis că o să refuze sugestia. Iar am avut dreptate: a refuzat-o. Totuşi, în cele din urmă, a fost convins să se răzgândească.

Pe atunci domnul Deutsch lucra pentru altă editură. La patru ani de la publicarea acestei cărţi şi publicarea ulterioară a altor trei cărţi Mikes-Bentley, a plecat de la editura aceasta în vreme ce eu am rămas aici şi am continuat să lucrez cu un alt caricaturist cunoscut şi capabil,

David Langdon. Acum însă Andre Deutsch a cumpărat toate drepturile scrierilor mele trecute şi viitoare de la fosta lui editură, şi echipa de la început, formată din Deutsch, Bentley şi cu mine, s-a reunit iar sub auspiciile primului domn menţionat. Cu toţii suntem cu doisprezece ani mai în vârstă şi domnul Deutsch nu mai poartă pantaloni scurţi, sau, oricum, nu la birou.

cum să fii străin

— Când o să scrii altă carte *Cum să fii străin?* mă întreabă din când în când Deutsch şi Bentley, şi sunt sigur că o fac cu bună intenţie.

Nu prea pot să înţeleagă răspunsul pe care-l mormăi eu la întrebarea lor prietenească. Iată-1:

— Niciodată, dacă se poate.

Londra, mai 1958 GEORGE MIKES

prefaţă

*J*ără falsă modestie, cred că sunt în măsură să scriu despre „cum să fii străin". Eu însumi sunt străin. În plus, am fost toată viaţa străin. Doar în primii douăzeci şi şase de ani din viaţă nu mi-am dat seama de asta. Trăiam în propria mea ţară, o ţară plină de străini, şi n-am observat nimic deosebit sau nelalocul lui la mine; apoi am venit în Anglia şi vă puteţi închipui ce surpriză dureroasă am avut.

Ca toate descoperirile mari şi importante s-a petrecut în câteva secunde. Ştiţi cu toţii, probabil, de la şcoală, cum a descoperit Isaac Newton legea gravitaţiei. I-a căzut un măr pe cap. întâmplarea aceasta l-a pus pe gânduri vreo două minute, apoi a exclamat, încântat: „Bineînţeles! Constanta gravitaţională este acceleraţia pe secundă pe care o produce o masă de un gram la distanţa de un centimetru." Aţi mai învăţat, de asemenea, că într-o zi James Watt s-a dus în bucătărie unde se gătea varză şi a văzut cum se ridica şi cobora capacul oalei. „Ia să mă gândesc[1]', a murmurat – „să mă gândesc". Apoi s-a lovit cu palma peste frunte şi a descoperit motorul cu aburi. Aşa mi s-a întâmplat şi mie, deşi în circumstanţe oarecum diferite.

Uite cum a fost. Acum câţiva ani am petrecut mult timp cu o tânără care era foarte mândră şi conştientă că e englezoaică. O dată m-a întrebat – spre surprinderea mea – dacă vreau să mă însor cu ea. „Nu”, am răspuns, „Nu vreau. Mama n-ar fi niciodată de acord ca eu să mă însor cu o străină." S-a uitat la mine un pic surprinsă şi enervată şi a zis: „Eu sunt străină? Ce prostie. Sunt englezoaică. Tu eşti străinul. Şi cu mama ta.” N-am cedat. „Şi în Budapesta?" am întrebat-o. „Peste tot”, a susţinut ea cu hotărâre. „Adevărul nu depinde de geografie. Ceva adevărat în Anglia e adevărat şi în Ungaria şi în Borneo de Nord şi în Venezuela şi peste tot.”

Am priceput că teoria aceasta era pe cât de incontestabilă, pe atât de simplă. Eram uluit şi supărat. Mai ales din cauza mamei mele, pe care o iubeam şi o respectam. Aflasem pe neaşteptate ce era, de fapt.

Era un lucru ruşinos şi de prost gust să fii străin, şi n-are rost să pretind altceva. Nu-i cale de ieşire. Un delincvent poate să se reabiliteze şi să devină un membru cinstit al societăţii. Un străin nu se poate reabilita. Odată ce e străin, rămâne străin. N-are cale de ieşire. Poate să devină britanic; nu poate niciodată să devină englez.

Aşa că mai bine te împaci cu realitatea crudă. Unii englezi nobili ar putea să te ierte. Unele

suflete mărinimoa- se îşi dau seama că nu-i vina ta, ci doar nenorocul tău. Se vor purta cu tine cu înţelegere, condescendenţă şi simpatie. Te vor invita la ei acasă. Aşa cum acceptă câini de casă şi alte animale, sunt destul de pregătiţi să accepte câţiva străini.

Prin urmare, titlul acestei cărţi, *Cum săfii străin,* exprimă mai mult decât ar trebui. Cum să fii străin? N-ar trebui să fii deloc străin. Există, totuşi, anumite reguli care trebuie respectate dacă vrei să fii, atât cât e posibil, acceptabil şi civilizat.

Studiaţi aceste reguli şi imitaţi-i pe englezi. Puteţi avea un singur rezultat: dacă nu reuşiţi să-i imitaţi, deveniţi ridicoli; dacă reuşiţi, deveniţi şi mai ridicoli.

G.M.

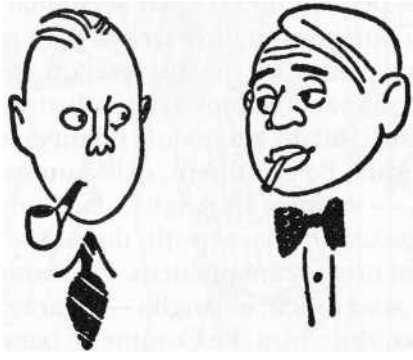

I. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN GENERAL

avertisment pentru începători

Z'n Anglia* totul e pe dos.

Duminica, pe Continent, chiar şi cel mai sărac om îşi pune cel mai bun costum, încearcă să pară respectabil şi, în acelaşi timp, viaţa ţării devine veselă şi voioasă; în Anglia, chiar şi cel mai bogat lord sau industriaş se îmbracă în nişte zdrenţe ciudate, nu se rade şi ţara devine posomorâtă şi întunecată. Pe Continent, există un subiect care ar trebui evitat – vremea; în Anglia, dacă nu repeţi fraza „Ce zi frumoasă, nu?" de cel puţin două sute de ori pe zi, eşti considerat un pic cam plicticos. Pe Continent, ziarele de duminică apar lunea; în Anglia – o ţară cu ciudăţenii exotice – apar duminica. Pe Continent, oamenii folosesc furculiţa de parcă ar fi o lopată; în Anglia o întorc cu faţa în jos şi o înfig în orice – până şi-n mazăre.

Intr-un autobuz de pe Continent care se apropie de o staţie şoferul e cel care sună clopoţelul dacă vrea ca autobuzul să nu se oprească; în Anglia suni clopoţelul dacă vrei să se oprească autobuzul. Pe Continent, pisicile vagaboande suntjudecate individual după merit – unele-s iubite, altele doar respectate; în Anglia

* Când spun Anglia, oamenii vor să spună când Marea Britanie, când Regatul Unit, când Insulele Britanice – dar niciodată Anglia.

sunt adorate de toată lumea, ca în Egiptul antic. Pe Continent, la masă, oamenii au mâncare bună; în Anglia au maniere alese.

Pe Continent, oratorii publici încearcă să înveţe să vorbească fluent; în Anglia iau lecţii speciale de bâlbâială de

Duminică dimineaţa

Oxford. Pe Continent, persoanelor educate le

place să-i citeze pe Aristotel, Horaţiu, Montaigne şi să-şi etaleze cunoştinţele; în Anglia, doar persoanele needucate îşi etalează cunoştinţele, nimeni nu citează autori latini sau greci în timpul conversaţiei, în afară de cazul în care nu i-a citit niciodată.

Pe Continent, aproape fiecare naţiune, mare sau mică, a declarat deschis la un moment dat că e superioară tuturor celorlalte naţiuni; englezii duc războaie eroice ca să combată aceste idei periculoase fără să menţioneze niciodată care e *de fapt* rasa superioară a lumii. Continentalii sunt sensibili şi dificili; englezii primesc totul cu un nemaipomenit simţ al umorului – se simt jigniţi doar dacă le spui că n-au deloc simţul umorului. Pe Continent, populaţia constă într-un procentaj mic de delincvenţi, un procentaj mic de oameni cinstiţi şi restul sunt o tranziţie nedefinită între cele două; în Anglia găseşti un procentaj mic de delincvenţi şi restul sunt oameni cinstiţi. Pe de altă parte, oamenii de pe Continent fie îţi spun adevărul, fie mint; în Anglia, nu mint aproape niciodată, dar nici nu le-ar trece prin minte să-ţi spună adevărul.

Pentru mulţi continentali, viaţa e un joc; pentru englezi, crichetul e un joc.

să facem prezentările

•

Zată un capitol despre cum se fac prezentările.

O prezentare are rolul de a ascunde identitatea cuiva. E foarte important să nu pronunţaţi numele nimănui în aşa fel încât cealaltă persoană să-l audă. în general, felul în care pronunţaţi este o garanţie solidă a acestui lucru. Pe de altă parte, dacă sunteţi prezentat cuiva, trebuie să respectaţi două reguli importante.

1. Dacă el întinde mâna ca s-o strângă pe a dumneavoastră, nu trebuie s-o acceptaţi. Schiţaţi un zâmbet şi, de îndată ce el se lasă păgubaş şi nu vă mai strânge mâna, în- tindeţi mâna şi încercaţi în zadar s-o prindeţi pe a lui. Jocul acesta se repetă până ce trece cea mai mare parte a după-amiezii sau serii. Oricum, e foarte posibil ca aceasta să fie partea cea mai amuzantă a după-amiezii sau serii.
2. După ce s-au făcut prezentările, trebuie să vă interesaţi de sănătatea noii dumneavoastră cunoştinţe.

încercaţi asta în limba dumneavoastră. Să zicem că prezentaţi persoanele în franceză şi le

murmuraţi numele. Dacă ei dau mâna şi întreabă:

— Comment allez-vous?

„Comment allez-vous?" – va fi gluma zilei şi-şi vor aduce aminte de ea până vor da colţul.

Nu uitaţi, totuşi, că pe noul dumneavoastră prieten care pune întrebările astea înduioşătoare în legătură cu starea dumneavoastră de sănătate îl doare în cot dacă sunteţi sănătos tun sau suferiţi de delirium tremens. Un dialog precum:

EL: Ce mai faceţi?

DUMNEAVOASTRĂ: Stare generală de sănătate satisfăcătoare. Uşoară insomnie şi o bătătură afurisită la piciorul stâng. Presiunea sângelui joasă, digestie înceată, dar normală.

ar fi de neiertat.

În faza următoare nu trebuie să spuneţi „încântat de cunoştinţă". Aceasta e una din foarte puţinele minciuni pe care nu trebuie să le pronunţaţi niciodată pentru că, nu se ştie de ce, e considerată vulgară. Nu trebuie să spuneţi „încântat de cunoştinţă", chiar dacă nu puteţi să-l în- ghiţiţi pe respectivul.

Câteva remarci generale:

1. Nu vă loviţi călcâiele, nu faceţi plecăciuni, renunţaţi total la exerciţiile de gimnastică şi coregrafice.

2. Nu vă adresaţi avocaţilor străini, profesorilor, dentiştilor, agenţilor comerciali şi imobiliari cu „Domnule doctor". Toată lumea ştie că vorbuliţa „doctor" înseamnă doar că sunt din Europa Centrală. E şi aşa un lucru dureros, nu-i nevoie să-l amintiţi tot timpul.

Ce mână doriţi?

vremea

Cz cel mai important subiect din ţară. Nu vă lăsaţi pradă amintirilor din tinereţe când, dacă voiaţi să spuneţi despre cineva că e din cale afară de plicticos, pe Continent, remarcaţi: „E genul care vorbeşte cu tine despre vreme." în Anglia, acesta e un subiect cât se poate de interesant, chiar incitant, şi trebuie să vă pricepeţi să vorbiţi despre vreme.

EXEMPLE DE CONVERSAŢIE

Pentru vreme bună

— Ce zi nemaipomenită, nu?
— Nu-i aşa că e frumos?
— Soarele...
— Nu-i aşa că-i splendid?
— E minunat, nu?
— E aşa de plăcut şi de cald...
— Mie unul mi se pare aşa de plăcut când e cald – nu?
— îmi place la nebunie – dumneavoastră?

Pentru vreme rea

— Ce zi urâtă, nu?
— Nu-i aşa că e îngrozitor?
— Ploaia... urăsc ploaia...
— Nu pot s-o sufăr. Dumneavoastră?
— închipuiţi-vă o zi ca asta în iulie. Ploaie dimineaţa, apoi un pic de soare, şi apoi ploaie, ploaie, ploaie, toată ziua.

Bună
ziua!

— Mi-aduc aminte că a fost o zi exact aşa în iulie 1936.

— Da, şi eu mi-aduc aminte.

— Sau în 1928?

— Chiar aşa.

— Sau în 1939?

— Da, aşa e.

Luaţi aminte acum la ultimele câteva propoziţii din conversaţia aceasta. Reiese o regulă foarte importantă. Nu trebuie să contraziceţi niciodată pe nimeni când vorbiţi despre vreme. Dacă tună şi fulgeră, dacă uraganele smulg din rădăcini copacii de pe marginea drumului, iar cineva vă spune: „Frumoasă zi, nu?" – răspundeţi fără ezitare: „Nu-i aşa că-i nemaipomenită?"

Invăţaţi pe de rost conversaţia de mai sus. Dacă prindeţi un pic mai greu, învăţaţi cel puţin o conversaţie, o să funcţioneze foarte bine în orice ocazie.

Dacă nu mai spuneţi nimic altceva pentru tot restul vieţii, repetaţi numai conversaţia aceasta, tot aveţi şanse mari să treceţi drept o persoană uluitor de spirituală, cu o minte brici, cu spirit de observaţie şi cu maniere cât se poate de plăcute.

Societatea engleză e o societate pe clase, organizată strict, aproape în corporaţii. Dacă nu mă credeţi, ascultaţi buletinele meteo. întotdeauna e un buletin meteo diferit pentru fermieri. La radio auziţi adesea afirmaţii precum:

„Mâine va fi o zi rece, cu nori şi cu ceaţă;

perioadele lungi de ploaie vor fi întrerupte de perioade scurte de averse."

Şi apoi:

„Buletin meteo pentru fermieri. Va fi o zi frumoasă şi caldă, cu mult soare."

Nu trebuie să uitaţi că fermierii fac o treabă de importanţă naţională şi merită o vreme mai bună.

S-a întâmplat de nenumărate ori să se anunţe vreme frumoasă, caldă şi să plouă şi să ningă toată ziua, sau *invers.* Unii s-au grăbit să tragă concluzia că, probabil, e ceva în neregulă cu buletinele meteo. Greşesc şi ar trebui să fie mai atenţi când afirmă ceva.

Am citit un articol într-un ziar de duminică şi acum pot să vă spun cum stau lucrurile, de fapt. Toate necazurile vin de la anticicloni. (Nu prea ştiu ce-s anticiclonii, da' nu contează; urăsc ciclonii şi sunt eu însumi anticiclonic.) Cei mai năbădăioşi anticicloni sunt cei din Azore şi cei polari.

Meteorologii britanici anunţă vremea *corectă* — aşa cum *ar trebui* să fie în realitate –, dar intervin anticiclonii ăştia mici, impertinenţi care strică totul.

Asta arată iar că dacă englezii ar sta în banca lor, fără să se încurce cu nişte chestii străine ca anticiclonii polari şi din Azore, ar duce-o mult mai bine.

sufletul şi eufemismul

*S*trăinii au suflet; englezii n-au.

Pe Continent găseşti o sumedenie de oameni care oftează din greu din te miri ce, tânjesc, suferă şi se uită în jur cât se poate de abătuţi. Acesta se cheamă suflet.

Cel mai rău tip de suflet e marele suflet slav. Cei care suferă de el sunt de obicei gânditori foarte profunzi. Pot spune lucruri de tipul: „Uneori sunt aşa de vesel şi alteori aşa de trist. Poţi să-mi spui de ce?" (Nu puteţi, nu încercaţi.) Sau: pot spune: „Sunt aşa de misterios... Uneori aş vrea să fiu în altă parte.” (Nu spuneţi: „Şi eu.”) Sau: „Noaptea, când sunt singur în pădure şi sar dintr-un copac în altul, mă gândesc adesea că viaţa e aşa de ciudată."

Toate acestea sunt foarte profunde: şi e vorba doar de suflet şi nimic altceva.

Englezii n-au suflet; au, în schimb, eufemismul.

Dacă un tânăr de pe Continent vrea să-şi declare dragostea pentru o fată, îngenunchează, îi spune că e cea mai dulce, cea mai fermecătoare şi încântătoare persoană din lume, că are *un nu ştiu ce,* ceva deosebit şi specific, pe care-l mai au doar câteva sute de mii de femei, şi că nu mai poate trăi un minut fără ea. Adesea, ca să dea un pic mai multă emfază afirmaţiei, se

împuşcă pe loc. Aceasta e o declaraţie de dragoste normală, obişnuită în ţările continentale mai temperamentale. în Anglia, băiatul o bate pe iubita lui pe spate şi-i spune încetişor: „N-am nimic împotriva ta, ştii." Dacă e îndrăgostit lulea, poate să adauge: „De fapt, chiar îmi eşti dragă."

„Mi-e sufletul un vid dureros” – John Wesley

Dacă vrea să se însoare cu fata, zice:
„Zic să ... vrei?...”
Dacă vrea să-i facă o propunere indecentă:
„Zic... ce-ar fi să...”

Exagerareajoacă, de asemenea, un rol considerabil în viaţa socială engleză. în general, aceasta se produce atunci când cineva remarcă: „Zic...” şi apoi tace mâlc trei zile la rând.

ceaiul

roblema cu ceaiul e că la început era o băutură chiar bună.

Aşa că un grup din cei mai renumiţi savanţi britanici şi-au pus mintea la contribuţie şi au făcut nişte experimente biologice complicate ca să găsească o cale să-l strice.

Intru gloria eternă a ştiinţei britanice, truda lor a dat roade. Au sugerat că dacă nu-l bei simplu, sau cu lămâie sau rom sau zahăr, ci torni în el câteva picături de lapte rece, fără nici un pic de zahăr, se obţine produsul dorit. De îndată ce băutura aceasta orientală răcoritoare, aromată a fost transformată cu succes într-o apă de gură incoloră şi insipidă, a devenit dintr-odată băutura naţională a Marii Britanii şi a Irlandei – păstrând, de fapt, uzurpând, titlul pompos de ceai.

În unele cazuri nu trebuie să refuzaţi o ceaşcă de ceai, altfel veţi fi socotit o pasăre exotică şi barbară care n-are nici o şansă să ocupe vreodată un loc în societatea civilizată.

Dacă sunteţi invitat într-o familie engleză, la cinci dimineaţa primiţi o ceaşcă de ceai. Fie vă e adus de o gazdă, care zâmbeşte din toată inima, fie de o servitoare aproape răuvoitor de tăcută. Când vă este tulburat somnul cel mai dulce de dimineaţă nu trebuie să spuneţi: „Doamnă (sau Mabel), cred că sunteţi o persoană nemiloasă, ofti- coasă şi răutăcioasă care merită să fie împuşcată." Dimpotrivă, trebuie să spuneţi, cu cel mai arătos zâmbet de ora cinci: „Mulţumesc mult. îmi place la nebunie o ceaşcă

de ceai de dimineaţă, mai ales dimineaţa devreme." Dacă vă lasă singur cu lichidul, puteţi să-l azvârliţi în chiuvetă.

Ceaiul care-nveseleşte

Apoi primiţi ceai la micul dejun; apoi la unsprezece dimineaţa; apoi după prânz; apoi primiţi ceai la vremea ceaiului; apoi după cină; şi iar la unsprezece noaptea.

Nu trebuie să refuzaţi alte ceşti de ceai în următoarele cazuri: dacă e cald afară; dacă e rece; dacă sunteţi obosit; dacă i se pare cuiva că sunteţi obosit; dacă sunteţi nervos; dacă sunteţi binedispus; dacă ieşiţi; dacă sunteţi plecat; dacă tocmai v-aţi întors acasă; dacă aveţi chef de aşa ceva; dacă n-aveţi chef; dacă n-aţi băut ceai de

ceva vreme; dacă tocmai aţi băut o ceaşcă.

Cu nici un preţ nu trebuie să-mi urmaţi exemplul. Eu dorm la cinci dimineaţa; beau cafea la micul dejun; beau o sumedenie de ceşti de cafea neagră în timpul zilei; beau cele mai neortodoxe şi mai exotice ceaiuri chiar la vremea ceaiului.

Deunăzi, de pildă – vă povestesc doar ca să vă dau un exemplu de cât de jos pot să decadă unii –, am vrut o ceaşcă de cafea şi o bucată de brânză la vremea ceaiului. Era una din zilele acelea din cale afară de calde şi soţia mea (pe vremuri o englezoaică de treabă, coruptă acum cu totul şi fără speranţă de influenţa mea străină afurisită) a făcut nişte cafea rece şi a pus-o în frigider, unde a îngheţat şi a devenit un bloc solid. Pe de altă parte, a lăsat brânza pe masa din bucătărie, unde s-a topit. Aşa că am mâncat o bucată de cafea şi am băut un pahar de brânză.

sexul

^/ontinentalii au viaţă sexuală; englezii au sticle cu
apă caldă.

o vorbă despre unii editori

Lt/m auzit de un distins editor englez, cu suflet curat, care a adaptat romanul lui John Steinbeck, *Fructele mâniei,* cu atâta meşteşug încât a devenit o cărticică de familie despre struguri şi alte fructe, cu multe ilustraţii.

Pe de altă parte, un editor continental din Londra s-a ocupat de traducerea în engleză a unei cărţi politice franţuzeşti, *Frontul Popular.* A devenit o carte pornografică în- citantă, cu titlul *Fundul Popular.*

limba

C/ând am sosit în Anglia credeam că ştiu engleză. După o oră mi-am dat seama că nu înţelegeam nici o iotă. În prima săptămână am ajuns să mă descurc acceptabil şi în următorii şapte ani m-am lămurit treptat, dar cu totul, că n-o să ştiu niciodată limba într-adevăr bine, ca să nu mai spun perfect. E trist. Singura mea consolare e că nimeni nu vorbeşte perfect engleza.

Ţineţi cont că cele cinci sute de cuvinte pe care le foloseşte un englez mediu sunt departe de a fi tot vocabularul limbii. Puteţi învăţa alte cinci sute şi alte cinci mii şi alte cincizeci de mii şi tot veţi mai da peste alte cincizeci de mii pe care nu le-aţi mai auzit nici dumneavoastră, nici altcineva.

Dacă trăiţi aici suficient de mult veţi avea marea surpriză să descoperiţi că adjectivul *bun* nu-i singurul adjectiv pe care-l posedă limba, în ciuda faptului că în primii trei ani nu-i nevoie să învăţaţi sau să folosiţi alte adjective. Puteţi spune că vremea e bună, un restaurant e bun, Domnul Cutare e bun, hainele Doamnei Cutare

sunt bune, aţi avut o zi bună şi totul e bun şi frumos.

Apoi trebuie să vă hotărâţi asupra accentului. Veţi avea accentul dumneavoastră străin, dar multora le place să-l amestece cu altceva. Am cunoscut un evreu polonez care avea un puternic accent irlandezo-idiş. Oamenilor li se părea fascinant, dar un pic exagerat. Cel mai uşor puteţi da impresia că aveţi un accent bun sau nici un fel de accent

străin dacă ţineţi în gură o pipă neaprinsă, mormăiţi printre dinţi şi vă terminaţi toate propoziţiile cu întrebarea: „Nu-i aşa?" Oamenii n-or să înţeleagă mare lucru, dar sunt obişnuiţi cu asta şi le veţi face o impresie excelentă.

Am cunoscut destui străini care încercau din greu să dobândească un accent de Oxford. Avantajul e că le dai impresia celorlalţi că se află tot timpul în compania unor profesori sau conferenţiari de la Oxford care vorbesc despre numismatica medievală; dezavantajul e că tot cântând îţi cam supui gâtul la un efort şi e un tip de afectare pe care chiar şi mulţi englezi îl îndură cu greu fără oprire. Te poţi trezi că renunţi la el, vorbeşti normal, şi atunci ce-ai făcut?

Şi accentul de Mayfair poate fi recomandat călduros. Engleza de Mayfair e avantajoasă pentru că uneşte aerul afectat al accentului de Oxford cu aroma necultivată a unei dansatoare profesioniste, needucate.

Totuşi, dacă încercaţi să păreţi cât se poate de cultivat, puteţi avea cel mai mare succes folosind expresii polisila- bice. Mulţi străini care

au învăţat latină şi greacă în şcoală descoperă cu uimire şi satisfacţie că limba engleză a absorbit un număr uriaş de expresii din latina şi greaca veche şi îşi dau seama că (a) e mult mai uşor să înveţi expresiile acestea decât cuvintele englezeşti mult mai simple; (Z>) că aceste cuvinte sunt de regulă din cale afară de lungi şi produc o impresie pur şi simplu nemaipomenită când vorbiţi cu băcanul, portarul şi agentul de asigurări.

Inchipuiţi-vă, de pildă, că portarul blocului în care locuiţi remarcă tăios că nu trebuie să puneţi coşul de gunoi în faţa uşii înainte de ora 7.30 dimineaţa. Dacă-i răspundeţi „Vă rog să mă lăsaţi în pace”, poate urma o ceartă zgomotoasă şi obositoare şi cu siguranţă portarul va avea dreptate, pentru că sigur veţi găsi în contract o clauză (scrisă cu litere mici, în josul ultimei pagini) conform căreia

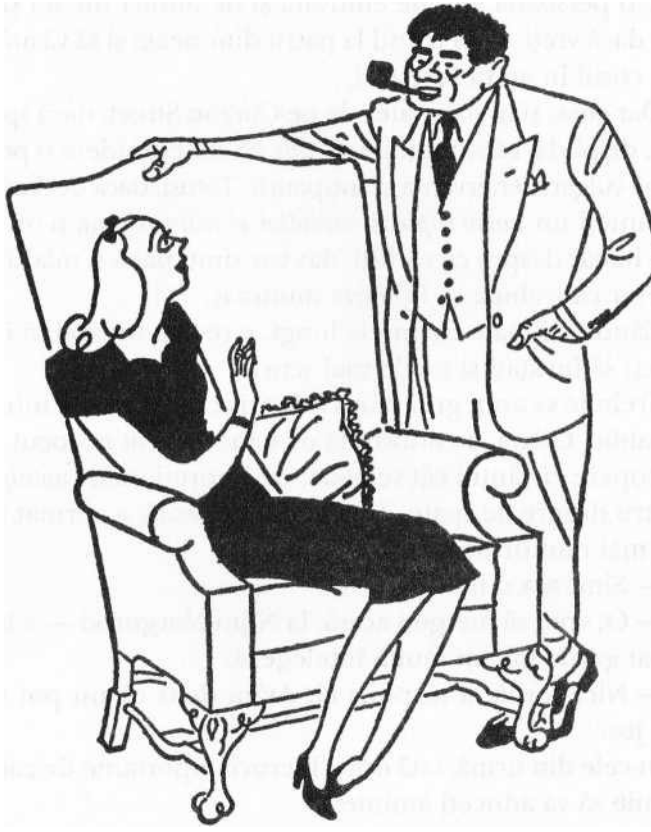

Trucul cu pipa

portarul are întotdeauna dreptate şi îi datoraţi supunere totală şi ascultare necondiţionată. Totuşi, dacă-i răspundeţi „Repudiez observaţiile tupeiste pe care mi le faceţi", cearta se va termina imediat, portarul va fi mândru că are în bloc o persoană atât de cultivată şi de atunci încolo puteţi, dacă vreţi, să vă treziţi la patru dimineaţa şi să vă atârnaţi coşul în afara ferestrei.

Dar chiar şi în societatea de pe Curzon Street, dacă spuneţi, de pildă, că sunteţi *un tip dur* vă vor considera o persoană vulgară, enervantă şi antipatică. Totuşi, dacă declaraţi că sunteţi un *homo sapiens cercetător şi intransigent,* n-or să aibă habar despre ce vorbiţi, dar vor simţi până-n măduva oaselor că trebuie să fiţi ceva minunat.

Când ştiţi toate cuvintele lungi, e recomandabil să începeţi să învăţaţi şi unele mai scurte.

Trebuie să aveţi grijă când folosiţi aceste cuvinte interminabile. Odată, o cunoştinţă de-a mea a avut norocul să descopere cuvântul cât se poate de impresionant *notalgie* pentru durere de spate. Totuşi, din greşeală, a afirmat în faţa mai multor persoane:

— Simt aşa o nostalgie.

— O, vreţi să mergeţi acasă, la Nijni Novgorod – a întrebat gazda lui, cu multă înţelegere.

— Nici vorbă, a răspuns el. Atâta doar că nu pot să stau jos.

cum să fii străin

În cele din urmă, iată două lucruri importante de care trebuie să vă aduceţi aminte:

1. Nu uitaţi că e mult mai uşor să scrieţi în engleză decât să vorbiţi în engleză, pentru că puteţi *scrie* fără accent străin.

2. În autobuz şi în alte locuri publice e recomandabil să vorbiţi încetişor într-o germană bună în loc să urlaţi într-o engleză oribilă.

limba

Oricum, toată treaba asta cu limba nu-i deloc uşoară. După ce am stat opt ani în ţara aceasta, deunăzi o doamnă foarte amabilă mi-a spus: „Dar de ce vă plângeţi? Chiar vorbiţi cu un accent excelent fără urmă de engleză."

cum să nu fii deştept

— oi, străinii, sunteţi aşa de deştepţi, mi-a zis acum câţiva ani o doamnă.

La început, când m-am gândit la sumedenia de idioţi şi nerozi străini pe care avusesem onoarea să-i întâlnesc, am considerat remarca aceasta exagerată, dar un compliment.

De atunci am învăţat că nu era nici pe departe aşa. Aceste câteva cuvinte exprimau dispreţul şi uşorul dezgust al doamnei faţă de străini.

Dacă încercaţi şi cântaţi cuvântul *deştept* în orice dicţionar englez, veţi descoperi că dicţionarele sunt învechite şi vă induc în eroare în această privinţă. Potrivit Pocket Oxford Dictionary, de exemplu, cuvântul înseamnă iute şi agil... abil, talentat, ingenios. Nuttall's Dictionary dă sensurile următoare: îndemânatic, abil, ingenios, ager sau isteţ, inteligent. Toate sunt adjective drăguţe, care exprimă caracteristici valoroase şi demne de respect. Totuşi, un englez modern foloseşte cuvântul *deştept* cu sensul de: viclean, şiret, ascuns, clandestin, trădător, alunecos, iscusit, ne-englez, ne-scoţian, ne-velş.

în Anglia e de prost gust să fii deştept, să afirmi ceva cu încredere. Poate că personal vi se pare că doi şi cu doi fac patru, dar nu trebuie s-

o susţineţi imperios, pentru că sunteţi într-o ţară democratică şi poate că alţii cred altfel.

Un domn de pe Continent care caută o panoramă frumoasă poate să remarce:

„Doctorul Hoffmeyer este de-a dreptul sclipitor. „

— Peisajul acesta îmi aduce aminte un pic de Utrecht, unde la 11 aprilie 1713 s-a semnat tratatul de pace care a pus capăt Războiului Spaniol de Succesiune. Totuşi, râul care se vede seamănă cu Guadalquivir, care izvorăşte în Sierra de Cazorla şi se varsă la sud-vest de Oceanul Atlantic şi e lung de 650 de kilometri. O, râurile... Ce-a spus Pascal despre ele? „Les rivieres sont Ies chemins qui marchent.

Felul acesta pompos şi lăudăros de a vorbi nu-i permis în Anglia. Englezul e modest şi simplu. Foloseşte doar câteva cuvinte şi spune atât de multe – dar atât de multe – cu ele. Un englez care se uită la acelaşi peisaj ar rămâne tăcut două-trei ore şi s-ar gândi cum să-şi exprime în cuvinte sentimentul profund. Apoi ar spune:

— E frumos, nu?

Un profesor englez de matematică i-ar spune menajerei care verifică lista de cumpărături:

— Mă tem că nu-s deloc bun la aritmetică. Te rog să mă corectezi, Jane, dacă greşesc, dar cred că radical din 97344 este 312.

Şi acum despre cunoaştere. O tânără englezoaică, fireşte, ar putea să înveţe un pic mai multă geografie, să zicem. Atâta doar că nu-i „şic” să ştii dacă Budapesta e capitala României, a Ungariei sau a Bulgariei. Şi în cazul în care ştie, din întâmplare, că Budapesta *e* capitala României, ar trebui cel puţin să rămână perplexă dacă e pomenit din- tr-odată Bucureştiul.

E mult mai drăguţ să întrebi, dacă vorbeşte cineva de Barbados, Banska Bystrica sau Fiji:

— O, insuliţele alea... Sunt britanice?

(De obicei, sunt.)

* „Râurile sunt drumurile care merg...” *(Ib. fr.). (N.t)*

cum să fii nepoliticos

(y uşor să fii nepoliticos pe Continent. Strigi doar şi te adresezi oamenilor folosind numele unui personaj zoologic.

La un nivel ceva mai înalt puteţi inventa câteva poveşti împotriva adversarilor dumneavoastră. De exemplu, la Budapesta, când o actriţă destul de nearătoasă a intrat într-un club de nudism, colegele ei mai tinere şi mai drăguţe au răspândit vestea că fusese acceptată doar cu condiţia să poarte o frunză de smochin pe faţă. Sau, în acelaşi oraş, trăia un pictor cu posibilităţi limitate care era un jucător de cărţi de mare succes. Un coleg de-al lui a remarcat odată: „Ce risipitor! Dă toţi banii pe care-i face jucând din greu noaptea, pe pictatul din timpul zilei!”

în Anglia impoliteţea funcţionează altfel. Dacă îţi spune cineva o poveste care e o minciună sfruntată, pe Continent, spui: „Sunteţi un mincinos, domnule, şi încă unul fără pereche.” în Anglia spui doar: „Serios?" Sau „E o poveste cam neobişnuită, nu?”

Acum câţiva ani, când ştiam zece vorbe în engleză şi le foloseam greşit pe toate, mi-am depus dosarul pentru un post de traducător şi viitorul meu şef (sau ne-viitorul şef) a spus cu

blândeţe: „Mă tem că engleza dumneavoastră e cam neortodoxă." Lucru care, tradus în orice limbă de pe Continent, ar însemna: ŞEFUL (portarului): Jean, fă-i vânt pe scări domnului!"

în secolul trecut, când un supus afurisit şi necredincios îl supăra pe Sultanul Turciei sau pe Ţarul Rusiei, poruncea
să i se taie capul fără mare caz; dar când s-a întâmplat acelaşi lucru în Anglia, monarhul a declarat: „Nu suntem amuzaţi"; şi chiar şi acum, după un secol, întreaga naţiune britanică e cât se poate de mândră pentru că Regina a fost atât de dură.

Expresii din cale afară de nepoliticoase (dacă-s pronunţate cu mânie) sunt: „Mă tem că...", „Dacă nu cumva..." „Totuşi...", „Ce ciudat..." şi „îmi pare rău, dar..."

Dar e adevărat că destul de des puteţi auzi remarci precum: „Caută-mă pe afară!" Sau „Tacă-ţi fleanca!" Sau „Porc împuţit!" etc. Aceste remarci sunt foarte ne-englezeşti şi sunt rezultatul influenţei străine. (Care datează, totuşi, din epoca invaziei daneze.)

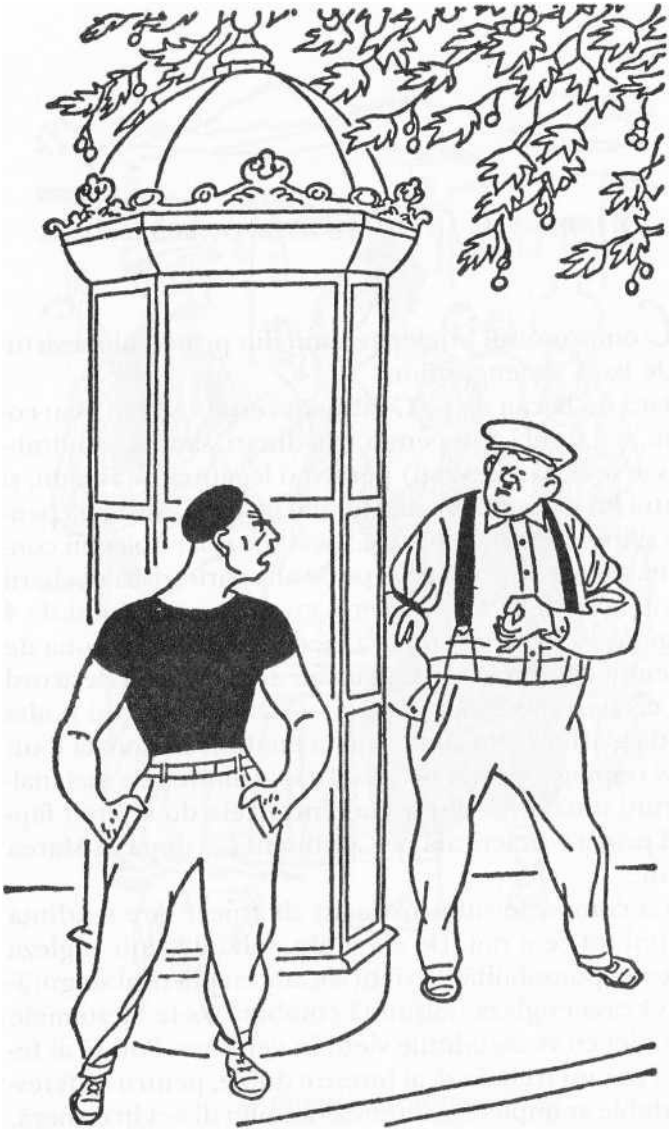

Cămilă!

cum să faci compromisuri

Compromisul înţelept e unul din principiile şi virtuţile de bază ale englezilor.

Dacă un băcan de pe Continent cere 14 şilingi (sau coroane, sau franci, sau pengo, sau dinari, sau lei, sau drahme, sau leva, sau ce vreţi) pentru o legătură de ridichi, şi clientul lui îi oferă 2, şi, într-un sfârşit, cad la învoială pentru 6 şilingi, franci, ruble etc., acesta e doar obiceiul continental josnic de a te târgui; pe de altă parte, dacă docherii sau alţi muncitori englezi cer o creştere a salariului de 4 şilingi pe zi, iar şefii refuză la început categoric şi una de un penny, dar după şase săptămâni de grevă sunt de acord cu o creştere de 2 şilingi pe zi – aceasta e totuşi o altă dovadă a artei compromisului la englezi. Târguiala e un obicei respingător; compromisul e una dintre cele mai înalte virtuţi umane – diferenţa dintre cele două fiind faptul că prima e practicată pe Continent şi a doua în Marea Britanie.

Arta compromisului are şi un alt aspect. Are tendinţa de a uni tot ce e rău. De exemplu, viaţa de club engleză uneşte responsabilităţile vieţii sociale cu plictisul singurătăţii. O casă engleză obişnuită combină toate blestemele civilizaţiei cu vicisitudinile vieţii în aer liber. Poţi să ai ferestre, dar nu trebuie să ai ferestre duble, pentru că ferestrele duble ar împiedica intrarea

vântului direct în cameră, şi, la urma urmei, trebuie să fim corecţi şi să dăm vântului o şansă. Poţi să ai încălzire centrală într-un cămin englez, în afară de baie, pentru că e singurul loc în care eşti

O târguiala balcanică

gol *şi* ud în acelaşi timp, şi trebuie să dai microbilor englezi o şansă. Şemineul este o instituţie acceptată şi de-a dreptul tradiţională. Stai în faţa lui şi ai faţa fierbinte în vreme ce spatele ţi-e rece. E un compromis clar între două extreme şi rezolvă problema felului în care poţi să te prăjeşti şi să te alegi cu o răceală în acelaşi timp. Faptul că îţi e îngăduit să bei ceva la şase şi cinci, dar e o adevărată crimă să bei la şase fără cinci e un compromis cât se poate de înţelept între două lucruri (nu prea ştiu între ce şi ce, cu siguranţă nu între prohibiţie şi destrăbălare), ajungân- du-se la performanţa că nimeni nu se îmbată între trei şi şase după-amiaza decât dacă vrea şi bea acasă.

Ortografia engleză e un compromis între limbajul juridic şi un cod complicat; dacă staţi la coadă trei ore în faţa unui cinematograf faceţi un compromis între distracţie şi asceză; vremea engleză e un compromis clar între ploaie şi ceaţă; angajarea unei servitoare engleze e un compromis între o casă murdară şi una curăţată de dumneavoastră; budinca de Yorkshire e un compromis între o budincă şi ţinutul Yorkshire.

Partidul Laburist e un compromis clar între Socialism şi Birocraţie; Planul Beveridge e un compromis clar între a fi şi a nu fi în acelaşi timp Socialist; Partidul Liberal e un compromis clar între Planul Beveridge şi conservatorism; Partidul Laburist Independent e un compromis

clar între Laburismul Independent şi un partid politic; reformiştii conservatori sunt un compromis clar între conservatorismul revoluţionar şi progresul retrograd; şi toată viaţa politică engleză e o luptă uriaşă, fără compromisuri între conservatorii care fac compromisuri şi socialiştii care fac compromisuri.

cum să fii ipocrit

d

vX/acă vreţi să fiţi englez până-n măduva oaselor, trebuie să deveniţi ipocrit.

Acum se pune întrebarea: cum să fii ipocrit?

De vreme ce unii spun că un exemplu explică un lucru mai bine decât cea mai bună teorie, o să încerc aşa.

Am băut ceva cu un prieten englez într-un bar. Stăteam pe scaunele înalte din faţa tejghelei când, la vreo sută de yarzi mai încolo, a explodat o bombă cu reacţie. Pe cinstea mea, mi-a fost într-adevăr frică şi, când m-am uitat înjur câteva secunde mai târziu, nu mi-am văzut nicăieri prietenul. În cele din urmă am observat că era culcat pe podea, întins ca o clătită. Când şi-a dat seama că nu se întâmplase nimic deosebit în bar s-a ridicat un pic stânjenit, şi-a scuturat praful de pe costum şi s-a întors spre

mine cu un zâmbet superior şi sarcastic.

— Doamne Dumnezeule! Ţi-a fost aşa de frică de n-ai putut să te mişti?

despre bucuriile simple

^important să învăţaţi să vă bucuraţi de lucrurile simple, pentru că e ceva cât se poate de englezesc. Toţi englezii serioşi joacă *darls*† şi crichet şi multe alte jocuri; se spune că un celebru politician englez a prins fluturi în intervalul dintre cedarea a două state europene germanilor; au fost chiar nişte neînţelegeri cu francezii pentru că li se părea cam copilăros obiceiul soldaţilor englezi de a cânta şi de a juca fotbal şi de-a v-aţi ascunselea şi de-a baba-oarba.

Străinii plicticoşi şi pompoşi nu-s în stare să înţeleagă de ce foşti secretari de stat se adună şi

† Joc în care nişte săgeţi subţiri şi mici sunt aruncate într-o ţintă. *(N.ed.)*

cântă-n cor „Daisy, Daisy"; de ce oameni de afaceri serioşi se distrează cu locomotive de jucărie în vreme ce copiii lor învaţă trigonometrie în camera de alături; de ce judecători de la Curtea Supremă colecţionează păsări rare când păsările rare sunt rare şi oricum nu pot să colecţioneze multe; de ce nişte adulţi au ambiţia să împingă o minge mică într-o găurică; de ce un mare politician care a salvat Anglia şi a intrat în istorie e numit „un tip haios, de treabă".

Nu pot să priceapă de ce oamenii cântă când sunt singuri şi tac totuşi mâlc ore în şir în cluburile lor, fără să pronunţe luni întregi o vorbă în compania cea mai distinsă, plătind douăzeci de guinee pe an pentru acest privilegiu.

Cine se aseamănă se adună

pasiunea naţională

O tatul la coadă e pasiunea naţională a unei rase altfel lipsite de pasiune. Englezii sunt cam timizi când e vorba de ea şi neagă faptul că le place la nebunie.

Pe Continent, dacă oamenii aşteaptă într-o staţie de autobuz se plimbă de colo colo cam fără ţintă. Când soseşte autobuzul se reped după el; majoritatea rămân lângă autobuz şi o minoritate norocoasă e luată de o ambulanţă neagră, elegantă. Un englez, chiar dacă e singur, se aşază într-o coadă ordonată de o persoană.

Cele mai mari şi mai atrăgătoare anunţuri din faţa cinematografelor le spun oamenilor: Staţi la coadă aici pentru 4s 6d‡; Staţi la coadă aici pentru 9s 3d; Staţi la coadă aici pentru 16s 8d (cu taxă inclusă). Cinematografele care nu afişează semnele acestea de stat la coadă n-au profituri mari.

La sfârşitul săptămânii un englez stă la coadă în staţia de autobuz, merge până la Richmond, stă la coadă pentru o barcă, apoi stă la coadă pentru ceai, apoi stă la coadă pentru îngheţată, apoi mai stă la câteva cozi ciudate în dorul lelii, apoi stă la coadă în staţia de autobuz şi se

‡ Prescurtări de la *shillings* (s) şi *denarius* (penny) (d). *(N.ed.)*

distrează de minune.

Multe familii engleze petrec seri nemaipomenite acasă doar stând la coadă câteva ore şi părinţii sunt foarte trişti când copiii pleacă şi stau la coadă ca să se ducă la culcare.

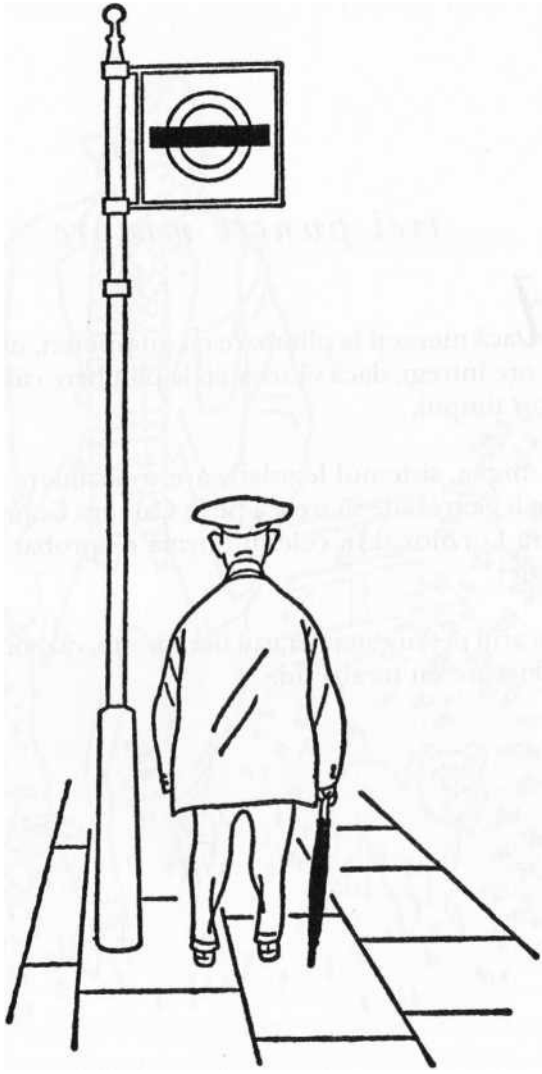

Poftiţi la coadă!

trei puncte minore

Ot/acă mergeţi la plimbare cu un prieten, nu spuneţi nimic ore întregi; dacă vă scoateţi la plimbare câinele, vor- biţi-i tot timpul.

În Anglia, sistemul legislativ are trei camere. Un proiect de lege trebuie să treacă pe la Camera Comunelor şi Camera Lorzilor şi în cele din urmă e aprobat de Poşta Redacţiei.

Pescarul pescuieşte; fierarul fier loveşte, războinicul ţinteşte. Fiecare cu treaba lui.

Ce faci anul ăsta, Florence, te duci la Cruft's, ca de obicei[1]?

II. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN PARTICULAR

intelectual de Bloomsbury

Cu toţii urăsc uniformele atât de mult, încât poartă o uniformă proprie: pantaloni din catifea maro, pulover galben-canar, haină verde în carouri azurii.

Costumul trebuie ales cu cea mai mare grijă şi are rolul de a dovedi că aceluia care le poartă nu-i pasă de costume şi alte lucruri mărunte, lumeşti.

Aripa dreaptă, un pic dandy, a clanului poartă adesea şi un baston.

Pentru a crea şi mai mult impresia unei nonşalanţe dezarmante, se recomandă un lanţ din aur în jurul gleznei, pantofi din catifea purpurie şi pe umeri o pisică angora pe jumătate sălbatică.

Este extrem de important ca Intelectualul de Bloomsbury să aibă *întotdeauna* o barbă de trei zile, pentru că bărbieritul e considerat un obicei burghez demn de dispreţ. (Aripa stângă extremistă are aceeaşi părere şi despre spălat.) Celei dintâi i se va părea un fel de corvoadă bărbieritul unei bărbi de patru zile în aşa fel încât, după bărbierit, să rămână pe obraji un rest de barbă de trei zile, dar exerciţiul şi perseverenţa vor da roade.

O doză de impoliteţe este absolut indispensabilă, pentru că trebuie să dovediţi zi

şi noapte că regulile şi obiceiurile banale, mici şi prosteşti, ale societăţii nu va caracterizează. Dacă vi se pare prea greu să renunţaţi la aceste mici obiceiuri – de a spune: „Bună" şi „Ce mai faceţi?" şi „Mulţumesc" etc. – pentru că din cauza educaţiei stricte date de Mătuşica Betty sau Tanti Bertha au devenit o a doua

Ars longa, vita
brevis

natură, atunci deveniţi membru al unei şcoli Bloomsbury de proastă creştere, şi după două săptămâni nu veţi mai simţi nici o remuşcare când în autobuz veţi călca intenţionat pe bătătură un editor venerabil al unei reviste trimestriale.

Opiniile literare trebuie triate cu multă grijă. Afirmaţii ca acestea sunt foarte impresionante. „În Anglia au fost cu totul doi poeţi adevăraţi: Sir Thomas Wyatt şijohn Ford. Restul au scris maculatură." Desigur, ar trebui să menţionaţi al treilea talent cu adevărat uriaş, colosal şi epocal, prietenul dumneavoastră, T. B. Williams, a cărui poezie neo- expresionistă e atât de profundă, încât majoritatea covârşitoare a editorilor n-o înţeleg şi refuză s-o publice. Puteţi susţine cu mândrie că T. B. Williams n-a folosit niciodată o virgulă sau un punct şi, lucru şi mai şi, a îmbunătăţit tehnica primitivă a lui Apollinaire şi a lui Aragon folosind semne de întrebare. (Lauda generoasă şi extravagantă a lui T. B. Williams e absolut esenţială, altfel cine vă va lăuda pe *dumneavoastră?)*

în ceea ce priveşte propriile dumneavoastră activităţi literare, poemele, dramele şi marile dumneavoastră romane pot sta pe fundul sertarului sub formă de manuscris. Dar e important să publicaţi câteva recenzii, tunând şi fulgerând, distrugând orice şi pe oricine, dintr-o perspectivă superioară şi arogantă, dând citate din Sir Thomas Wyatt şi din oricine altcineva în franceză, lăsându-i cititorului impresia că *dumneavoastră*v-aţi descurca, dar tot ce vă mai trebuie este un editor.

(Câteva sfaturi practice. Nu-i greu să vi se publice câteva recenzii. Multe publicaţii săptămânale şi lunare ar publica orice în aşa-numitele lor coloane literare, dacă nu costă nimic. Nu trebuie să vă consideraţi într-o competiţie nedreaptă cu nişte cronicari competenţi; numiţi-o devoţiune pentru „cauză". Aproape fiecare publicaţie are o cauză – dacă a dumneavoastră nu are, născociţi una, e

T B. Williams

foarte uşor. Şi chiar n-are importanţă ce scrieţi. Mi-aduc aminte că un Intelectual de Bloomsbury a scris despre o lucrare filozofică semnificativă şi a admis în prima frază că n-o înţelege; totuşi, presupun că recenzia a fost considerată entuziastă şi înspăimântător de sinceră.)

Din punct de vedere politic trebuie să aparţineţi extremei stângi. E nevoie, totuşi, să ţineţi cont de câteva lucruri:

1. Trebuie să vă doară în cot de bunăstarea oamenilor din ţara aceasta sau din străinătate, pentru că asta ar fi „politică practică" – şi trebuie să fiţi interesat doar de aspectul ideologic.

2. Nu aparţineţi nici unui partid, pentru că asta ar fi o „înregimentare". Indiferent ce realizează diversele partide, este mult mai interesant să criticaţi pe toată lumea decât să aparţineţi turmei.

3. Nu ezitaţi să dispreţuiri Rusia Sovietică pentru că e reacţionară şi imperialistă, Partidul Laburist Britanic ca pe un conglomerat de Moşi Teacă dintr-un Sindicat Comercial, Socialiştii Francezi ca pe nişte „oameni confuzi", celelalte partide socialiste occidentale ca pe nişte cluburi burgheze, blajine, mişcările muncitoreşti americane care sunt în spatele marilor afaceri; şi numiţi-i pe toţi republicani, comunişti, anarhişti şi nihilişti „înapoiaţi, criptofas- cişti reacţionari."

De asemenea, ar trebui să inventaţi şi câteva teorii cu adevărat originale, constructive, precum:

Doar brahmanismul poate salva lumea.

Spiritualismul este un factor de o importanţă crescândă şi o coaliţie practică, funcţională, între fantome şi troţkişti, ar fi preferabilă.

Abolirea tuturor taxelor ar îmbogăţi populaţia atât de mult, încât toată lumea ar putea să plătească mai multe taxe decât înainte.

intelectual de bloomsbury

în cele din urmă, aduceţi-vă aminte de lucrul cel mai important. Fiţi *întotdeauna* original! Nu-i atât de greu pe cât pare: trebuie doar să copiaţi obiceiurile şi expresiile câtorva mii de alţi Intelectuali de Bloomsbury.

playboy de Mayfair

ucaţi-vă cuvinţelul *dem* faţa numelui. Exercită o atracţie remarcabilă. Cunoşteam un oarecare Leo Rosenberg din Graz care îşi spunea Lionel de Rosenberg şi avea un succes uriaş în Deanery Mews ca nobil tirolez.

Credeţi că scopul vieţii este de a te simţi bine, a merge în locuri frumoase şi a întâlni oameni de treabă. (Acum: a te simţi bine înseamnă să bei în fiecare zi cu două pahare mai mult decât poţi duce; locuri frumoase sunt holurile hotelurilor mari, cluburile mici intime, cluburile de noapte şi casele particulare cu radiouri mari, fără rafturi de cărţi; oameni de treabă sunt cei care spun lucruri prosteşti într-o engleză bună – oameni nesuferiţi sunt cei care pronunţă remarci deştepte aşa cum pronunţă haşurile.)

Pe vremuri, bărbatul care n-avea deloc bani nu era considerat un gentleman. În epoca unui Mayfair luminat atitudinea aceasta s-a schimbat. Un gendeman poate să aibă bani sau să-i stoarcă de ei pe prietenii lui; este un gendeman acela care, oricât ar fi de sărac, refuză să facă o muncă utilă.

Trebuie să vă cultivaţi farmecul cu cea mai mare grijă. Râdeţi întotdeauna la glumele tuturor – dar aveţi grijă să faceţi diferenţa între o glumă şi o observaţie serioasă şi profundă. Fiţi politicos într-un fel nonşalant, tachinând. Zâm-

biţi superior la orice nu sunteţi suficient de inteligent să înţelegeţi. Puteţi flirta cu soţia oricui, dar respectaţi legăturile prieteniilor nelegitime – dacă nu cumva aveţi parte de o ocazie aşa de bună încât ar fi păcat s-o rataţi. Nu uitaţi că pantalonii bine călcaţi, cravatele înnodate cu grijă şi cămăşile din mătase sunt cea mai mare valoare umană. Nu fiţi niciodată treaz după ora 6.30 p.m.

De treabă versus
nesuferit

cum să fii producător de film

^6n pic de sânge străin e foarte avantajos, aproape esenţial, ca să deveniţi un producător englez de film intr-adevăr mare.

Cel dintâi scop al unui producător englez de film ar trebui să fie acela de a da Hollywoodului o lecţie. Nu fiţi totuşi induşi în eroare de exemple ca *Henry* Uşi *Pygmalion,* care au tendinţa să arate că zece „experţi" care chiar se pricep mai bine pot face filme excelente din piese mari fără să schimbe cuvintele demodate ale lui Shakespeare şi dialogurile necinematografice ale lui Shaw.

Uitaţi exemplele acestea înşelătoare pentru că este evident că Shakespeare n-ar fi putut avea nici un fel de tehnică cinematografică, iar cercetări recente au demonstrat că n-avea nici măcar o limuzină cu opt locuri şi propriul lui şofer în uniformă.

Nu trebuie să abordaţi nici un subiect tipic american. De exemplu: un tânăr din Carthage (Kentucky) care poate să fluiere frumos pleacă la oraş şi după multe dezamăgiri pune pe picioare propria formaţie de swing şi devine dirijorul de frunte al vieţii de noapte din New York – care, dacă ţineţi cont serios de implicaţiile filmelor de la Hollywood, e unul din cele mai mari onoruri care pot fi acordate cuiva în ţara aceea. în acelaşi timp se îndrăgosteşte de

garderobiera farmaciei*§ ** din colţ, o blondă platinată,

§* în engleza americană, *drug-store. (N.t.)*
** Luaţi aminte, vă rog, cât de bine cunosc americana.

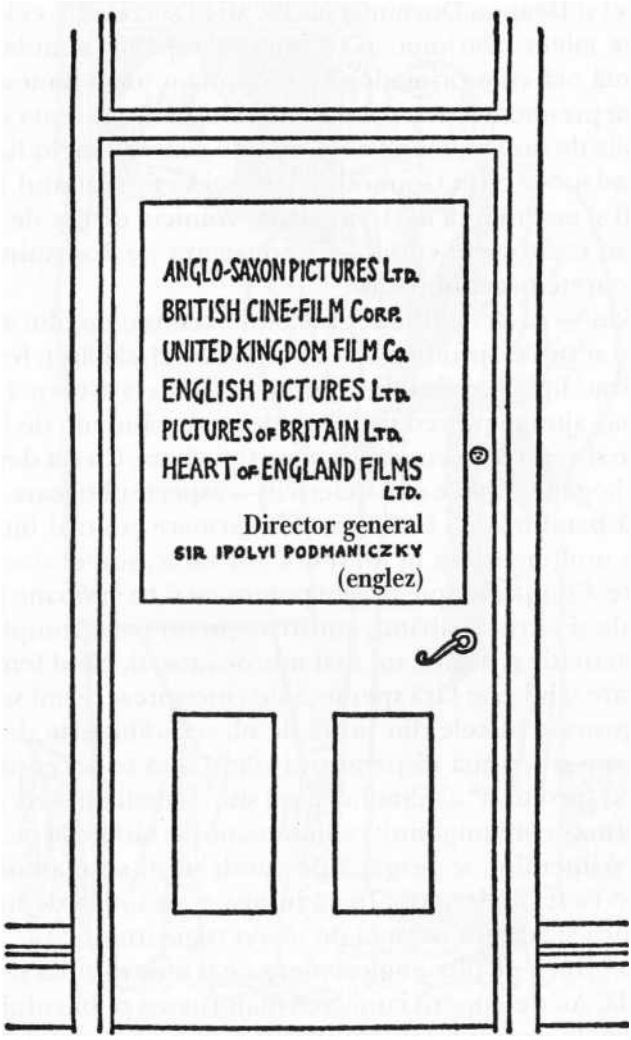
ANGLO-SAXON PICTURES LTD.
BRITISH CINE-FILM CORP.
UNITED KINGDOM FILM CO.
ENGLISH PICTURES LTD.
PICTURES OF BRITAIN LTD.
HEART OF ENGLAND FILMS LTD.
Director general
SIR IPOLYI PODMANICZKY
(englez)

răpitor de frumoasă, care cântă un pic mai bine decât Galii Curci şi Deanna Durbin la un loc şi, în secret, are cel mai mare talent histrionic al secolului. După un scandal de ultimă oră cu o primadonă cunoscută-n toată lumea salvează premiera spectacolului iubitului ei în prezenţa unui public de şase milioane de persoane cântând melodia un pic adaptată a lui Gounod. („De vrei să fii drăguţul *meu,* voi fi şi eu drăguţa *ta.")* Tânărul şi voinicul dirijor de succes se căsătoreşte cu fata şi-l angajează pe Toscanini ca să-i cureţe organul vocal.

Sau – ca să menţionez încă un exemplu de film american serios şi „profund" – un tânăr vesel, săltăreţ, fericit şi sărac lipit pământului din New Golders Green (Ala- bama) ajunge putred de bogat doar vânzând mii de tractoare şi aeroplane cu reacţie altor ţipi săraci. Cu cât devine mai bogat, cu atât e mai nefericit – aspect subtil care arată că banii n-aduc fericirea, prin urmare cel mai bine e să te mulţumeşti să fii un muncitor sărac, şomer dacă se poate. Cumpără şapte maşini puternice şi trei avioane personale şi e trist şi abătut; construieşte un palat somptuos şi ostentativ şi devine tot mai morocănos; şi, când femeia pe care o iubeşte fără speranţă de cincisprezece ani se îndrăgosteşte în cele din urmă de el, se prăbuşeşte de tot şi geme şi se vaită disperat trei zile. Ca să se accentueze sensul „profund" al filmului, eroii sunt filmaţi din cele mai surprinzătoare unghiuri: cameramanul se târăşte la picioarele oamenilor, se leagănă pe candelabru şi se ascunde într-o farfurie de supă.

Toată lumea e încântată de noua tehnică şi admiră bogăţia de idei a regizorului.

Regizorii de film englezi merg pe o linie diferită şi originală. Au descoperit cumva că majoritatea publicului nu constă, la urma urmei, din idioţi, şi că un film inteligent nu-i neapărat predestinat eşecului. Experimentele bazate pe această presupunere au reprezentat un risc enorm, dar s-a dovedit că merită.

.Am înţeles că apoi i-au omorât în Old Kent Road

cum să fii străin

Trebuie să ţineţi cont de anumite reguli dacă vreţi să faceţi un film englezesc get-beget.

1. S-a descoperit „inima de londonez", adică faptul că până şi cei care nu-l pronunţă pe „h" au o inimă. Descoperirea a fost făcută întâi de domnul Noel Coward, despre care se spune că a cunoscut un bărbat care ştia pe cineva care chiar văzuse un londonez de aproape. De atunci, este esenţial ca un londonez să apară în fiecare film englezesc şi să-şi arate inima în timpul lui.

2. S-a mai descoperit că oamenii obişnuiţi folosesc uneori expresii neortodoxe în timpul conversaţiei de zi cu zi. Iată ce s-a hotărât: cu cât se foloseşte mai des adjectivul care se referă la caracterul sangvin al anumitor lucruri sau persoane[††] şi se pronunţă exclamaţia „La dracu'l", cu atât devine mai realist şi mai convingător filmul, pentru că marinarii şi piloţii merg uneori atât de departe încât spun „La dracu'l" când sunt atinşi de pasiune. Toate instituţiile şi asociaţiile fondate ca să păstreze puritatea sufletului englez ar trebui să ţină cont că eu nu sunt de acord cu obiceiul acesta – doar îl menţionez. Dar, de vreme ce e un obicei, autorul acceptă imediat să ofere prin corespondenţă o listă cu cei mai expresivi termeni militari care ar face din orice film nou unul surprinzător de realist.

3. Nimic n-ar trebui să fie destul de bun pentru un producător englez de film. Am auzit de uri gentleman (nu ştiu dacă povestea e

†† Este vorba de adjectivul ***bloody,*** care înseamnă „sângeros", şi „dat dracului, naibii". ***(N.t.)***

adevărată, sau doar caracteristică) care a făcut un film despre Egipt şi a cerut să se construiască un sfinx în studio. Când el şi compania lui au mers în Egipt ca să facă nişte filmări în aer liber, şi-a luat propriul sfinx cu el în deşert. A avut dreptate, pentru că întâi şi întâi sfinxul original e foarte vechi şi cei din industria filmului n-ar
trebui să folosească lucruri la mâna a doua; apoi, sfinxul o fi fost el bun pentru egipteni (care, la urma urmei, sunt cu toţii străini), dar nu pentru o companie de film engleză.

4. Pentru că am văzut evenimente politice din care s-au făcut filme poliţiste de succes şi personaje istorice care apar ca „iubiţi celebri" (şi nimic altceva), am ajuns la concluzia că schimbarea aceasta uşoară în caracterul unei persoane este recomandabilă şi sugerez să se facă un thriller din *Peter Pan şi* o operă comică din *Concise Oxford Dictionary.*

la volan

(y cam acelaşi lucru să conduci o maşină în Anglia ca oriunde în lume. Schimbarea unui cauciuc spart pe vânt şi ploaie produce cam aceeaşi plăcere lângă Londra sau lângă Rio de Janeiro; nu-i mai haios să încerci să porneşti un motor rece dând la manivelă în Moscova decât în Manchester, proporţia de 50-50 între *condusul şi împinsul* unei maşini obişnuite e aceeaşi în Sydney şi Edinburgh.

Există, totuşi, câteva caracteristici care-l deosebesc pe şoferul englez de cel de pe Continent şi câteva aspecte de care şoferul englez trebuie să-şi aducă aminte.

1. în oraşele englezeşti există o limită de viteză de treizeci de mile‡‡ pe oră şi poliţia e cu ochii pe cei care încalcă legea. Lupta împotriva condusului imprudent e dusă cât se poate de conştiincios şi de îndârjit, conform celor mai bune tradiţii detectivistice englezeşti. E practic imposibil să afli dacă eşti sau nu urmărit de o maşină a poliţiei. Există, totuşi, câteva indicaţii care ar putea să-i ajute pe cei foarte inteligenţi

‡‡ Milă – unitate de lungime echivalentă cu 1 609,3 m. (TV.i.)

şi cu un spirit de observaţie foarte ascuţit:

(a) Poliţia foloseşte întotdeauna un Wolseley albastru, de 13 cai putere;

(b) trei poliţişti în uniformă stau în ea; şi

Nu glăsui că lupta nu slujeşte – A. H. Clough

(c) pe maşinile acestea poţi citi cuvântul POLIŢIE scris cu litere mari în faţă şi în spate – luminate când e întuneric.
2. Cred că Anglia e singura ţară din lume unde trebuie să lăsaţi luminile aprinse chiar dacă parcaţi pe o stradă luminată din plin. Avantajul fiind că vi se consumă bateria, nu puteţi să mai porniţi iar şi, prin urmare, numărul accidentelor rutiere e considerabil redus. Măsuri de siguranţă!
3. Doar şoferii pot să răspundă la întrebarea aceasta grea: La ce-s bune taxiurile? Un simplu pieton ştie că nu sunt cu siguranţă la post ca să care pasageri.

De fapt, taxiurile sunt o instituţie creştină. Au rolul de a-i învăţa pe şoferi modestia şi umilinţa. Ne învaţă să nu fim niciodată prea încrezători; ne amintesc că nu putem şti niciodată ce ne aduce ceasul, dacă vom mai putea conduce sau va intra în noi un taxi din spate sau din lateral, „...vei tremura zi şi noapte, nu vei fi sigur de viaţa ta...” (Deut., capitolul 28, versetul 66).
4. Se dă o luptă ideologică incredibilă în spatele scenei lumii şoferilor.

De fiecare dată când opreşti maşina în City, West End sau multe alte locuri, doi-trei poliţişti se reped la tine şi îţi spun că n-ai voie să parchezi *acolo.* Unde poţi să par- chezi? Dau din umeri. Sunt câteva locuri pe South Coast şi într-un sat numit Minchinhampton. Trei maşini pot parca acolo o jumătate de oră în fiecare duminică dimineaţa între 7 şi 8.

Poliţia are perfectă dreptate. La urma urmei, maşinile au fost construite ca să meargă, şi să

meargă iute, aşa că n-ar trebui să se oprească.

Filozofia aceasta sănătoasă a poliţiei a fost serios atacată de un oarecare grup de şoferi care susţin că maşinile au fost construite ca să parcheze şi nu ca să se mişte. Oamenii aceştia merg până la Hampstead Heath sau Richmond

în zilele frumoase, însorite, închid până sus toate ferestrele şi se duc la culcare. Nu iau nici un pic de aer; nu se simt deloc bine; au coşmaruri şi toată procedura se numeşte „petrecerea unei după-amiezi frumoase în aer liber".

trei jocuri pentru şoferii de autobuz

(^/acă ajungeţi şofer de autobuz, iată trei jocuri frumoase şi foarte populare pe care trebuie să învăţaţi să le jucaţi.

1. *De-a baba-oarba.* Când întoarceţi la dreapta, faceţi semn arătând doi milimetri din vârfurile degetelor. E foarte haios când şoferii maşinilor nu vă observă semnul şi intră în autobuzul dumneavoastră uriaş cu maşinuţele lor.

2. *De-a v-aţi ascunselea.* De fiecare dată când vă apro- piaţi de o staţie de autobuz ascundeţi-vă în spatele unui camion mare sau al unui alt autobuz şi când sunteţi aproape de staţie demaraţi în trombă. E foarte amuzant să vedeţi cum oamenii vă arată pumnii. Sunt şanse de zece la unu să piardă o întâlnire de afaceri importantă.

3. *De-a spitalul.* Dacă trebuie să opriţi din vreun motiv sau altul, nu aşteptaţi niciodată

până ce şoferul sună clopoţelul. Dacă începeţi să vă mişcaţi repede şi pe neaşteptate, şi dacă aveţi noroc – şi pe vreme umedă aveţi şanse foarte mari –, oamenii vor cădea unul peste altul. Se vede ceva din cale afară de caraghios de pe locul şoferului. (Uneori chiar şi cei care cad într-o băltoacă şi-şi rup picioarele fac scandal, dar, vai! fiecare societate îşi are plicticoşii ei, care n-au deloc simţul umorului şi nu gustă o glumă făcută pe seama lor.)

Săc, că nu mă prindeţi!

cum să proiectezi un oraş

Britanie, departe de a fi o „democraţie decadentă", e o ţară spartană. Mai ales din cauza felului în care englezii construiesc oraşe, care te scuteşte de confortul raţional de care se bucură toate celelalte popoare slabe şi efeminate din lume.

Războinicii medievali purtau platoşe şi jambiere din oţel nu numai pentru a se apăra, ci şi pentru a-şi întreţine viu spiritul de luptă; preoţii din Evul Mediu îşi torturau corpurile purtând cămăşi din păr; yoghinii indieni îşi fac somnul zilnic pe un covor de cuie, ca să se menţină în formă. Englezii îşi proiectează oraşele în aşa fel încât acestea înlocuiesc disconfortul platoşelor din oţel, cămăşilor din păr şi covoarelor din cuie.

Pe Continent, doctorii, avocaţii, librarii – ca să dau doar câteva exemple – sunt răspândiţi în tot oraşul, astfel încât poţi să găseşti un doctor bun, sau cel puţin scump, în orice cartier. În Anglia, ideea e că adresa îl face pe om. Doctorii din Londra sunt înghesuiţi în Harley Street, avocaţii în Lincoln’s Inn Fields, anticariatele în Charing Cross Road, redacţiile ziarelor în Fleet Street, croitorii în Saville Row, vânzătorii de maşini în Great Portland Street, teatrele pe lângă Piccadilly Circus, cinematografele în

Leicester Square etc. Dacă aveţi şansa să reproiectaţi Londra puteţi îmbunătăţi mult această idee. Toţi băcanii ar trebui aşezaţi în Hornsey Lane (N6), toţi măcelarii în Mile End (El) şi toate toaletele pentru bărbaţi în Bloomsbury (WC).

Chinuirea trupului

cum să fii străin

Acum aş vrea să vă dau nişte sfaturi practice despre cum se construieşte un oraş englez.

Trebuie să înţelegeţi că un oraş englez este o conspiraţie vastă care trebuie să ducă în eroare străinii. Trebuie să folosiţi practici şi trucuri vechi de sute de ani.

1. întâi şi întâi, nu construiri niciodată o stradă dreaptă. Englezilor le place intimitatea şi nu vor să vadă un capăt al străzii de la celălalt capăt. Faceţi curbe bruşte la străzi şi construiţi-le în formă de S; literele L, T, V, Y, W şi O se poartă de asemenea tot mai mult. V-aţi arăta admiraţia faţă de greci dacă aţi construi câteva străzi în formă de <I> şi 0; aţi face un compliment inspirat ruşilor favorizând forma H şi bineînţeles chinezii ar fi mai mult decât flataţi să vadă câteva artere în formă de HHXH.
2. Nu construiţi niciodată casele de pe aceeaşi stradă în linie dreaptă. Englezii au fost întotdeauna o rasă care a iubit libertatea şi „libertatea de a construi o harababură" e unul dintre cele mai vechi drepturi civice.
3. Sunt mai multe posibilităţi de numărare camuflată a caselor. Rasele continentale primitive pun numerele cu soţ pe o parte, numerele fără soţ pe cealaltă parte şi ştii întotdeauna că numerele mici încep la nord sau la vest. În Anglia există şi acest sistem; dar puteţi începe numărarea caselor la un capăt, să ajungeţi până la un anumit număr pe aceeaşi parte, apoi să continuaţi pe cealaltă parte, întorcându-vă de unde aţi plecat.

Puteţi renunţa la câteva numere dacă sunteţi superstiţios; şi puteţi continua numărătoarea pe

o stradă laterală; puteţi, de asemenea, să daţi acelaşi număr la două sau trei case.

Dar acesta nu-i nici pe departe sfârşitul. Mulţi oameni refuză să aibă numere şi aleg nume. De exemplu, e foarte plăcut să găseşti o stradă cu trei sute cincizeci de vile absolut identice şi să cauţi „Vila". Sau să ajungi pe o stradă în care toate casele au o privelişte încântătoare a unui deal şi să cauţi casa „Priveliştea Dealului". Sau să cauţi „Şapte Stejari" şi să găseşti o casă cu trei meri.

4. Schimbaţi numele străzii la fiecare cotitură; dacă însă curba e atât de adâncă încât chiar formează două străzi diferite, puteţi păstra acelaşi nume. Pe de altă parte, dacă, din neglijenţă, a fost construită o stradă în linie dreaptă, trebuie să poarte multe nume diferite (High Holborn, New Oxford Street, Oxford Street, Bayswater Road, Notting Hill Gate, Holland Park şi aşa mai departe).

5. Pentru că nişte străini simpatici ar putea să se descurce şi în astfel de situaţii, alte precauţii sunt necesare. Daţi străzilor nume variate: Street, road, place, mews, cres- cent, avenue, rise, lane, way, grove, park, gardens, alley, arch, path, walk, broadway, promenade, gate, terrace, vale, view, hill etc.[§§]

§§ Pe când cartea aceasta era dată la tipar, un articol apărut în *The Times* a arătat că englezii au aproape şaizeci de sinonime pentru „stradă". Dacă adăugaţi acestora numele de stradă de sine stătătoare (Piccadilly, Ştrand etc.) şi numele duble acceptate şi folosite frecvent („Garden Terrace", „Church Street", „Park Road" etc.), numărul numelor de străzi ajunge la sau depăşeşte o sută.

Aici se ivesc două posibilităţi:

(a) Grupaţi toate felurile de străzi şi de pieţe cu acelaşi nume într-o zonă: Belsize Park, Belsize Street, Belsize Road,

Un corespondent a sugerat că aceasta e o dovadă clară a imaginaţiei nemaipomenite a englezilor. Mi se pare că arată contrariul. O stradă din West End din Londra nu se numeşte „Haymarket" [„Piaţa de fân" •— *n.t.}* pentru că spirituljucăuş al londonezilor populează cartierul cu vânzători de alimente medievali. înveşmântaţi romantic, ci pur şi simplu pentru că încă n-au observat declinul considerabil al comerţului cu fân între Piccadilly şi Pali Mall în ultimele trei sute de ani.

Belsize Gardens, Belsize Green, Belsize Circus, Belsize Yard, Belsize Viaduct, Belsize Arcade, Belsize Heath etc.

(b) Situaţi o serie de străzi cu *exact* acelaşi nume în districte diferite. Dacă aveţi cam douăzeci de Prince Squares şi Warwick Avenues în oraş, harababura – puteţi s-o afirmaţi fără lipsă de modestie – va fi completă.

6. Numele străzilor ar trebui să fie pictate clar pe tăbliţe mari. Apoi ascundeţi cu grijă aceste tăbliţe. Puneţi-le prea sus sau prea jos, la umbră sau la întuneric, cu susul în jos şi cu josul în sus, sau, chiar şi mai bine, încuiaţi-le într-un seif la bancă, altfel ar putea să le indice oamenilor numele străzilor.

7. Pentru a doborî ultimul vestigiu de rezistenţă al străinului şi pentru a-i face praf moralul, vă mai recomand un truc: Introduceţi un sistem de pătrate – vreau să spun nişte pătrate adevărate – care includ patru străzi în felul următor:

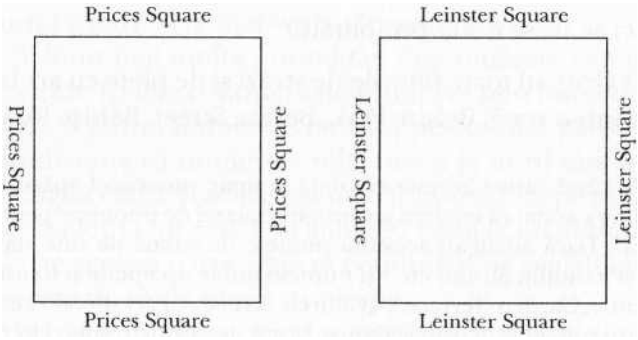

Cu acest procedeu simplu este posibil să construiri o stradă cu două laturi cu nume

diferite.

P.S. Mi s-a spus că teoria de mai sus e total greşită şi e doar rezultatul îngâmfării mele central-europene, pentru că englezilor nu le pasă de părerea străinilor. S-a arătat că în orice altă ţară oamenii construiesc pur şi simplu străzi şi oraşe după bunul lor simţ. Anglia e singura ţară din lume unde există un Minister al Planificării Urbane şi Rurale. Acesta este adevăratul motiv al harababurii.

funcţionarul public

o diferenţă ca de la cer la pământ între Funcţionarul Public englez şi cel continental.

Pe Continent (nu mă refer acum la ţările scandinave), Funcţionarii Publici abordează un anume aer militar. Se cred nişte mici generali; folosesc tactici de întârziere; nu pot retrage armate, aşa că retrag permise; sunt foc şi pară şi vorbesc ca nişte mitraliere; nu pot pierde bătălii, pierd în schimb documente. Consideră că unicul scop al societăţii este acela de a crea slujbe pentru Funcţionarii Publici. Totuşi, câţiva indivizi afurisiţi (grupuleţe demne de dispreţ de oameni care nu sunt Funcţionari Publici) fac conspiraţii împotriva lor, vin la ei cu diverse cereri, plângeri, probleme etc., urmărind numai să fie o adevărată pacoste. Oamenii aceştia sunt primiţi aşa cum merită. Sunt lăsaţi să aştepte în anticamere reci şi murdare (unii din ei fac din când în când curăţenie în camerele acestea, dar sunt angajate persoane a căror unică datorie e aceea de a murdări iar camerele acestea în fiecare dimineaţă); trebuie să stea în picioare, adesea în poziţie de drepţi, când li se vorbeşte; întotdeauna se strigă la ei într-un fel nepoliticos şi cererile lor sunt respinse cu o plăcere maliţioasă. Uneori – acesta e un joc obişnuit de-a şoarecele şi pisica – sunt trimişi la alt birou de

la etajul cinci, acolo li se spune să meargă la al treilea birou la subsol, unde li se spune că n-ar fi trebuit să vină deloc acolo şi sunt trimişi înapoi la biroul de la început. În biroul acela sunt făcuţi cu ou şi cu oţet şi sunt livraţi iar la etajul cinci, de acolo la subsol

— Ei, ASCULTAŢI, doamnă...

şi procedura continuă la nesfârşit până ce bieţii oameni fie se satură de toată treaba şi renunţă disperaţi, fie o iau razna de-a binelea şi se duc la un azil, unde cer să fie primiţi. În cel de-al doilea caz, li se spune la recepţie că au venit unde nu trebuie, ar trebui să se ducă la alt birou de la etajul cinci, de unde sunt trimişi la subsol etc. etc., până ce renunţă să mai fie nebuni de legat.

(Dacă vreţi să mă prindeţi la cotitură şi mă întrebaţi care-s atunci oamenii care umplu spitalele de nebuni de pe Continent, pot să vă dau o explicaţie: sunt cu toţii Funcţionari Publici care ştiu să se descurce cu oficialii şi reuşesc cumva să intre.)

Dacă un fost Funcţionar Public continental îşi închipuie că purtarea aceasta marţială poate fi acceptată de societatea engleză se înşală amarnic. Funcţionarul Public englez nu se crede soldat, ci un strălucit om de afaceri. E calm şi curtenitor; zâmbeşte superior; e amabil şi atent.

Dacă aşa stau lucrurile – puteţi întreba –, cum poate să atingă obiectivul suprem al organizaţiei sale vaste şi nobile, şi anume să nu intermedieze nici o afacere şi să fie lăsat în pace ca să citească netulburat un roman poliţist bun?

Pentru aceasta există diverse tradiţii specific britanice, vechi de secole.

1. Toate ordinele şi directivele către public sunt formulate în aşa fel încât să n-aibă oricum nici un sens.

2. Toate scrisorile oficiale sunt scrise într-un asemenea limbaj încât pe lângă ele oracolele din Delphi par exemple de afirmaţii clare, evidente,

directe.

3. Funcţionarii Publici nu iau niciodată decizii, ei promit numai că „se vor ocupa" – „se vor ocupa îndeaproape" – sau – asta-i culmea – „se vor ocupa iarăşi" de anumite probleme.

4. în principiu, Funcţionarul Public englez stă întotdeauna la dispoziţia publicului. în realitate, e fie într-o „şedinţă", fie la masă, fie în birou, dar îşi bea ceaiul, fie e pur şi simplu plecat. Unii sunt adevăraţi maeştri în a pleca să-şi bea ceaiul înainte de a se întoarce de la masa de prânz.

Funcţionarul Public englez, spre deosebire de tiranul aspru pe care-l găsim adesea pe Continent, este Umilul Servitor al publicului. înainte de război, unui străin din ţara aceasta i s-a ordonat să plece. A cerut să i se prelungească viza, dar a fost refuzat. A continuat, totuşi, să stea şi, după o vreme, a primit următoarea scrisoare (citez din memorie):

Stimate domn,

Subsecretarul de stat vă prezintă complimentele şi regretele sale pentru că nu se poate ocupa iar de cazul dumneavoastră, şi vă imploră să înţelegeţi că dacă nu aveţi amabilitatea de a părăsi această ţară în 24 de ore veţi fi expulzat cu forţa.

Cu respect, Umilul Dumneavoastră Servitor,
XXX

Pe Continent, oamenilor bogaţi şi influenţi sau celor care au prieteni, veri, cumnaţi, chiriaşi, asociaţi de afaceri etc. într-un birou li se pot îndeplini cererile. în Anglia nu există

asemenea corupţie şi umilul dumneavoastră servitor pur şi simplu n-o să mişte un deget indiferent cine aţi fi. Aceasta este de fapt adevărata frumuseţe a democraţiei.

jurnalismul sau libertatea presei

Evenimentul

CA/ u fost nişte probleme cu tribul Buburuk din Insula Charamak din Pacific. Un regiment format din zece soldaţi englezi şi doi soldaţi americani, condus de Căpitanul R. L. A. T. W. Tilbury, a făcut o razie pe insulă şi a luat prizonieri 217 băştinaşi revoluţionari şi a distrus două cisterne mari de ulei. Regimentul a rămas pe ţărm o oră şi jumătate şi s-a întors la unitate fără a suferi nici o pierdere.

Cum să relataţi evenimentul acesta? Depinde pentru ce ziar lucraţi.

THE TIMES

... Ar fi excesiv de periculos să supraestimăm semnificaţia raziei, dar se poate susţine cu fermitate că ar fi chiar şi mai periculos s-o subestimăm. Succesul raziei demonstrează clar că defensiva băştinaşilor nu este invulnerabilă; ar fi, totuşi, eronat şi iluzoriu să deducem că această defensivă este vulnerabilă. Nu se poate menţiona cu certitudine numărul revoluţionarilor capturaţi, dar se pare că numărul este cu mult mai mare de 216 şi cu mult mai mic de 218.

ÎN PARLAMENT

Puteţi deveni un membru al Parlamentului. (Nimic nu-i imposibil – n-ar fi nici măcar un eveniment lipsit de precedent.) Puteţi auzi atunci următoarea afirmaţie din partea unui membru al Guvernului Majestăţii Sale:

„În legătură cu cele două cisterne de ulei distruse pot oferi Camerei această informaţie. în prima jumătate a acestui an, cantitatea de ulei produs de băştinaşi distrusă de Armată, Marină şi Forţele Aeriene Regale – excluzând, totuşi, Flota Aeriană – este pe jumătate de trei ori mai mare decât cantitatea distrusă în lunile corespunzătoare ale anului trecut, de şapte ori şi jumătate mai mare decât cele două cincimi distruse acum doi ani şi trei sferturi dintr-o cantitate de douăsprezece ori mai mare decât şesimea distrusă acum trei ani. (Urale de pe băncile Guvernului.)

Săriţi în picioare şi puneţi întrebarea:

DUMNEAVOASTRĂ: Ştie Stimatul Gentleman că oamenii din ţara aceasta sunt nedumeriţi şi îngrijoraţi din cauza faptului că s-a făcut o razie în Charamak şi nu în Ragamak?

STIMATUL GENTLEMAN: N-am nimic de adăugat la afirmaţia pe care am făcut-o la 2 august 1892.

EVENING STANDARD

(Jurnalul londonezului)

Aspectul cel mai interesant al raziei făcute pe Charamak este faptul că Reggie Tilbury este al cincilea fiu al contelui de Bayswater. A studiat la Oxford, a fost un jucător de crichet de primă clasă şi destul de bun la polo. Când am stat de vorbă cu soţia lui (lady Clarisse, fiica lordului Elasson) la Claridges astăzi, purta un costum negru şi o pălărioară neagră cu o pană galbenă. A zis: „Reggie a fost întotdeauna foarte interesat de conflicte.” Apoi a remarcat: „A făcut un lucru deştept, nu?”

Puteţi scrie o scrisoare Editorului de la *The Times-.*

Stimate domn,

în legătură cu razia de pe Charamak, aş vrea să menţionez ca pe o problemă de interes considerabil faptul că în insuliţa

De mic i-au plăcut
conflictele

aceea din Pacific distinsul poet John Fiat a scris faimosul lui poem *Codul în* 1693.

Cu respect etc. ...

A doua zi puteţi citi acest răspuns:

Stimate domn,

Sunt foarte recunoscător domnului... pentru că mi-a atras atenţia asupra poemului lui John Fiat, *Codul.* Să mi se permită, totuşi, să folosesc ocazia aceasta ca să corectez o extinsă şi, în opinia mea, regretabilă eroare pe care o face marea masă a englezilor, asemenea corespondentului dumneavoastră. Deşi John Fiat a început să scrie *Codul* în 1693, nu l-a terminat decât în primele zile din luna ianuarie 1694.

Cu respect etc. ...

Dacă sunteţi corespondentul la Londra al ziarului american

THE OKLAHOMA SUN

telegrafiaţi pur şi simplu:
„Yankeii Cuceresc Oceanul Pacific.”

dacă sunteti naturalizat

C/erbul *a naturaliza* arată clar ce cred englezii despre dumneavoastră. înainte de a primi cetăţenia britanică nu sunteţi considerat nici măcar o fiinţă umană naturală. Am căutat cuvântul *natural* (na'tural) în *Pocket Oxford Dictio- nary* (p. 251); zice aşa: *Al sau potrivit naturii, dat de natură, cu existenţăfizică, înnăscut, instinctiv, normal, care nu e miraculos sau spiritual sau artificial sau convenţional...* Luaţi aminte că, înainte de a obţine cetăţenia britanică, englezii se îndoiesc pur şi simplu că sunteţi dat de natură.

Conform *Pocket Oxford Dictionary* cuvântul *natural* mai are şi un al doilea sens: *Persoană neghioabă.* Totuşi, acest al doilea sens nu are relevanţă pentru discuţia noastră.

dacă sunteţi naturalizat

Dacă v-aţi săturat să nu fiţi dat de natură, să nu aveţi existenţă fizică şi să fiţi în acelaşi timp miraculos şi convenţional, cereţi cetăţenia britanică. în mare, sunt două posibilităţi: vi se va acorda sau nu.

în primul caz trebuie să conştientizaţi şi să vă revizuiţi atitudinea faţă de viaţă. Trebuie să pretindeţi că sunteţi tot ce nu sunteţi şi trebuie să desconsideraţi tot ce sunteţi.

Copiaţi atitudinea unui englez pe care-l cunosc eu – să-i spunem Gregory Baker. El, un avocat englez, are un dispreţ deosebit de mare faţă de următoarele clase de oameni: străini, americani, francezi, irlandezi, scoţieni şi velşi, evrei, muncitori, funcţionari, oameni săraci, bărbaţi fără diplomă, oameni de afaceri, actori, ziarişti şi oameni de litere, femei, avocaţi care nu profesează în imediata vecinătate, avocaţi care sunt scăpătaţi şi avocaţi care sunt prea bogaţi, socialişti, liberali, reformişti conservatori (comuniştii nu-i merită nici măcar dispreţul); îşi desconsideră mama, pentru că are o minte pentru afaceri, soţia, pentru că vine dintr-o

familie veche de boiernaşi, fără diplomă, fratele, pentru că deşi e ofiţer de carieră nu face parte din Gardă, din Husari, sau cel puţin dintr-un regiment districtual. îl adoră şi-l admiră pe băiatul lui de şapte ani, pentru că forma nasului acestuia seamănă cu a lui.

Dacă sunteţi naturalizat, aduceţi-vă aminte de următoarele reguli:

1. Trebuie să începeţi să mâncaţi porridge*** la micul dejun şi să pretindeţi că vă place.
2. Vorbiţi în engleză cu foştii dumneavoastră compatrioţi. Negaţi că ştiţi vreo limbă străină (inclusiv limba maternă). Cunoaşterea limbilor străine este ceva foarte ne-englezesc. Un pic de franceză poate fi permisă, dar numai cu un accent atroce.

3. Revizuiţi-vă biblioteca. Descotorosiţi-vă de toţi scriitorii străini în original sau traduşi în engleză. Operele lui Dostoievski ar trebui înlocuite de un volum despre păsările din Anglia; operele complete ale lui Proust de o carte cu titlul *Decoraţiuni interioare în perioada Regenţei;* şi *Cugetările* lui Pascal de *Viaţa şi ideile unui somon scoţian.*

4. Când vorbiţi de noii dumneavoastră compatrioţi, folosiţi întotdeauna persoana întâi plural.

Totuşi, în această privinţă, se recomandă o oarecare precauţie. Cunosc un englez naturalizat care, în timp ce vorbea cu un tânăr, a folosit de mai multe ori „Noi, englezii".

*** Gris de ovăz fiert în lapte. (AU.)

Tânărul s-a uitat la el, şi-a scos pipa din gură şi a spus calm: „îmi pare rău, domnule, sunt velş", i-a întors spatele şi s-a îndepărtat.

Acelaşi gentleman asculta o conversaţie. Cineva a afirmat că japonezii prelinseseră că au doborât 22 de avioane.

— De-ale noastre? a întrebat el, indignat.

Gazda lui engleză a răspuns tăios:

— Nu – de-ale *noastre.*

Cum să fii inimitabil

MATURIZAREA ÎN ANGLIA

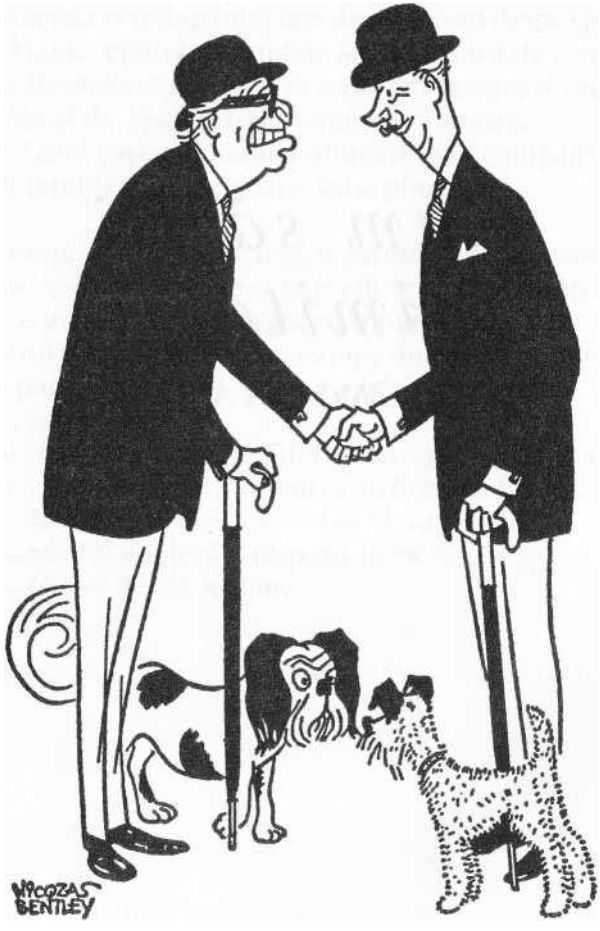

Cea mai sinceră
măgulire

maturizarea

Hb-am întâlnit prima oară cu Anglia acum douăzeci şi unu de ani. Am venit pentru două săptămâni şi am rămas aici. Ca bărbat, am peste patruzeci de ani; ca locuitor al Marii Britanii am doar douăzeci şi unu. Aveam şapte ani când s-a născut primul meu copil. Am îmbătrânit; Anglia nu se poate lăuda cu acelaşi lucru.

în ultimii douăzeci şi unu de ani Anglia m-a câştigat pe mine şi a pierdut un Imperiu. Câştigul net a fost mic. îmi pronunţam numele Me-cash[†††], dar în zilele noastre majoritatea oamenilor spun Mikes ca să rimeze cu *likes*[‡‡‡]. Imperiul îşi pronunţă acum numele *Commonwealth* – ca să nu rimeze cu nimic.

S-au schimbat multe în ultimii douăzeci de ani. Marea Britanie din 1960 diferă mult de Marea Britanie din 1938, şi chiar de Marea Britanie din 1946, când mi-am publicat prima dată impresiile despre ţara aceasta într-o carte cu titlul *Cum să fii străin.* Simt că a venit vremea să revizitez Anglia.

---

††† Me-cash – pronunţat „Mi-cheş”. *(N.t.)*

‡‡‡ Mikes – pronunţat „Maiks”, likes – pronunţat „laiks”. *(N.t.)*

Când am venit aici prima oară, englezii erau slabi şi taciturni, în vreme ce azi sunt slabi şi taciturni. Pe atunci mormăiau şi erau enigmatici; azi mormăie şi sunt enigmatici. Pe atunci erau cinstiţi, agreabili, dar nu prea iuţi la minte; azi sunt cinstiţi, agreabili, dar nu mai iuţi la minte. Pe atunci, vorbeau tot timpul despre vreme într-un fel cam plicticos; azi vorbesc tot timpul despre vreme într-un fel cu mult mai plicticos. Pe atunci, interesele lor principale erau crichetul, caii şi câinii, în vreme ce azi interesele lor principale sunt câinii, caii şi crichetul. Pe atunci, subiectele de bază din ziare erau sexul, crimele şi banii, în vreme ce azi sunt banii, banii, banii şi crimele cu un pic de sex strecurat printre ele, aşa, de ochii lumii. Pe atunci, Marea Britanie era inundată de străini înfloritori[§§§] şi nu-i plăcea asta. Azi, străinii poartă nume ca *vizitatori, turişti* şi alte nume năstruşnice – şi în cazuri de extremă urgenţă, când lipseşte prea mult valuta străină – chiar Distinşi Europeni. Trebuie să avem cu toţii cea mai mare grijă, pentru că asemănarea dintre un Distins European şi un străin afurisit e cât se poate de înşelătoare.

Pe atunci, britanicii călătoreau pe Continent, beau ceai cu lapte la Paris, mâncau friptură de vită şi budincă Yorkshire la Monte Carlo, îşi ţineau unul altuia companie peste tot şi erau mândri de insularitatea lor; azi beau ceai cu lapte la Paris, mănâncă friptură de vită cu budincă Yorkshire la Monte Carlo, îşi ţin unul altuia companie peste tot şi sunt mândri de cât

§§§ Acesta este un eufemism pentru *înfiorători* – un cuvânt pe care n-ar trebui să-l pronunţaţi niciodată.

de cosmopolitani au devenit.

în zilele acelea fericite – cu sau fără criză la Miin- chen –, nimeni nu prea ştia unde e Cehoslovacia: conta prea puţin. Azi Bomba lui Damocles ne atârnă deasupra capetelor, dar nimănui nu-i pasă: contează prea mult. Pe atunci, „ajunsul pe lună" era încă o metaforă şi nu un program pe termen scurt. „Exploatatorul" era încă *rentierul* şi nu cazangiul în grevă. Nu aveam bufeturi expres şi nici rock'n'roll. Pe atunci, era la modă să priveşti înainte cu groază şi nu să priveşti înapoi cu mânie. După război n-ai fi zis că vom supravieţui euforiei victoriei; totuşi, azi suntem aproape la fel de înstăriţi ca nemţii. Ne spunem unul

altuia cu mândrie că n-am avut niciodată o viaţă mai roz, dar de fapt vrem să spunem că o ducem bine, dom'le.

O, da, dacă vreţi să fiţi un englez modern – un englez al anilor '60 – trebuie să respectaţi un set nou-nouţ de reguli. lată-le.

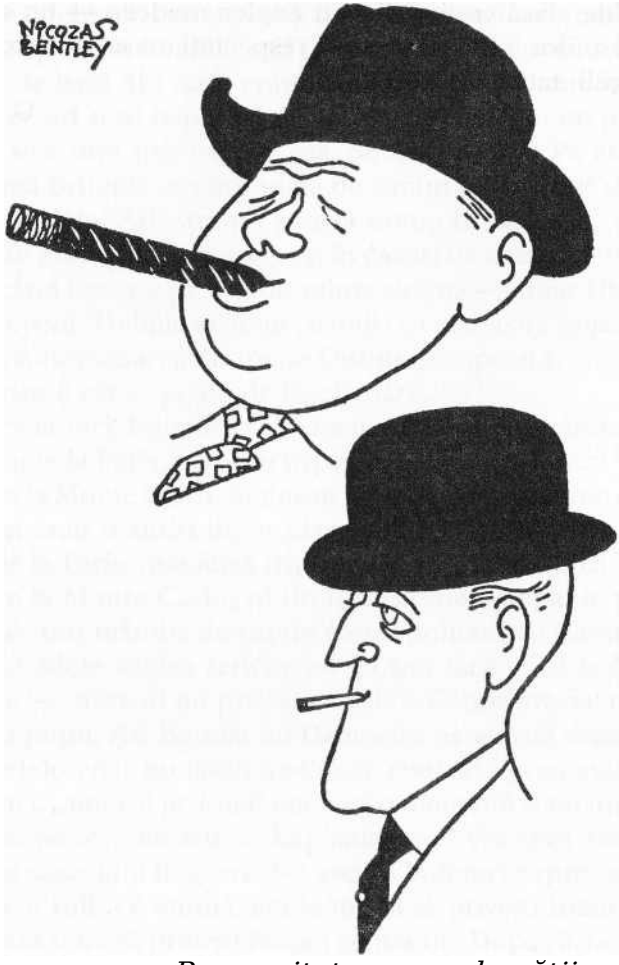

Prosperitate versus *bogăţii*

I. ENGLEZA MODERNĂ

cum să fii prosper

d'acă. vreţi să fiţi un englez modern, trebuie să fiţi prosper, sau, de preferinţă, bogat. Bogăţia are în comun cu dreptatea faptul că nu-i destul să fiţi bogat, trebuie să pară de la o poştă că sunteţi bogat. Totuşi, englezii sunt de felul lor o rasă modestă, aşa că nu puteţi să faceţi paradă. De fapt, trebuie să vă ascundeţi bogăţia într-un fel ostentativ, pseudomodest, de parcă de fapt aţi fi sărac. Cel mai mare avantaj fiind că puteţi fi, de fapt, cât de sărac vreţi.

Acum câtăva vreme era mult mai greu să fii bogat, dar pentru că bogăţii nu prea erau la modă atunci – mai bine zis erau chiar vulgari – lucrul acesta nu conta. În urmă cu câţiva ani, un Rolls Royce sau un Bentley era obligatoriu şi era recomandabil să ai o reşedinţă. Astăzi, doar afaceriştii ajunşi bogaţi peste noapte, baronii comerciali vulgari şi ultimii măscărici de televiziune cumpără Rolls-uri şi Bentley-uri noi. Patricienii folosesc maşini Austin Seven, Miniminor, scutere şi biciclete, poate Rolls-uri *foarte* vechi, sau Jensen-uri şi Bristol-uri (ultimele două costând cam 4000 de lire fiecare, dar nefiind recunoscute de mase).

Mi-ar lua prea mult codificarea artei totale de a arăta prosper şi de a te purta în această Eră a Prosperităţii, dar regulile de bază sunt următoarele:

1. Trebuie să vă cumpăraţi un loc la ţară. Spuneţi, ca din întâmplare: „O... avem o cocioabă dărăpănată în Suf- folk...” Dacă puteţi arunca o asemenea frază cu nonşalanţă şi dacă învăţaţi să roşiţi cu modestie când o pronunţaţi, veţi da negreşit impresia că aveţi un conac pe

227 de acri, cu treizeci şi patru de căsuţe dependente, optsprezece servitori în livrea şi cinci grajduri de cai de curse. De fiecare dată când am vizitat conacele prietenilor mei, am găsit colibe mici, dărâmate, unde găteai pe primusuri şi unde, dacă aveai nevoie de apă, erai liber să mergi pe jos o jumătate de oră pentru ea. Aveai, totuşi, dreptul să spui în loc de o milă opt sute de yarzi[****], care par cu mult mai mult.

2. Trebuie să deveniţi amfibiu şi să puneţi mâna pe o ambarcaţiune. Aici iar trebuie să-i spuneţi „mica mea şalupă" sau chiar „şlepul meu mititel", ca şi când ar fi un iaht care-l face de ruşine pe Onassis. Dar merge o şalupă sau un şlep din cauciuc la mâna a doua sau orice barcă veche.

Şi e o idee bună să apăreţi la birou – mai ales lunea dimineaţa – într-un blazer bleumarin cu nasturi de metal lucitori, cu o şapcă de marinar în loc de pălărie; şi să căraţi relaxat şi distrat un sextant, o ancoră şi o elice.

3. Trebuie să vă alegeţi prietenii cu cea mai mare grijă. Titlurile nu mai sunt la modă. Dacă aveţi unul, păstraţi-l sub pălărie şi în locuri reci: v-ar putea fi iar de folos într-o zi. În zilele noastre ducilor nu li se spune „Excelenţă", ci Bobby şi Reggie; arhiepiscopilor li se spune „arhiepi"; şi fiicelor de conţi li se vorbeşte de parcă ar fi fiinţe umane obişnuite. Fostele şi potenţialele debutante sunt utile doar dacă lucrează în edituri. Cei mai căutaţi sunt grecii, pentru că umblă vorba că fiecare grec e milionar; manechinele italiene sunt de asemenea foarte populare; suedezii (bărbaţi) sunt în

---

**** Yard – unitate de lungime engleză, echivalentă cu 0, 9144 m. ***(N.t.)***

regulă, dacă-s înalti şi foarte tăcuţi. în cazuri de urgenţă se pot folosi persanii şi prinţii.

4. Dacă sunteţi, din întâmplare, măcelar sau şofer de camion veţi fi ajutat pe drumul spre prosperitate de câşti-

guri periodice de 225 000 de lire la pariurile de la fotbal. În asemenea cazuri se impune să afirmaţi că acest câştig nu vă va influenţa nici un pic stilul de viaţă (la urma urmei, ce importanţă are un sfert de milion dacă aveţi deja o maşină de spălat şi un televizor?) şi că nici nu vă trece prin minte să renunţaţi la slujba plătită cu 7 lire şi 10 şilingi pe săptămână.

3. în cele din urmă, în această Eră a Prosperităţii trebuie pur şi simplu să jucaţi la Bursă. Trebuie să învăţaţi câteva expresii noi pentru această ocazie, precum „acţiuni[44], şi „zi de lichidare[44], şi „prevedere[44], şi „societate de investiţii cu capital variabil[44]. Trebuie să ţineţi minte că broker-ul dumneavoastră va spune că piaţa e „uşoară[44], când e foarte dificilă. Când citiţi rubricile financiare, trebuie să ţineţi cont că atunci când ziaristul spune că „oţelurile strălucesc azi[44] foloseşte singura glumă permisă unui biet editor din City şi aţi face bine să zâmbiţi. Altfel spus, ideea de bază, foarte simplă, este să cumpăraţi acţiuni ieftin, să aşteptaţi până cresc din ce în ce mai mult şi apoi să le vindeţi. Nu-i bine să cumpăraţi acţiuni (vă rog să mă scuzaţi, vreau să spun stoc) la un preţ ridicat şi să aşteptaţi până ce scad din ce în ce mai mult.

Eu unul nu joc la Bursă, pentru că e imoral. îmi împrumut banii, cât se poate de moral, băncii mele, îi las pe *ei* să se joace cu ei şi să obţină un profit de 120% şi să-mi plătească 2% dobândă din care îmi plătesc impozitul pe venit şi mă simt un membru virtuos şi folositor al comunităţii.

1
2
4

despre efortul de a rămâne sărac

mult mai greu să încerci să rămâi sărac. într-ade- văr, trebuie să te întrebi: merită? Să spunem lucrurilor pe nume: sărăcia nu-ţi mai aduce bucurie.

La puţină vreme după război, clasele sărăcite pe neaşteptate au câştigat mult prestigiu. Aceşti Noi Săraci erau zgomotoşi şi lăudăroşi – adevăraţi *nouveaux pauvres*[††††]. Făceau tot timpul pe grozavii, pretinzând că sunt foarte săraci. De îndată ce sugerai o excursie cu autocarul la Hitchin sau doar ideea de a cumpăra o îngheţată de ciocolată, le luceau ochii de plăcere şi îţi spuneau cu multă mândrie: „Nu ne putem permite." Sărăcia lor era la fel de ostentativă şi de vulgară ca un Daimler placat cu aur, cu tapiţerie din piele de leopard, la celălalt capăt al globului financiar, dar în vreme ce expunerea bogăţiilor comerciale era *vieuxjeu*[‡‡‡‡], Noii Săraci reprezentau, cel puţin, un nou fenomen social. Erau fericiţi pentru că nu puteau să-şi permită nimic; se distrau copios luând peste picior plăcerile altor oameni. Le luceau de mândrie ochii şi pantalonii.

Apoi s-a pogorât peste noi Prosperitatea de la începutul anilor ’50 şi a stricat tot. I-a luat pe nepregătite pe Săraci şi le-a dezorganizat legiunile. Vreun an sau doi au acceptat Prosperitatea cu un oftat. Duse erau timpurile când contabilii se îmbrăcau ca nişte ţigani; acum fiecare ţigan este îmbrăcat ca un contabil. Apoi, la câţiva ani după lovitura iniţială, a izbucnit revolta împotriva respectabilităţii. Precursorii, avangarda cea mai vizibilă şi mai zgomotoasă, au fost „Teribilii", dar n-au fost singurii. Oricine avea importanţă a protestat în felul lui. Jegul, puloverele murdare şi feţele

†††† „Noii săraci" (în franceză în original). *(N.t.)*

‡‡‡‡ „De modă veche" (în fr. în original). *(N.t.)*

nebărbierite au ajuns iar la modă; alţii au salutat convulsiile şi gemetele răguşite ale adolescenţilor lipsiţi de graţie ca pe o nouă artă; tineri mânioşi au scuipat clasele mijlocii; la rândul lor, alţii şi-au schimbat mobila veche cu scaune şi canapele noi şi incomode. Şi câţiva le-au dat o vacanţă de două luni şoferilor lor în uniformă, au plecat să facă autostopul în Franţa şi au trăit în corturi.

Joz gu
respecabilitatea!

Dar nu era cale de scăpare. Afurisita aia de Prosperitate ne ajunsese pe toţi din urmă. Tinerii mânioşi au continuat să scuipe clasele mijlocii şi au făcut o avere frumuşică din încasări; tinerii cântăreţi spasmodici au început să-şi scuture coamele în timp ce gemeau, devenind astfel chiar şi mai bogaţi decât tinerii mânioşi; cei care făceau autostopul şi trăiau în cort s-au întors şi banii au curs fără oprire pentru toată lumea.

Cum să rămâi sărac? – se întreabă avocatul îngrijorat. Nu-i uşor. Noii Săraci de anul trecut duc o luptă fără sorţi de izbândă. Ca să rămâi sărac ai nevoie de cât se poate de mult talent şi de ingeniozitate. (Şi doar bătrânii pensionari şi câţiva oameni refractari reuşesc – spre ruşinea noastră.) La drept vorbind, totul conspiră împotriva săracilor şi încearcă să-i deposedeze de sărăcia lor. în plus, au avut ghinion. De exemplu, s-au mutat în cartiere precum Isling-ton, ca să arate cât de nevoiaşi şi săraci sunt. Totuşi, în loc să-şi consolideze mizeria, au reuşit să transforme Isling- ton-ul într-un cartier la modă.

Ce-a mai rămas? N-are rost să spuneţi că nu vă permiteţi o maşină, pentru că toată lumea îşi poate permite o maşină. N-are sens să pretindeţi că n-aveţi bani, pentru că trebuie doar să vă strecuraţi capul în biroul directorului băncii dumneavoastră şi, înainte să apucaţi să spuneţi „Mă iertaţi, am greşit camera", el o să arunce cu vreo două sute de lire în dumneavoastră. (Nu înţeleg niciodată de ce se obosesc oamenii săjefuiască bănci. Nu pot să ceara banii?)

Atunci, cum să rămâi sărac? Nu pot să vă dau

o reţetă simplă, ci doar câteva ponturi.

1. Mi se pare că jocurile de noroc sunt aproape întotdeauna un mijloc sigur. Nu există nici o limită pentru pariuri pe cai şi câini. Cel mai sigur mod de a pierde bani este risipirea lor.

2. încercaţi să cultivaţi pământul. Le dă croitorilor manuali obosiţi şi directorilor de lanţuri de magazine epuizaţi un aer proaspăt de ţară şi în plus îi ajută să scape de orice sumă de bani. După război am văzut o scrisoare scrisă de Marcel Pagnol pentru Sir Alexander Korda; suna cam aşa (citez din memorie): „Am descoperit un mijloc de-a dreptul nemaipomenit de a pierde bani. Se numeşte cultivarea pământului. Realizarea de filme nici nu se compară cu ea. La urma urmei, un film poate avea succes şi poţi scoate bani din el. Lucru care nu se întâmplă niciodată din cultivarea pământului. Cultivarea pământului este sigură. Nu trebuie să-ţi faci griji: te va ruina cât ai zice peşte."

3. Apoi rămâne întotdeauna calea necinstită. Vreau să spun că puteţi întotdeauna să pretindeţi că sunteţi sărac, doar pentru a păstra încrederea şi afecţiunea prietenilor dumneavoastră. Cine poate să vă împiedice să umblaţi după un împrumut de o jumătate de coroană în vreme ce aveţi acasă pusă deoparte o rezervă frumuşică? Desigur, faptul că aveţi bani nu e ruşinea, ci doar nenorocul dumneavoastră, dar unii oameni n-or să înţeleagă. Şi vai, banii provoacă o grămadă de divergenţe, de vrajbe şi multă nefericire inutilă. Intr-un bufet expres din Soho am văzut odată un tânăr nefericit pe culmile disperării, ostracizat de tovarăşii lui pentru că îşi cumpărase un picup şi ei des-

coperiseră că dăduse pentru el un cec valabil.

7 *cum să ai conştiinţă de clasă*

C/vacă vreţi să deveniţi un englez modern, trebuie să căpătaţi conştiinţă de clasă.

1. Dacă aparţineţi aşa-ziselor sfere mai înalte ale societăţii, bineînţeles că nu veţi lăsa niciodată să se vadă lucrul acesta. Veţi desconsidera pur şi simplu (nu cu un surâs superior, ci pur şi simplu cu unul plin de compasiune) bietele creaturi ridicole care nu cunosc convenţiile lumii dumneavoastră. Nimic nu v-ar putea amuza mai mult decât să auziţi pe cineva care i se adresează celui de-al treilea fiu al unei marchize în stilul cuvenit celei de-a doua fiice a unui conte.

Trebuie să recunosc că adesea încă mi se mai par complicate regulile acestea. Deunăzi am primit o invitaţie la o petrecere de la un prieten de-al meu care e baronet. Invitaţia era semnată de soţia lui – R. S.V. P. Am căutat în cărţile mele sfaturi în legătură cu felul în care ar trebui să mă adresez pe plic celei de-a doua soţii a unui baronet. „Dacă fata unui om de rând..am citit, apoi m-am oprit, am ridicat receptorul, am sunat-o pe doamna în cauză şi am întrebat-o: „Eileen, eşti fata unui om de rând?”

Ea a zis: „Ce dracu’ vrei să spui?”

l-am zis: „Bine. Eşti un om de rând. Unul care devine tot mai de rând pe zi ce trece.”

Aşa s-a rezolvat problema. Totuşi, rămân alte

probleme. Unul din cele mai exasperante cazuri peste care puteţi da este o Doamnă decorată cu Ordinul Imperiului Britanic, căsătorită cu un baronet sau un lord. Talentul, ingeniozitatea şi hotărârea pot rezolva chiar şi această problemă. Dacă auziţi de ce-a de-a treia fiică a unei marchize căsătorită cu un arhiepiscop ar trebui să evitaţi combinaţia cu grijă.

2. Un alt mijloc excelent prin care aristocraţia britanică îi scoate din minţi pe bieţii străini – mai ales americani – este schimbarea numelor. Faptul că băiatul cel mare al Lordului Upperstone se numeşte Lord Ipswich, în vreme ce băiatul lui cel mic este Domnul Hinch nu înseamnă că-s amândoi bastarzi. Fata cea mare a nobilului Lord poate fi Distinsa Doamnă Cynthia Cunliffe-Green şi fiica lui cea mică Distinsa Mary Cumberland – pe bună dreptate. Şi dacă nici măcar asta nu-l face s-o ia razna pe

Vox
Populi

bietul spectator, atunci intervine treaba cu „cum se numea atunci". În memorii de feldmareşali găsiţi pasaje de tipul:

„M-am dus atunci la Reşedinţa Viceregelui şi am cerut să-l văd imediat pe Lordul Irwin (cum se numea atunci). Am dat mâna în felul cel mai prietenesc cu putinţă cu Lordul Halifax (cum încă nu se numea), dar i-am spus neînduplecat: «Domnule Wood» (cum nu se mai numea), am început, «tocmai am primit un mesaj de la Domnul Chur- chill (cum se numea atunci) despre Sublocotenentul Bircli (cum se numeşte încă) etc. etc.»"

3. Dacă aparţineţi oricărei alte clase (în afară de cea mijlocie inferioară – a se vedea mai jos) vă puteţi lăuda tot timpul cu originile dumneavoastră. Dacă sunteţi din Bermondsey (sau Stockton-on-Tees sau Hartley Witney), atunci repetaţi tot timpul că „oamenii din Bermondsey (sau Stockton-on-Tees sau Hartley Witney) sunt cei mai grozavi oameni din lume". Acesta e doar un alt fel de a spune că şi dumneavoastră sunteţi unul din cei mai grozavi oameni din lume şi că vă iubiţi, vă respectaţi şi vă admiraţi.

4. Clasa căreia *nu-i* aparţineţi şi de care nu sunteţi deloc mândru este clasa mijlocie inferioară. Nimeni nu spune niciodată despre sine că aparţine clasei mijlocii inferioare. Clasei muncitoare, da; clasei mijlocii superioare: cu siguranţă; clasei mijlocii inferioare: niciodată! Clasa mijlocie inferioară este, într-adevăr, *per definitionem,* clasa căreia îi aparţine majoritatea populaţiei cu excepţia celor câtorva mii de oameni pe care-i cunoaşteţi.

cum să ai conştiinţă de clasă

5. Pe vremuri, oamenii aspirau la clase mai înalte. De când şi-a făcut efectul literatura tinerilor mânioşi, destul de puţini oameni susţin că au o origine mai joasă decât cea pe care o au, de fapt. (Folosesc aici cuvântul „joasă" în cel mai rău sens snob cu putinţă.) Locul celor de sus e luat de cei de jos. Cunosc oameni care se duc în secret la cursuri serale de elocuţie ca să capete un accent londonez.

Alţii exersează accentul din Wigan[§§§§]. Şi mai cunosc alţii care ar fi cât se poate de ruşinaţi dacă publicul larg ar afla că taţii lor au fost, de fapt, contabili şi nu oameni de serviciu, băcani de la sat şi nu porcari, avocaţi şi nu hoţi de buzunare.

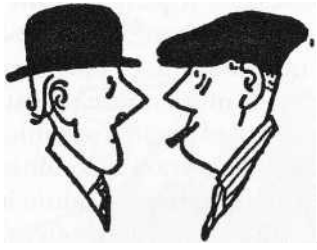

noua clasă conducătoare

C/nglezii vorbesc – şi vorbesc mult – de clase superioare, mijlocii şi muncitoare. Vorbesc şi de

§§§§ Târg din nord-estul Angliei, situat la nord-est de Liverpool. *(N.ed.)*

clase mijlocii superioare şi inferioare şi, în ultima vreme, au început să menţioneze o clasă muncitoare de vârf – doar ca să se potrivească între clasa muncitoare mijlocie şi clasa mijlocie inferioară. Lucrul acesta îi face bineînţeles pe deplin conştienţi de cât de nepotrivit şi jalnic le e limbajul pentru a descrie celelalte 120 de caste delimitate clar şi cele 413 subcaste ale societăţii engleze. Cum ar fi stratul infe- rior-mijlociu-superior al segmentului inferior al clasei mijlocii superioare? Cum ar fi mijlocul-mijloc al segmentului mijlociu al clasei de mijloc? Şi cum puteţi face diferenţa între oamenii din segmentul de vârf al clasei mijlocii superioare care totuşi nu intră defel în segmentul inferior al clasei superioare?

Intre timp, englezii continuă să creadă cu sfinţenie în egalitate. Egalitatea e o noţiune pe care englezii au dat-o umanităţii. Egalitatea înseamnă că eşti la fel de bun ca cel de alături, dar cel de alături nu e nici pe jumătate la fel de bun ca tine.

Totuşi, încet, dar ineluctabil, întreaga structură este întoarsă cu susul în jos. O, da, avem încă o aristocraţie cu două ramuri principale: vechile familii de lorzi care-i des- consideră pe baronii afacerilor şi viconţii vânzărilor de acţiuni care-i desconsideră pe foştii lorzi. Dar în vreme ce oamenii încă insistă să-şi trimită copiii la o şcoală bună (şi prin şcoală bună nu trebuie să se înţeleagă o şcoală unde

Nobleţea noastră enigmatică

se predă bine); în vreme ce pentru câţiva este încă o problemă serioasă felul în care trebuie să se adreseze fiicei celei mai mari a unui viconte căsătorită cu un arhidiacon; în vreme ce unii oameni care au obţinut cele mai mari note la cursul de istorie fenicianã de la Cambridge se aşteaptă încă să devină directori de fabrici de bere prin naştere; în vreme ce doctorii şi avocaţii sunt încă mânioşi pentru că notarii şi contabilii autorizaţi se consideră „oameni cu diplomă" şi în vreme ce toţi continuă să creadă că profesioniştilor le-a mai rămas nişte prestanţă – în tot acest timp Marele Om de Afaceri preia rolul de bază în societate cu o mână sigură şi un zâmbet liniştit.

Banii sunt pe cale să facă marea cucerire. Un titlu nu va aduce bani; banii vor aduce titlul. Marea bătălie se înfierbântă zi de zi. Batalioane de directori de companie călare pe caii albi ai prosperităţii, fluturându-şi conturile de cheltuieli, cu feţele vopsite-n roşu de Burgundia, urlând faimosul lor strigăt de luptă: „Ura pentru Câştigurile de Capital!", iau cu asalt vechile ziduri ale privilegiilor. Stâlpii ordinii prestabilite – care n-a fost nici măcar crăpată de Socialişti – se prăbuşesc sub asaltul lor. Fiii sclipitori nu mai aspiră să devină Lorzi Cancelari: visează să controleze mari agenţii de publicitate. Curând oamenii nu se vor mai lăuda pentru că provin dintr-un lung şir de generali sau judecători, ci dintr-un lung şir de brokeri. Curând prin talent se va înţelege talentul de a face bani. Un geniu este cineva care face mulţi bani.

Va veni curând – încercarea decisivă, prin care Marea Afacere va face oferta ei mortală

Puterii. Şi dacă afacerea merge bine – aşa cum ar trebui – celor care au deţinut înainte controlul nu li se va cere să rămână Ia posturi.

cum să eviţi călătoriile

„ v/ălătoria" este numele unei boli moderne care a devenit violentă pe la jumătatea anilor ’50 şi continuă să se extindă. Boala – numele ei ştiinţific este *travelitis furio- sus* – este răspândită de un microb numit prosperitate. Simptomele ei se pot recunoaşte uşor. Pacientul nu mai are stare la începutul primăverii şi începe să alerge de la o agenţie de turism la alta strângând informaţii inutile despre locuri pe care n-are de gând să le viziteze, studiind broşuri etc.; apoi, el, sau de obicei ea, va da o raită pe la croitori, modiste, solduri de vară, magazine cu articole sportive şi va cheltui o sumă de trei ori şi jumătate mai mare decât el sau ea îşi poate permite; în cele din urmă, în august, pacientul se va urca într-un avion, tren, autocar sau într-o maşină şi va porni spre locuri străine laolaltă cu mii de tovarăşi de suferinţă, nu pentru că este interesat sau atras de locul spre care se îndreaptă, nici pentru că-şi permite să meargă acolo, ci pur şi simplu pentru că nu-şi permite să nu meargă. Boala este cât se poate de contagioasă, în zilele noastre, te poţi îmbolnăvi de călătorită în străinătate cam cum te îmbolnăveai de gripă în anii ’20, atâta doar că e şi mai şi.

Rezultatul este că în lunile de vară (şi în ultimii ani şi iarna) toată lumea e în mişcare. în

Positano n-auzi deloc italiană, ci doar germană (pentru că Anglia nu-i singura victimă a bolii); în unele părţi din Franţa nu te poţi descurca dacă nu vorbeşti americana; şi limba oficială din Costa Brava este engleza. Nu m-aş mira să văd în Blanes sau Tossa
de Mar un anunţ cu: *Aqui Se Habla Espanol*— aici se vorbeşte spaniola.

Care e scopul acestor călătorii? Fiecare naţionalitate are unul propriu. Americanii vor să-şi facă poze în: (a) Tra- falgar Square, cu porumbeii, (b) în Piaţa San Marco din Veneţia, cu porumbeii şi (c) în faţa Arcului de Triumf din Paris, fără porumbei. Ideea este pur şi simplu să strângă dovezi documentate că *au fost acolo.* Neamţul călătoreşte ca să-şi verifice ghidurile: când vede că Ponte di Rialto este acolo unde trebuie să fie, că Turnul este la locul lui în Pisa şi că este înclinat în unghiul promis – bifează lucrurile acestea în ghidul lui şi se întoarce acasă mulţumit că n-a fost înşelat. Dar englezii de ce călătoresc?

Mai întâi, pentru că aşa face vecinul lor şi au luat microbul de la el. Apoi, au fost învăţaţi că prin călătorii îşi lărgesc orizontul şi, cu toate că au descoperit tristul adevăr că orice ar face călătoria pentru minte mâncarea elveţiană sau nemţească lărgeşte cu siguranţă alte părţi ale corpului, vechea noţiune tot mai există. Dar în cele din urmă – şi poate mai ales – călătoresc ca să evite străinii. Aici, în Anglia noastră cosmopolită, eşti întotdeauna expus pericolului de a te întâlni cu tot soiul de străini ciudaţi. Nu se întâmplă acelaşi lucru când călătoreşti în Europa, dacă aranjezi lucrurile cu inteligenţă.

Cunosc mulţi englezi care călătoresc în grupuri, stau în hoteluri în care şi personalul este englez, mănâncă friptură de vită şi budincă Yorkshire duminica şi *rare.bit*[*****] velş şi grătar şi budincă din rinichi în timpul săptămânii, peste tot în Europa. Scopul principal al englezului în străinătate este să întâlnească oameni; vreau să spun, desigur, englezi de treabă care stau alături sau pe o stradă vecină. De obicei îţi eviţi vecinul („Cel mai bine e să stai de unul singur", „Noi îi lăsăm în pace pe alţii şi vrem să fnn lăsaţi în pace" etc. etc.).
Dacă vă întâlniţi cu vecinul de alături pe High Street sau la uşa din faţă pretindeţi că nu-l vedeţi sau, în cel mai bun caz, daţi din cap cu răceală; dar dacă vă întâlniţi cu el în Capri sau în Granada, îmbrăţişaţi-l cu drag şi faceţi-i cinste cu un pahar sau două; aţi putea chiar descoperi că la urma urmei e un tip de treabă şi că aţi fi putut amândoi la fel de bine să rămâneţi acasă în Chipping Norton.

însă toate acestea se referă la călătorii pentru publicul larg. Dacă vreţi să nu daţi impresia nefericită că aparţineţi clasei mijlocii inferioare, trebuie să învăţaţi *snobismul elementar al călătoriei:*

1. Evitaţi orice loc frecventat de alţii. Spuneţi: toate hotelurile sunt pline, nu se poate ajunge nicăieri. (Nimeni nu va remarca: hotelurile sunt *pline de oameni care chiar au reuşit să intre.)*

2. Mergeţi mai departe şi încercaţi să evitaţi toate locurile suficient de interesante ca să atragă alţi oameni – sau, cum preferă alţii să

***** Friganele de pâine unse cu brânză topită în bere. (Mi.)

spună, trebuie să renunţaţi la calea bătătorită. în practică înseamnă ca în Italia să evitaţi Veneţia şi Florenţa, dar să vizitaţi câteva sate de pescari murdare şi sărăcăcioase de care n-a auzit nimeni; şi dacă aveţi ghinionul să ajungeţi la Florenţa, evitaţi Galeria Uffizi şi refuzaţi să vă uitaţi la *David* al lui Michelangelo. Intraţi, în schimb, într-o cârciumioară murdară de la periferie, unde se presupune că mâncarea toscană e divină şi unde puteţi asculta un acordeonist beat şi surd.

3. Desigur, principala problemă este *unde* să mergeţi? Nu-i o întrebare uşoară. *Hoi polloi* pot să meargă la Paris sau în Spania, sau pe Riviera sau în Interlaken, dar o alegere atât de evidentă cu siguranţă nu va fi bună pentru oricine are un pic de respect de sine. Există un grupuleţ internaţional care impune moda şi trebuie să ţineţi cont de el. Acum câţiva ani, au descoperit Capri, dar acum Capri e plin ochi de oameni de afaceri nemţi şi englezi, aşa că nu vă puteţi apropia de locul ăsta. Ischia a fost la modă un sezon sau două, dar şi ea a fost invadată de oameni de afaceri, aşa că Ischia iese din discuţie. Majorca era următoarea pe listă, dar a devenit de-a dreptul ridicolă în ultimii ani: este acum un amestec ciudat de Munchen şi Oxford Street şi n-are nimic de oferit (pentru că, nu-i nevoie s-o spunem, frumuseţea şi strălucirea soarelui nu contează) . Insula vecină, Ibiza, a fost principala destinaţie până anul trecut, dar oamenii de afaceri au ajuns şi în Ibiza, aşa că o să duhnească până vara următoare. În prezent, pot să vă recomand Tanger; şi Rhodos este destul de sigură. Anul următor, cine ştie, puteţi

încerca iar să mergeţi în Capri.

Aduceţi-vă aminte: călătoriile trebuie să vă facă sofisticat. Când vă cumpăraţi suvenirurile şi mai târziu când vă referiţi nepăsător – trebuie neapărat să exersaţi nepăsarea la vreo mâncare străină, ar trebui să vorbiţi de lucrurile acestea în original. Chiar şi puiul prăjit sună destul de romantic dacă vorbiţi de *BackhenM,* şi veţi obţine mai multe puncte remarcând nepăsător – foarte nepăsător, repet – că aţi fost la un mic *Madkurve kan medbrings* lângă Copenhaga, decât admiţând că aţi fost într-un loc în care aţi mâncat sandvişurile aduse de acasă şi aţi comandat doar bere.

Totuşi, este posibil ca mania pentru călătorii să fie în scădere. Mă întreb dacă un prieten de-al meu din Roma era doar un excentric sau precursorul unei noi ere de snobism.

— Nu mai călătoresc deloc, mi-a spus. Stau aici pentru că vreau să-mi întâlnesc prietenii din toată lumea.

— Ce anume vrei să spui? l-am întrebat.

— E simplu, mi-a explicat el. De fiecare dată când merg la Londra, prietenul meu Smith e sigur în Tokyo şi Brown în Sicilia. Dacă merg la Paris, Dupont e sigur la Londra şi Lebrun în Madagascar sau la Lyon. Şi aşa mai departe. Dar dacă stau la Roma, e cât se poate de sigur că toţi

prietenii mei or să vină aici într-un moment sau altul. Pentru mine, lumea înseamnă *oameni.* Stau aici pentru că vreau să văd lumea.

Şi a adăugat după o scurtă pauză:

— În plus, stând acasă îţi lărgeşti orizontul.

despre snobismul vinului

0 dezvoltare semnificativă a ultimului deceniu este faptul că snobismul vinului a ajuns în Anglia. înainte de război, doar câţiva oameni de ştiinţă pensionaţi, de nivel universitar, ştiau că mai există şi alte vinuri în afară de cele de Xeres şi de Porto. Dacă ai fi cerut (bineînţeles că nu cereai niciodată) vin într-un bar, barmanul te-ar fi considerat un nebun periculos şi ar fi sunat la 999; astăzi, majoritatea barurilor din Marea Britanie, Irlanda de Nord şi insulele din Canalul Mânecii sunt mândre să-ţi servească „vin la pahar".

Totuşi, sunt probleme cu vinul servit în restaurante. Dacă, atunci când invitaţi o doamnă la prânz, arătaţi că nu vă pricepeţi la vinuri, vă va considera un ţărănoi necioplit. Aveţi într-adevăr noroc dacă scăpaţi basma curată cu o remarcă de o ignoranţă crasă atâta vreme cât sună bine, pentru că nici prietena dumneavoastră nu va şti nimic despre vin. Orice bărbat care ştie că Graves este Bordeaux alb, Chablis este vin alb de Burgundia, şi Claret este Bordeaux roşu este calificat pentru prima Catedră de Snobism al Vinului care ar fi înfiinţată la o universitate britanică. Majoritatea oamenilor nu ştiu decât că un Hock este un vin

alb de Rin şi sunt mereu uimiţi de ignoranţa nemţilor care n-au auzit ei înşişi de Hock.

Desigur, se poate spune că sunteţi un adevărat expert când începeţi să fiţi în stare să recunoaşteţi tipul şi anul vinului servit. Există două – şi numai două – feluri de a face asta: (1) Trageţi cu coada ochiului la etichetă când nu se uită nimeni. (2) Mergeţi la cacialma.

Nu mai e altă cale. Am fost odată oaspetele celui mai faimos producător alsacian de vinuri a cărui familie e din moşi-strămoşi una de viticultori. L-am întrebat dacă poate recunoaşte un vin gustându-1. A zis că, atâta vreme cât nu ia un Madeira drept Mâcon sau propriul lui vin drept Xeres spaniol, nu poate fi sigur. Ar putea să-şi recunoască propriul vin? Nu neapărat, a răspuns. Ar putea să spună anul de fabricaţie? Ei bine, a zis, există anumiţi ani deosebiţi şi n-ar lua, să zicem un vin din 1952 drept unul din 1948 – dar, în afară de cazurile tipice, nu poate fi sigur. Vinul din acelaşi an poate fi diferit în funcţie de partea de deal unde a fost obţinut; şi pentru un expert chiar şi sticlele care vin din acelaşi butoi pot avea un gust diferit. Atunci ce poate să facă bietul snob, amator de vin? Nu puteţi să daţi tot timpul din cap când ospătarul vă toarnă vin şi vă cere să-l gustaţi. Tot murmurând încetişor, aprobator, daţi pur şi simplu impresia că nu vă pricepeţi deloc la vin şi în zilele noastre e mai mult decât poate îndura orice englez cu respect de sine. Vă pot da trei ponturi importante în această privinţă. Dar indiferent pe care-l alegeţi (şi toate trei pot fi încercate succesiv), trebuie întâi să faceţi exerciţii acasă. întâi de toate, trebuie să învăţaţi numele câtorva vinuri

faimoase (Traminer, Ribeauville, Pouilly- Fuisse etc.), precum şi cu ce se potriveşte fiecare când comandaţi. A existat o şcoală care încerca să fie din cale afară de deschisă la minte comandând, să zicem, vin roşu de Burgundia cu peşte, însoţit de exclamaţia: „Sunt deschis la minte, comand pur şi simplu ce-mi place" – dar e în declin şi nu e recomandată. Insoţitoarea dumneavoastră şi-ar putea face griji ca nu cumva cei de la masa de alături, care habar n-au că sunteţi deschis la minte, să vă considere un bădăran neştiutor. Aici trebuie să menţionez că, în vreme ce dumneavoastră studiaţi lista de vinuri, prietena

Un mic Margaux impertinent

dumneavoastră poate să vă facă o sugestie utilă. Poate spune:

— O, am băut un Herriko-Arnoa nemaipomenit în Ţara Bascilor. Te rog, Jack, comandă Herriko-Arnoa.

În asemenea cazuri, răspunsul este următorul:

— Herriko-Arnoa este într-adevăr un vin extraordinar. Dar mă tem că *nu călătoreşte bine.*

Un bărbat care ştie cum călătoresc diverse vinuri este pur şi simplu irezistibil. Dar să ne întoarcem la tema dumneavoastră: trebuie să faceţi exerciţii acasă, punând puţin vin în gură şi facându-l să umble în gură în timp ce luaţi o expresie meditativă, gânditoare. Fără expresia aceasta, tot spectacolul n-are valoare; orice răspuns aruncat fără să vă clătiţi gura sau să păreţi gânditor vă dă de gol ca fiind un diletant. Şi după ce vă clătiţi gura, puteţi spune unul din următoarele patru lucruri:

1. În cazul vinului alb puteţi întotdeauna să spuneţi – cu totul pe gânduri – că nu-i destul de rece. Nu-i ceva prea spiritual sau prea original, dar e mai bine decât nimic. Cu mult mai bine decât să daţi încetişor din cap şi să nu faceţi nici o critică.

2. în cazul vinului roşu, spuneţi: „Nu e destul de *cham- bre*†††††. Cu puţin noroc, prietena dumneavoastră nu va şti ce înseamnă *chambre.* Dar chiar dacă ştie, fraza tot e nemaipomenită.

3. O metodă nou-nouţă – o variaţie pe aceeaşi temă: plescăiţi din limbă enervat şi trimiteţi înapoi o sticlă de vin alb pentru că e *prea rece,*

†††††Ţinut la temperatura camerei, ca să se încălzească (în franceză în original). *(N.t.)*

roşu pentru că e *prea chambre.* (E uimitor cât mi-a luat s-o inventez.)

4. Versiunea aceasta este *piece de resistance*[#####]*;* trebuie folosită doar rareori, când impresia pe care vreţi s-o faceţi ***despre snobismul vinului***
are o importanţă decisivă. Vă clătiţi gura cu vin, intraţi într-un fel de comă şi apoi afirmaţi – mai mult pentru dumneavoastră decât pentru doamnă:

— E de pe partea însorită a dealului…

Se spune că remarca aceasta a dat gata femeile cele mai trufaşe şi mai greu de impresionat.

Apropo, snobismul vinului nu-i cunoscut pe Continent. Acolo găseşti, în schimb, snobismele whisky-ului, al ginului, al Martini-ului sec sau – acesta e cel mai nou – snobismul berii în Italia. Un prieten de-al meu – un francez cu o reputaţie impresionantă de afemeiat – mi-a spus odată că în zilele noastre oferă un pic de vin şi mult *cognac* prietenelor lui. A oftat şi a spus:

— înainte o spuneam cu flori… Fără îndoială, e mai galant… Dar cu *cognac* e cu mult mai rapid.

---

‡‡‡‡‡ Piesă de rezistenţă (în franceză în original). *(N.t.)*

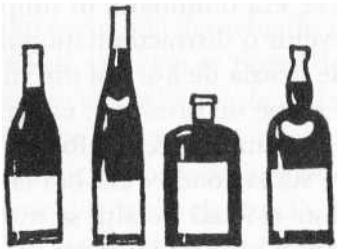

despre cumpărături

încercând să devin un englez get-beget, am avut cele mai mari probleme cu Arta Cumpărăturilor. în felul meu continental netot şi primitiv, credeam că scopul cumpărăturilor este *cumpărarea* lucrurilor; în plus, cumpărarea unor lucruri de care ai nevoie sau care îţi plac. Iată ce ştiu astăzi: (a) cumpărăturile sunt o activitate socială – nu una comercială şi (6) au scopul de a-l ajuta pe vânzător să scape de toate vechiturile alea.

Cumpărăturile încep cu statul la coadă. Dacă vreţi să deveniţi un englez get-beget, trebuie să vă placă să staţi la coadă. Ceea ce era odinioară, în timpul războiului, o necesitate a devenit o distracţie naţională. Aşa cum latinii au nevoie de ocazia de a-şi ieşi din minţi din când în când ca să mai scape de presiune, englezii au nevoie de anumite excese, anumite accese sălbatice de autodiscipli- nă. Un om care stă la coadă e un om cinstit; îşi vede de treaba lui; trăieşte şi-i lasă pe alţii să trăiască; îi dă celui de lângă el o şansă; îşi exercită o datorie în vreme ce aşteaptă să-şi exercite drepturile; face aproape toate lucrurile în care crede un englez. Un om care stă

la coadă este imaginea unui englez adevărat, aşa cum un om într-o arenă cu tauri este imaginea unui spaniol sau un bărbat cu un trabuc de doi coţi a unui american.

Când vă vine în sfârşit rândul în magazin, nu băgaţi în seamă coada din spatele dumneavoastră. Ar simţi că-s dezamăgiţi dacă îi lipsiţi de dreptul lor de a aştepta şi de a fi virtuoşi. Nu spuneţi nimic despre bunurile pe care vreţi să le cumpăraţi. Intrebaţi-l pe vânzător de sănătate, de soţia lui, de copiii lui, de câinii, pisicile, peştişorii aurii şi papagalii lui pitici; planurile lui de vacanţă, planurile lui de vacanţă abandonate şi despre ultimele două sau trei vacanţe; părerile lui despre vreme, meciul decisiv; discutaţi cazurile de crimă locale şi mai distractive etc. etc. şi, bineînţeles răspundeţi la *toate* întrebările lui.

Alte câteva reguli pentru englezii get-beget:

1. Nu criticaţi niciodată mărfurile nimănui, cu atât mai puţin nu returnaţi nimic la magazin dacă se dovedeşte a fi cu defecte, putrezit sau făcut bucăţele. Nu numai că asta l-ar stânjeni pe vânzător, dar ar putea fi şi o încălcare a unuia din drepturile civile fundamentale ale tuturor englezilor, menţionate în Magna Carta: dreptul de a vinde gunoi publicului. Sistemul acesta are propria lui logică de nepătruns. Puteţi fi oricât de necugetat cu frizerii şi croitorii. Dar dacă daţi înapoi o bucată de carne deosebit de groasă pentru că aţi cerut una deosebit de subţire înseamnă să faceţi scandal. E ceva cât se poate de ne-englezesc să insistaţi să vi se dea discuri cu *Aida,* în loc să vă mulţumiţi cu *Tristan şi*

Isolda sau cu *Mikado* (când vânzătorul a lăsat să se înţeleagă cât se poate de limpede că ar prefera să se descotorosească de ultimele două). Se spune că tipuri mai blânde şi mai adevărate de englezi au cumpărat maşini de scris în loc de casetofoane, automobile mici în loc de mobilă pentru dormitor şi piane de concert în loc să se ducă în vacanţă la Costa Brava.

2. Fiţi întotdeauna politicoşi cu vânzătorii. Nu le ripostaţi niciodată; nu vă certaţi niciodată; nu le vorbiţi niciodată dacă nu vi se vorbeşte. Dacă sunt tăioşi, sarcastici sau nepoliticoşi cu dumneavoastră, aduceţi-vă aminte că ar putea să fie într-o pasă proastă.

3. Dacă se întâmplă să nu fie nici o coadă când ajungeţi într-un magazin, nu fiţi niciodată nerăbdător dacă nimeni nu vă bagă în seamă. Nu-i deranjaţi pe vânzători când stau în *tete-ă-tete,* nu-l deranjaţi niciodată pe cel care stă într-un colţ uitându-se lung la dumneavoastră, cu o curiozitate preocupată. Nu-i nimic personal în faptul că vă ignoră: sunt pur şi simplu miltonieni. Toţi vânzătorii englezi sunt miltonieni. Un miltonian crede cu tărie că „stau şi servesc, iar cei ce în picioare stau şi aşteaptă".

cum să salvezi lumea

Vn Anglia, o singură lipsă a supravieţuit celor Şapte (sau Paisprezece?) Ani Nefaşti: lipsa Cauzelor Bune. Când am ajuns prima oară în

ţara aceasta, erau multe probleme grave care te incitau: Nazismul, Fascismul, Liniştea de după război, Războiul Civil din Spania etc. Ce a rămas din toate acestea? Nimic – absolut nimic.

Anticomunismul e perimat. Nici măcar foştii comunişti nu mai au nimic de spus. În plus, în zilele noastre, domnul Hruşciov este considerat clovnul preferat al lumii libere —- un bătrânel aşa de spiritual şi de jovial. *Pentru că* el are simţul umorului, englezii (campionii aceia incomparabili ai lui *non sequituf)* sunt convinşi că e un liberal simpatic de modă veche. Dacă n-ar fi trimis-o în spaţiu pe biata căţeluşă Laika, ar fi putut pretinde cu succes să fie ales rector al Universităţii Oxford.

E adevărat că am moştenit câteva probleme minore, precum dezarmarea nucleară, apartheid-ul din Africa de Sud, Notting Hill, Little Rock, svasticile mâzgălite şi alte asemenea, dar în afară de câţiva intelectuali ţicniţi nimeni nu se prea agită din cauza lor. Şi e mare păcat, pentru că

Clovnul favorit al Lumii, sau viaţa şi sufletul Partidului

mijloacele de luptă pentru cauze bune (sau pentru cauze rele) au evoluat mai mult decât credeţi.

Dezarmarea nucleară, de exemplu. Sunteţi pentru sau împotriva distrugerii planetei noastre cu bombe cu hidrogen? Conform Sondajelor Opiniei Publice, 2,2% sunt pentru, 1,7% sunt împotrivă şi restul (96,1%) nu ştiu. Dacă dumneavoastră sunteţi împotrivă şi sunteţi convins că securitatea noastră se poate asigura cel mai bine prin distrugerea propriilor noastre bombe, convingeţi-i pe americani să facă acelaşi lucru şi aveţi încredere deplină în domnul Nikita Hruşciov, liberalul acela simpatic (dacă nu ţinem cont de căţeluşa Laika). Puteţi scrie o carte excelentă şi convingătoare despre subiectul acesta: va avea recenzii amănunţite în ziarele şi săptămânalele politice de calitate – cu alte cuvinte, va trece neobservată; puteţi să vă expuneţi ideile în prelegeri ţinute în faţa oricărei societăţi savante; puteţi înfiinţa un club sau un partid ca să vă difuzaţi teoria; puteţi organiza mitinguri în Caxton Hali – nimeni nu va clipi. Dar dacă, împreună cu nişte adepţi, vă aşezaţi în faţa porţii principale de la Harwell astfel încât poliţia să fie nevoită să vă dea la o parte, atunci veţi fi ştirea de pe prima pagină în toată lumea. Dacă discipolii dumneavoastră îşi fac numărul cu jobene – pictorialul va fi de-a dreptul superb –, practic veţi monopoliza buletinele de ştiri de la televiziune şi alte emisiuni de ştiri vreme de trei zile.

Vă dau acum câteva sfaturi elementare despre cum să pledaţi pentru cauze bune sau rele:

1. Dacă aţi descoperit o dietă nouă nemaipomenită care ar putea face omenirii un bine deloc neglijabil, nu vă bateţi capul cu *Lancet* sau *British Medical Journal,* uitaţi instituţiile ştiinţifice. Trebuie doar să mergeţi pe jos de lajohn o'Groats la Land's End. Mii de oameni vor ieşi să vă ovaţioneze, traficul se va opri când treceţi printr-un oraş şi

veţi deveni un erou naţional fie că vă place sau nu, oricât de timid aţi fi şi oricât de cinstite şi de nobile v-ar fi fost Ia început intenţiile. Din acel moment vi se vor cere sfatul şi părerea în legătură cu orice problemă de sub soare (cu o mică excepţie: ştiinţa dietei).

2. în cazul în care credeţi în vechile glorii ale Imperiului, trebuie doar să mergeţi la întâlnirile organizate de alţii, să agitaţi zornăitoare, să fluieraţi şi să claxonaţi. Dacă nici asta nu convinge lumea că ideile dumneavoastră în legătură cu Imperiul sunt sănătoase, atunci nimic nu poate s-o facă.

3. Dacă în calitate de poet genial sunteţi nemulţumit pentru că vinderi patru poezii pe an şi trăiri dintr-un venit anual de 3 lire 12 şilingi şi 6 penny, e limpede ce trebuie să faceţi. Lăsaţi-vă o barbă pitorească, îmbrăcaţi o haină purpurie, pregătiţi-vă două panouri cu: „POET FLAMAND şi CHILIPIR PENTRU GENII! şi începeţi să vă vindeţi poeziile, imprimate pe feţe de pernă, în faţa unei biserici în care tocmai se celebrează o nuntă cu ştaif. Veţi avea viitorul asigurat. Poeziile dumneavoastră vor fi atât de căutate, încât abia o să vă mai vedeţi capul de treabă. Veţi face milioane şi veţi continua să fiţi venerat ca „Bardul Flămând îmbrăcat în Purpuriu".

4. în general, organizaţi marşuri în masă, fluturaţi afişe şi vindeţi-vă memoriile la cea mai mică provocare. Puteţi să omorâri pe cineva şi – cu un pic de noroc – crima dumneavoastră va trece practic neobservată în presă, dar, dacă refuzaţi să plătiţi o amendă de o liră pentru parcare şi veţi ajunge la închisoare pentru

principiile dumneavoastră (dacă aveţi aşa ceva), veţi descoperi că veţi avea o publicitate cu mult mai mare decât cea obţinută de răposatul doctor Crippen. în cazul în care chiar aţi găsit Cuvântul, aţi văzut Lumina şi puteţi în sfârşit să ne daţi Crezul pentru salvarea omenirii rătăcite, trebuie doar să mergeţi să

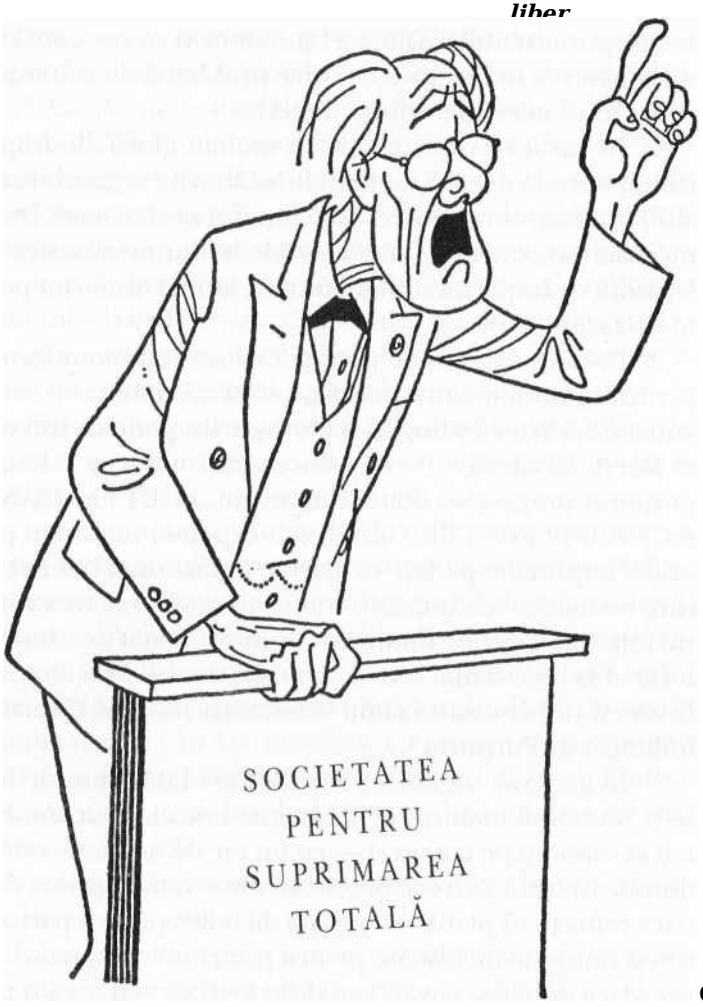

da nsaţi un cha-cha-cha în picioarele goale vreo oră sau două în faţa Camerei Lorzilor, purtând un turban. Ideile dumneavoastră vor avea o victorie asigurată.

cum să fii liber

Englezul modern este gelos pe drepturile lui civile şi pe bună dreptate. Libertatea modernă este o invenţie engleză – sau cel puţin o adaptare englezească excelentă a originalului grecesc. Ştim cu toţii care sunt drepturile vechi şi esenţiale; vreau doar să spun câteva cuvinte despre interpretarea nouă a câtorva idei vechi:

1. LIBERTATEA CUVÂNTULUI. Puteţi spune orice vreţi *atâta vreme cât circulaţi doar într-o copie.* Puteţi merge în Hyde Park şi să spuneţi orice aveţi chef (cu unele excepţii), atâta vreme cât nu apăreţi în dublu exemplar şi nu sunteţi produs în masă sub nici o formă. Lucrul acesta se numeşte Libertatea Cuvântului. Problema e că ar putea să fie cam greu să stârniţi milioane de oameni ţinând discursuri, oricât de elocvente, în Hyde Park. Ca să aveţi un adevărat impact, aţi avea nevoie de Libertatea din *Daily Express* sau de Libertatea Televiziunii Independente. Dar de vreme ce nici unul din noi (inclusiv *Daily Express* sau Televiziunea Independentă sau B.B.C.) n-are nici un lucru de o importanţă capitală de spus acum, puteţi la fel de bine să rămâneţi la varianta Hyde Park.

Traficul modern a produs o serie de noi libertăţi, care nu apar în vechile statute:

2. LIBERTATEA DE A TRAVERSA STRADA CU CAPUL IN NORI. Englezii din maşini sunt pregătiţi să respecte semnele de circulaţie până la un punct; dar ideea în sine ca un pieton englez să aştepte lumina verde este absolut scandaloasă. Dreptul englezului de a merge pe

sub roţile camioanelor a fost stipulat de Magna Carta şi n-avem noi dreptul să distrugem asemenea drepturi vechi.

3. DREPTUL DE A REFUZA PROBELE DE SÂNGE – sau de respiraţie – este un alt drept fundamental. De fapt, auzi adesea persoane care *se apără* spunând că au băut doar trei pahare de whisky, opt de gin şi cinci halbe de bere. Oricine încearcă să-i priveze pe englezi de dreptul lor de a omorî pe drum este mai rău decât un tiran: e un tip care le strică plăcerea.

4. Zebrele au determinat apariţia unui tip cu totul nou de mentalitate la un număr tot mai mare de oameni, căreia îi corespunde o nouă libertate: DREPTUL DE A TRAVERSA PE ZEBRĂ. Dacă Freud ar mai trăi, ar putea cu siguranţă să definească această nouă trăsătură psihologică, acest complex al zebrei. Pentru cei afectaţi, viaţa e pur şi simplu o zebră uriaşă: de îndată ce păşesc în arenă, se aşteaptă să se oprească toată mişcarea şi să li se cedeze trecerea. În cazuri foarte grave, pacientul se aşteaptă ca oamenii să se uite la el admirativ şi să-i facă semn cu mâna, zâmbindu-i cu prietenie.

laudă televiziunii

^/ând am ajuns prima oară în Anglia, televiziunea era încă un mod de distracţie şi nu o boală naţională. în timpul fericiţilor ani de război a fost întreruptă de-a binelea, dar după aceea s-a întors răzbunătoare.

în primii ani de după război, televiziunea a împărţit clar societatea. în vreme ce oamenii se lăudau frenetic că nu-şi permit o jumătate de halbă de bere sau o pereche de şireturi noi, *refuzau* întotdeauna să aibă televizoare. Nimeni nu admitea că nu-şi poate permite unul. „Nu-ţi poţi permite" să-ţi îndeplineşti un vis; dar meritele unui televizor nu erau recunoscute pentru că se considera că aparţine claselor inferioare. Clasa mijlocie engleză era la fel de mândră că n-are televizoare pe cât este de faptul că nu cunoaşte limbi străine.

Totuşi, televiziunea a cucerit încet – în grade diferite – toate straturile societăţii şi, fie că ne place sau nu, s-a instalat bine.

M-am uitat la un număr mare de programe, de la cele mai bune emisiuni de varietăţi la emisiuni *Monitor* pentru clasa mijlocie superioară. Am văzut nenumăraţi oameni de stat urcându-se şi coborând din avioane cu feţe grave, pătrunse şi m-am minunat întotdeauna să descopăr că aceleaşi platitudini se pot exprima

în atâtea feluri diferite. în timpul grevelor noastre care revin periodic, am ascultat lunea lideri sindicali şi patroni şi am fost impresionat să aflu că nu se pot face nici un fel de concesii în problemele de principiu; ca să mi se spună miercurea că felul în care au abandonat aceste principii a fost – de partea *lor*— *o* victorie a bunului-simţ şi un adevărat serviciu în slujba comunităţii. Am auzit nenumăraţi politicieni explicând că înfrângerea înseamnă victorie şi că e vremea să salvăm civilizaţia reintroducând spânzurătoarea, bătaia cu nuiele
şi cu biciul. Sunt întotdeauna fascinat când văd oameni blânzi, oarecum uluiţi, suportând întrebările insolente şi agresive ale realizatorilor care-i agaţă pe stradă sau îi târăsc într-un studio. îmi plac redactorii de la Poşta Ascultătorilor – poeţii şi decoratorii de interior buni de gură, capabili să exprime păreri cu greutate despre orice subiect sub soare fără să stea pe gânduri nici o clipă. îmi place să mă uit la oameni din Tanganyika sau Madagascar care prind pisici, şerpi şi viermi în vreme ce doamne negre cu piepturile goale se uită la ei. (Personal, mi-ar plăcea ca doamnele negre cu piepturi goale să apară în toate programele mele.)

Baza şi stâlpul principal al artei televiziunii este PERSONALITATEA DE TELEVIZIUNE. Dacă vreţi să deveniţi o Personalitate de Televiziune, aveţi nevoie de o personalitate. Poate fi neatrăgătoare sau pur şi simplu respingătoare; dar o personalitate este indispensabilă.

în mare îmi place televiziunea chiar foarte

mult. Iată motivele devotamentului meu:

1. Televiziunea este unul din arhitecţii-şefi ai prosperităţii. Anumite personalităţi de televiziune pot da bani cu mult farmec la cea mai mică provocare. Au obiceiul – care le e ca a doua natură – să-ţi ofere un frigider sau un scuter dacă treci din întâmplare pe lângă ei. Dacă aveţi norocul să ştiţi cum se numeşte capitala Franţei sau ce prim-ministru cu iniţialele W.S.C. am avut în timpul războiului – dacă sunteţi în stare să vă scărpinaţi cu piciorul drept urechea stângă în vreme ce staţi culcat pe podea legat la ochi şi sunteţi privit de zece milioane de spectatori care se hlizesc, atunci e sigur că veţi fi trimis în Majorca într-o vacanţă de trei săptămâni. În cazul în care puteţi spune dacă *poligamia* e ceva de mâncare sau ceva care se găseşte în cocotieri sau puteţi recunoaşte trăsăturile unui comic de mâna a patra sau ale unui chitarist de mâna a

„...nu trebuie făcute nici un fel de concesii.

existe o oarecare cerere şi ofertă. „

„... trebuie să

„...abia aştept o eră de

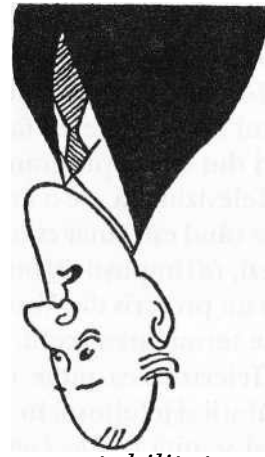

stabilitate crescândă. „

„... trăim într-o lume cu fundul în sus. „

cincea în *Dotto,* atunci e aproape sigur că veţi primi o rentă pe viaţă.

2. Televiziunea este de asemenea unul dintre arhitec- ţii principali ai crizelor. Cu puţin timp în urmă, *Panorama* a realizat o emisiune despre boom-ul bursei de valori, în timpul căreia una sau două persoane au afirmat cu prudenţă că boom-ul nu va dura la nesfârşit şi au amintit de crahul de pe Wall Street, când oamenii s-au aruncat pe ferestrele zgârie-norilor. A doua zi, mulţimi de oameni şi-au vândut acţiunile, provocând o scădere cum nu s-a mai văzut de la criza canalului Suez. Peste trei zile, contul bancar a trebuit ridicat şi, dacă *Dotto* şi alte câteva programe n-ar fi restabilit echilibrul economic al ţării dând şi mai multe maşini de spălat, automobile mici şi servicii de ceai, am fi avut parte de un dezastru total.

3. Televiziunea a unit familia – ţinând familia acasă, holbându-se la televizor în jurul căminului familial.

4. Televiziunea provoacă în viaţa de familie mai multe fricţiuni decât orice alt factor, oferind un motiv unic de certuri din cauza programului care ar trebui ales.

5. Televiziunea are o mare valoare educativă. Te învaţă încă de când eşti tânăr cum să *(a)* omori, (7ţ)jefuieşti, *(c)* delapidezi, *(d)* împuşti *(e)* otrăveşti, şi, în general, *(f)* cum să ajungi un proscris din Vestul Sălbatic sau un gangster înainte de terminarea şcolii.

6. Televiziunea pune capăt delictelor, pentru că toţi spărgătorii şijefuitorii, în loc să spargă şi

săjefuiască, stau acasă şi se uită la *The Lone Ranger, Emergency Ward Ten* şi *Dotto.*

7. Televiziunea a ridicat indiscutabil nivelul general de cultură în toată ţara. Unii oameni susţin că a distrus obiceiul cititului şi al gânditului – dar nu-i deloc adevărat. N-am întâlnit încă o persoană care a renunţat la studierea metodică a, să zicem, civilizaţiei etrusce ca să se poată uita mai mult la *Sunday Night al the London Palladium* sau care să fi încetat să mai citească Proust sau Plutarh pentru că nu se putea desprinde de *What's My Line?* sau *Spot the Tune.* Cred că în majoritatea cazurilor telespectatorii fideli au mai mult de câştigat dacă se uită la *Army Game* decât dacă se ascultă unul pe altul. Şi aşa ajung la ultimul meu punct – verso.

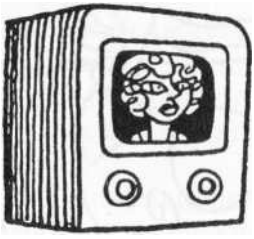

Buletin meteo

despre arta conversaţiei

C/ea mai importantă şi mai grozavă realizare a televiziunii este distrugerea artei conversaţiei. Dacă ne gândim la tipul de conversaţie pe care televiziunea ne ajută să-l distrugem, recunoştinţa noastră trebuie să fie veşnică. Problema e că nu l-a distrus încă destul de mult. O parte din el mai e încă în viaţă şi înfloreşte tot mai mult în Marea Britanie.

Acum câteva zile, într-o staţiune de pe malul mării mă uitam la două surori şi la fratele lor. Surorile – având în jur de şaizeci de ani – locuiau la Bexhill, iar fratele lor, puţin mai tânăr, la Folkestone. Din cauza distanţelor mari, cam cincizeci de mile, nu se întâlniseră de peste zece ani. Regăsirea a fost fericită şi zgomotoasă. Aveau atât de multe să-şi spună, încât adesea stăteau de vorbă până după miezul nopţii. Din întâmplare, am auzit mare parte din conversaţia lor. Suna cam aşa:

FRATELE: Am văzut cu uimire când am ieşit înainte de cină că vântul o ia spre sud...

SORA: Da... categoric. Tu ce zici, Muriel?

MURIEL: Sunt întru totul de acord. Da. Spre sud. Categoric. Da.

FRATELE: Nu-mi plac vânturile din sud. Nu aici. *Ţie* îţi plac, Grace?

GRACE: O, nu... Doamne fereşte. Nu suport vânturile din sud. Nu aici. Tu ce zici, Muriel?

MURIEL: Sunt întru totul de acord. Nu suport vânturile din sud. Nu, mulţumesc. O, nu. Nu, nu, nu.

FRATELE: Ai parte de multe vânturi din sud la Bexhill, Grace?

GRACE: Nu multe. Destule. Avem parte de porţia noastră de vânturi din sud. Ştii cum este. Trebuie să vezi şi părţile bune, şi părţile rele.

FRATELE: Mie unul îmi plac vânturile din vest. Vânturile din vest sunt distractive.

GRACE: O, da. îmi place mult un vânt bun din vest. Avem parte des de vânturi din vest la Bexhill, nu-i aşa, Muriel?

MURIEL: Destule. Sunt întru totul de acord. Totuşi nu prea multe. Dar nu trebuie să ne plângem, nu?

GRACE:Nu.

FRATELE: Da.

GRACE: Da.

MURIEL: O, da... categoric. Sunt întru totul de acord.

GRACE: Nu.

FRATELE: O, nu.

MURIEL: Da.

Şi aşa mai departe, şi aşa mai departe. Am mai ascultat vreo oră-două, apoi am sărit, m-am dus la televizor şi am strigat:

— Mi-e sete de plăcerile intelectului pur! Mă uit la *Dotto*|

despre reclame

l/oate reclamele – mai ales reclamele de la televizor – sunt din cale afară de ne-englezeşti. Sunt prea directe, prea categorice, prea exagerate. De ce să nu dezvoltăm un stil englezesc de reclame de televiziune în loc să imităm servil stilul american cu superlative care îţi taie respiraţia, cu toate implicăţiile lor stupide (cumpăraţi şamponul nostru şi veţi găsi un soţ; cumpăraţi parfumul nostru şi veţi fi sigur atacată de bărbaţi înfometaţi pe Bond Street; fumaţi tutunul nostru de pipă şi veţi deveni un Adonis bronzat)? Sunt sigur că efectul acestor reclame s-ar îmbunătăţi mult dacă ar fi mai englezeşti. De exemplu, unele reclame ar putea căpăta o aluzie lajocurile de noroc:

GRAPIREX: Poate să vă ia durerea de cap. Sau nu. Cine ştie? Incercaţi-1. Poate aveţi noroc. Şansele împotriva dumneavoastră sunt doar de 3 la 1.

Sau:

Incercaţi-vă norocul cu Sucul de Fructe BUMPEX. Majoritatea oamenilor îl detestă. Aţi putea fi o excepţie.

Sau ar putea să facă apel la simţul englezesc al cinstei. O fată frumoasă, pe jumătate dezbrăcată (sunt nelipsite din orice reclamă englezească, americană sau de alt tip), poate spune publicului:

S.O.S. O ducem rău. Afacerea e la pământ. Cumpăraţi Lamele de Ras Edgeless şi daţi-ne o şansă. Pe cuvânt, nu-s mai rele decât cele produse de alţii.

Sau ar putea să facă apel la onoarea înnăscută a englezului:

Folosiţi Detergentul BUBU. Apropo, aţi încercat vreodată testul de *albire?* lat-o pe doamna Spooner din Fram- lingham. Doamnă Spooner, care pereche de chiloţi vi se pare mai albă?

DOAMNA SPOONER: Aceasta.

VOCEA: Aveţi perfectă dreptate, doamnă Spooner. Aceasta a fost spălată cu PRIDE. Aşa că n-o să vă primiţi cele cinci lire, doamnă Spooner – nu vă fie teamă. Totuşi, doamnelor şi domnilor, continuaţi să folosiţi BUBU. Oricum, cui îi place albul acela orbitor, urât, vulgar? La urma urmei, lumea nu vă vede chiloţii. Cel puţin, n-ar trebui. BUBU DĂ GRIUL CEL MAI GRI.

Sau pur şi simplu controlaţi-vă limbajul. Nu faceţi nici un fel de afirmaţii extravagante; fiţi vag şi incoerent; cu alte cuvinte, natural.

Ciocolata CRANFIELD este destul de hrănitoare. Nu luaţi în seamă gustul.

Sau:

Beţi bere DANFORD. E ieftină ca braga şi vă PUTEŢI obişnui cu ea.

Sau:

Puteţi să deosebiţi margarina noastră de gelul nostru de păr? NOI nu.

despre politică

Oonceptul fundamental al vieţii politice britanice este sistemul bipartid. Esenţa sistemului bipartid este că există fie 358 de partide, fie unul; dar niciodată, în nici un caz, nu există două. Să mă explic: ambele partide reflectă un spectru de opinii atât de vast de la stânga la dreapta, încât aripile stângi ale ambelor partide sunt la polul opus faţă de aripile lor drepte şi în nici o altă ţară politicieni atât de îndepărtaţi unul de altul din punct de vedere ideologic n-ar visa să aparţină aceloraşi organizaţii politice, în cele două partide principale – incluzându-i pe liberali pentru echilibru – există suficientă materie brută – tocmai am verificat iar – pentru 358 14 de partide. (Dintre care jumătate sunt un mic grup care susţine naţionalizarea industriei producătoare de nasturi până într-atât încât constă din firme care au mai mult de 33,7 de muncitori. 0,7 dintr-un muncitor lucrează, desigur, cu jumătate de normă.)

Sau, aşa cum am menţionat, puteţi spune că în vreme ce Partidul Laburist are câţiva oameni de stânga adevăraţi şi Partidul Conservator are

câţiva oameni de dreapta adevăraţi (şi viceversa), celelalte două partide pur şi simplu se suprapun şi un singur partid ar merge destul de bine în loc de două. în multe cazuri, intrarea domnului X sau a domnului Y într-un partid sau altul este doar o alegere prin aruncarea banului. Trecerea dintr-o parte într-alta a podelei Camerei nu este ceva neobişnuit; nu-i neapărat să vă reducă şansele în interiorul propriului partid. De
exemplu, Sir Winston Churchill s-a descurcat onorabil printre membrii Partidului Conservator după absenţa lui temporară în rândurile rivalilor lor. (Nu-i nimic ilogic aici. Vreau să spun că: în majoritatea cazurilor nu prea contează cărui partid îi aparţii.)

Perioada de după 1945 a fost ieşită din comun. Pe atunci Partidul Laburist chiar avea un program (după mine, unul admirabil) şi l-a îndeplinit. Problema a fost că nu aveau *destul* program şi au epuizat puţinul pe care-l aveau prea repede. Apoi au început să se scarpine în cap încurcaţi: ce urmează? În vreme ce se scărpinări, au căzut de la putere şi a început pentru ei o perioadă asemănătoare celei din 1066. Nu mă refer la perioada propriu-zisă a cuceririi normande; mă refer la cartea *1066 şi restul.* A urmat o dispută violentă (la nivele diferite de inteligenţă şi de cunoaştere): era naţionalizarea un Lucru Bun sau un Lucru Rău? Era mai bine să fii de stânga decât să fii la putere? Oare o schimbare a programului conservatorilor va determina, în sfârşit, o victorie laburistă?

În vreme ce disputa se desfăşoară încă şi unii

socialişti mai încearcă să se convingă unul pe altul că liderul lor s-ar simţi mai bine în partidul conservatorilor, conservatorii duc o politică socialistă normală şi deloc extremistă. Vorbesc de binefacerile statului asistenţial de parcă nu i s-ar fi opus cu îndârjire; ne asigură în toate declaraţiile lor că fac mai mult pentru săraci, pensionari, amărâţi, muncitori, năpăstuiţi şi chiar din când în când pentru bieţii proprietari, decât au făcut vreodată laburiştii. Cu alte cuvinte, călăresc pe culmile prosperităţii – şi sunt călăreţi foarte buni.

Şi în vreme ce conservatorii încearcă să stabilească un regim socialist blând, ne-marxist, oarecum patern, Camera Lorzilor se umple de pairi socialişti. Un lord care devine socialist ar fi un fenomen normal în orice ţară; un socialist

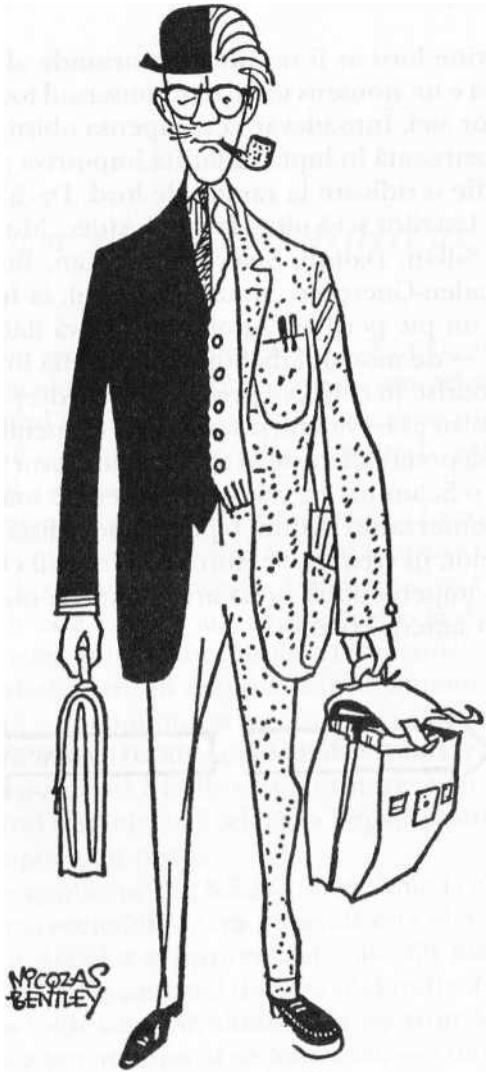

Sistemul bipartid

care devine lord ar fi un nonsens oriunde altundeva. Şi în Anglia e un nonsens total, dar nonsensul total e în firea lucrurilor aici. Intr-adevăr, recompensa obişnuită pentru o viaţă petrecută în lupta îndârjită împotriva privilegiilor pare să fie o ridicare la rangul de lord. Dacă mergeţi în Camera Lorzilor şi vă uitaţi la lorzii Attlee, Morrison, Ale- xander, Silkin, Dalton, Shawcross, Lucan, Burden, Kershaw, Haden-Guest etc., unul după altul, la început veţi rămâne un pic perplex. Apoi puteţi să vă daţi seama – ca mine – de modelul diabolic care se află în spate. Partidul Laburist, în ceea ce-l priveşte, e de-a dreptul machiavelic. Pentru că e evident, sau aşa pare, că membrii lui nu-s în stare să preia ştafeta de la conservatori prin alegeri, determină o Schimbare a Gărzii prin metode mai subtile: îi lasă pe conservatori să ducă o politică socialistă în Camera Comunelor, în vreme ce ei formează încetul cu încetul şi aproape imperceptibil noua aristocraţie şi obţin

majoritatea în Camera Lorzilor.

ŢINEŢI STÂNGA **ŢINEŢI DREAPTA**

cum să opreşti traficul

t/ea mai mare schimbare petrecută în cei douăzeci şi unu de ani ai mei este felul în care s-a motorizat Marea Britanie. Când am venit aici prima oară, doar un om bogat îşi permitea o maşină; azi doar un om bogat îşi permite să n-aibă una.

Motorizarea aceasta a devenit un război între şoferi şi autorităţi. Pentru alte războaie, mobilizarea este o trăsătură; principala trăsătură a acestui război este imobilizarea.

Modul în care se duce acest război reflectă clar geniul britanic în stare pură. Autorităţile au fost suficient de rapide ca să descopere că maşinile sunt o ameninţare şi o pacoste şi că ar trebui oprite cu orice preţ. Aşa că Poliţia, Ministerul Transporturilor, autorităţile locale şi câteva alte organizaţii şi-au unit forţele ca să formeze o societate secretă purtând numele de Societatea Regală pentru Prevenirea Transportului Auto.

Fiecare organizaţie din S.R.P.T.A. are funcţia ei proprie în stratagema societăţii. Ideea generală este blocarea drumurilor şi a străzilor şi oprirea traficului cât mai repede posibil, eliberându-ne astfel de pericolul traficului cu maşina pentru totdeauna. Ministerul

Transporturilor are rolul de a priva ţara nu numai de autostrăzi – cum se crede în general –, ci de *toate felurile de străzi.* Scopul acesta este atins prin mijloace precum (1) construirea de drumuri, (2) repararea drumurilor şi (3) îmbunătăţirea Codului Rutier care este, de fapt, un mod inteligent de a răspândi confuzia.

1. Ministrul Opririi – cum i se spune de obicei în cercurile care ţin de S.R.BT.A. –, în ciuda momentelor de activitate intensă şi a valurilor de reclame, are la dispoziţia lui diferite mijloace de a stopa construirea de drumuri. Legile ţării sunt, desigur, cât se poate de folositoare; ca şi metodele administrative: mai multe sute de autorităţi locale pot provoca o confuzie mai mare şi mai sănătoasă decât ar putea s-o facă Ministerul prin eforturile lui proprii, oricât de eficient ar fi Ministerul.

2. În Anglia, toată lumea solicită mai multe drumuri care să treacă pe pământul celuilalt şi să înconjoare oraşele altora – propriul tău pământ şi imediata vecinătate fiind, desigur, sacre şi inviolabile.

Aşa că în primii şapte ani ai oricărui program de construire a unui drum au loc procese împotriva planului duse de cei care vor cu disperare mai multe drumuri. Dacă, în ciuda eforturilor lui, Ministerul nu poate împiedica apariţia unui petic de autostradă ici şi colo, nu trebuie să-şi piardă speranţa. Acceptarea înfrângerii n-ar Ii ceva englezesc. Există două metode principale de represalii:

a. Dacă, în ciuda tuturor eforturilor, un petic de autostradă e deschis, atunci ar trebui închis iar, după ceremonia de deschidere, cât de

repede o permit aspectele politice;

b. dacă nu puteţi opri traficul pe autostradă, blocaţi-l la intrări şi la ieşiri.

2. Repararea drumurilor este un mijloc şi mai eficient de a-i scoate din minţi pe şoferi. Cu scuza „pentru buna întreţinere a drumului", jumătate din drumurile şi străzile Angliei pot fi în mod constant blocate, închise, reduse lajumătate, la sfert, transformate în sensuri unice etc. Un ordin secret al Ministerului Opririi zice aşa:

> După şapte sau opt ani de eforturi, din nefericire, trebuie terminate reparările minore de drumuri, de aceea este nevoie de cooperarea autorităţilor locale. De îndată ce drumul este acoperit de un asfalt nou, dar înainte să se usuce, urmează să fie distrus iar de Regia de Gaze; aceeaşi procedură e repetată de Regia de Apă; de societăţile de telefonie; de autorităţile sanitare; de Administraţia Financiară; de autorităţile şcolare locale; de pensionarii de la Chelsea. De îndată ce ultima organizaţie sus-numită a terminat operaţiile, reparările de drumuri obişnuite pot reîncepe în siguranţă.

3. Alt truc de-al Ministrului Opririi este de a răspândi confuzia, starea de alarmă şi deznădejdea în rândul şoferilor. De exemplu, nu cu mult timp în urmă Ministrul a hotărât să *clarifice* regulile pentru acordarea priorităţii la sensurile giratorii.

A decretat: *nu există reguli pentru acordarea priorităţii la sensurile giratorii.* Simplu ca bună ziua. O regulă strictă spune că nu există reguli. După ce a lămurit lucrul acesta o dată pentru

totdeauna, a abolit semnul „depăşeşte-mă", adăugând într-o declaraţie că speră că şoferii vor continua să-l folosească.

4. Poliţia este responsabilă pentru inventarea acelei doctrine sublime: *maşinile ar trebui să se mişte, dar să nu se oprească niciodată.* Poliţia are perfectă dreptate, fireşte. N-ai nevoie de un autoturism scump jos în stradă dacă ai biroul undeva sus. De fapt, dacă vrei să *stai* undeva, n-ai nevoie deloc de o maşină. Pentru Poliţie, cea mai gravă încălcare a regulilor de circulaţie este numită oficial „obstrucţio- narea drumului Reginei". Regina apare aici ca să sublinieze legătura strânsă între o greşeală de parcare şi înalta trădare.

Poliţiştii insistă – aşa cum se cuvine s-o facă nişte membri cu drepturi depline din S.R.P.T.A. – ca taxiurile să ia şi să lase pasageri în mijlocul străzilor şi să se oprească acolo fără să semnalizeze. Şi sunt nebuni după principalii lor acoliţi, camioanele de deşeuri, şi inventează scheme complicate ca să se asigure că aceste Vehicule de Colectare a Deşeurilor (cum li se spune cu drag) şi fericitele lor echipaje blochează cât mai mult posibil un număr cât mai mare de străzi. încurajează peste tot parcarea pe două locuri, parcarea periculoasă, parcarea neglijentă, dar ar putea să-ţi remorcheze maşina de pe o stradă liniştită de la periferie doar ca să-ţi arate că ţin la Binele Public.

5. Regulile de parcare – fie că sunt în Zona Roz temporară sau în afara ei – sunt unul din misterioasele lucruri englezeşti pe care un străin nu le va înţelege niciodată.

a. Există străzi (în Soho, de exemplu) pe care

parcarea este cu desăvârşire interzisă în timpul zilei. Străzile acestea sunt pline ochi de maşini pe o parte. Dacă se umple şi cealaltă parte, nu-s probleme. „Parcarea strict interzisă" era doar o glumă.

b. Majoritatea străzilor principale din toată ţara sunt pline de maşinile vânzătorilor şi ale ajutoarelor lor de la 9 a.m. la 6.30 p.m. În cazul în care maşinile de livrare sau clienţii vor să parcheze, trebuie – şi chiar aşa fac – să parcheze pe două locuri. Străzile devin întâi periculoase, apoi sunt blocate. Poliţiştii fac cu ochiul când văd aşa ceva. La urma urmei, vânzătorul englez are dreptul să încerce să-i ţină pe clienţi la distanţă de magazinul lui blocându-şi intrarea cu propria lui maşină; la rândul lui, clientul n-ar trebui să ia atitudine împotrivindu-se.

c. În general, secretele nu sunt prea bine păstrate în zilele noastre. Din cauza reporterilor şi a camerelor de televiziune care ne înconjoară, secretele sălilor de conferinţă, oricât de bine ar fi păzite, sunt aflate imediat. Nu încape îndoială că în Anglia cel mai bine păstrat secret este următorul: unde poţi să parchezi o maşină şi unde nu. Nici măcar Judecătorul Curţii Supreme din Anglia nu poate şti sigur. Legea zice aşa: în realitate, parcarea este permisă peste tot; „obstrucţionarea" este strict interzisă peste tot. Dar parcarea este definită ca o obstrucţionare; prin urmare, este permisă şi interzisă în acelaşi timp peste tot. Acesta

Un ofiţer din Societatea Regală pentru Prevenirea Transportului Auto trebuie să fie gata de acţiune în orice moment... e doar un alt triumf al

gândirii englezeşti limpezi despre care – cred eu – englezilor le place să spună că este empirică.

Multă lume crede că motorizarea ţării a schimbat mult caracterul britanic. Un membru al guvernului a declarat de curând că de îndată ce un englez obişnuit atinge volanul se transformă iar într-un sălbatic al peşterilor. Lucru care mi se pare doar o vorbă goală din partea ministrului. Am condus maşini la New York, Paris, Roma şi Tokyo, ca şi la Londra, şi sunt sigur că deşi englezii au şi ei printre şoferii lor, fără îndoială, indivizi care merg cu viteză, nebuni şi incompetenţi, în mare sunt cea mai politicoasă şi mai civilizată naţiune care merge cu maşina. Eu unul sunt obişnuit cu şofatul franţuzesc şi îmi place; dar majorităţii englezilor li se pare că un ambuteiaj în zilele în care sunt închise băncile nu-i nimic în comparaţie cu un tur obişnuit, zilnic al Arcului de Triumf. Dar, la rândul lor, francezii sunt întruchiparea tactului, cavalerismului de modă veche şi a timidităţii în comparaţie cu japonezii. Atunci de ce se laudă miniştrii cu impoliteţea noastră pe stradă? De ce şoferii îi consideră pe ceilalţi şoferi (cărora li se spune de obicei „idioţii ăia") oameni ai peşterilor şi barbari? Pur şi simplu pentru că, în adâncul sufletului, englezii îşi doresc şi tânjesc cu pasiune să fie nepoliticoşi. Impoliteţea este unul din viciile admirate şi râvnite ale virilităţii. Ştiu că oricând îi spun unui englez că e nepoliticos o ia ca pe un compliment; am învăţat să-i spun cuiva că e nepoliticos doar când vreau să-l flatez. Totuşi, englezii duc o bătălie fără sorţi de izbândă. Cu puţin efort reuşesc să fie stupizi,

leneşi, nepăsători, egoişti şi încăpăţânaţi; din când în când reuşesc chiar să fie nemiloşi. Dar nepoliticoşi? Niciodată.

II. ENGLEZA VECHE

cum să te distrezi cu tristete

ştiu de unde vine expresia stupidă „englezii se distrează cu tristeţe". Slavii se distrează cu tristeţe. Un rus nu se poate simţi bine fără să suspine vreo oră-două pe pieptul unui alt slav. Dar englezii? Ei, în clipele lor de distracţie, pot fi imperturbabili, timizi, flegmatici – dar trişti? O, nu, trişti nu.

Englezii, în loc să se distreze cu tristeţe, îndură totul cu stoicism, într-un fel demn de strămoşii lor puritani. îmi imaginez adesea un Mare Inchizitor modern care someză un englez şi îl trimite într-o vacanţă de vară normală. Pronunţă sentinţa:

Unu: mâine de dimineaţă te vei sui în maşină şi vei face un drum de patru ore în douăsprezece ore şi jumătate. Vei face cincisprezece ore Ia întoarcere şi vei fi aproape asfixiat de gazele de eşapament.

Doi: când vei ajunge la destinaţie, vei sta la coadă de douăsprezece ori pe zi: de trei ori pentru îngheţată, de două ori pentru şezlongurile de pe punte, de trei ori pentru bere, o dată pentru ceai, de două ori ca să se dea copiii în leagăn şi o dată de florile mărului.

Trei: de fiecare dată când o să-ţi fie din cale afară de cald, îţi poruncesc să accepţi o altă

tortură bând ceai fierbinte.

Patru: când se va face şi mai cald, vei merge la malul mării şi vei sta în cuptorul din maşină două ore şi jumătate.

Ajută-l, Doamne, pe robul tău să îndure orice fel de plăceri pământeşti I ar atinge cu graţie şi răbdare
demne de numele Tău Sfânt...

Cinci: oriunde vei merge, n-or să fie niciodată mai puţin de două mii de oameni în jurul tău. Vor striga şi îţi vor ţipa în ureche şi te vor călca pe picioare şi singura ta consolare va fi dacă o să-z calci şi tu pe picioare. Nu poţi scăpa de ei. Poţi încerca să mergi la ţară, dar şi acolo vei da

peste un târg, în timpul căruia băncile sunt la nesfârşit închise, plin de pungi de hârtie şi de cutii şi sticle goale. în plus, ca să-ţi măresc chinul, îţi poruncesc să iei cu tine peste tot un radio portabil şi să asculţi tot timpul .Alegerea casnicelor" şi „Jurnalul doamnei Dale"!

Dacă toate acestea ar fi stabilite în chip de pedeapsă înfricoşătoare, englezi mândri, liberi, de pretutindeni le-ar opune rezistenţă aşa cum s-au opus întotdeauna oprimării ticăloase. Dar, de vreme ce, ca să pună capac la toate, trebuie să cheltuiască tot ce-au economisit într-un an pentru aceste plăceri, sunt încântaţi să se alăture adepţilor oriunde.

Marea Britanie este o minune a lumii de multă vreme. Mulţi oameni au considerat-o decadentă, decăzută şi extenuată, până ce au aflat mai multe despre ea. Cum a reuşit Marea Britanie să treacă prin nenumăratele ei încercări, nu numai victorioasă, ci şi întinerită? Secretul englezilor este foarte simplu: dacă pot să îndure vacanţele lor de vară, atunci pot îndura orice.

despre necunoaşterea englezei

^/red că trebuie neapărat să dau câteva instrucţiuni în legătură cu limba engleză. Cel mai bine ar fi să repet – cu mici modificări – ce am mai spus în acest sens.§§§§§

Când am fost trimis în Anglia în 1938 credeam că ştiu engleză destul de bine. La Budapesta, engleza mea era chiar suficientă. Mă descurcam cu ea. Când am ajuns aici, am descoperit că engleza de Budapesta era diferită de engleza de Londra. Nu vreau să par părtinitor, dar engleza de Budapesta mi s-a părut mai bună în multe privinţe.

În Anglia am avut două probleme. întâi: nu înţelegeam oamenii şi apoi: ei nu mă înţelegeau pe mine. Era mai uşor cu textele scrise. De fiecare dată când citeam un articol de fond în *The Times,* înţelegeam totul perfect, atâta doar că nu-mi dădeam niciodată seama dacă *The Times* era pentru sau împotriva unui lucru. Pe atunci puneam asta pe seama faptului că nu ştiam bine engleza.

Am făcut un prim progres când oamenii au început să mă înţeleagă, dar eu tot nu puteam să-i înţeleg. Aceasta a fost cea mai vorbăreaţă perioadă din viaţa mea. încercând să-mi ascund defectele, vorbeam fără oprire, acaparând conversaţia cât mai mult cu putinţă. Am ajuns să înţeleg ceva destul de repede, datorită unui prieten care a descoperit un secret lingvistic important, şi anume că englezii mormăie şi

§§§§§*Shakespeare and Myself,* George Mikes. Desene de David Lang- don. Andre Deutsch. 8s.6 d. Comandaţi chiar *acwn* un exemplar.

bombănesc. Odată am observat într-o

„Nu puteţi să înţelegeţi englezeşte?”

vitrină un fel de cârnat sub care scria MUŞCHI DE PORC. Am crezut că e un fel continental de cârnat şi am hotărât să cumpărăm puţin pentru cină. Am intrat în magazin şi am zis: „Un sfert de kilogram de muşchi de porc, vă rog." „Cum aţi spus?" a întrebat vânzătorul, cu o figură speriată. „Un sfert de kilogram de muşchi de porc, vă rog", am repetat, tot cu oarecare nonşalanţă. Am repetat iar. Am repetat de douăsprezece ori, fără nici un rezultat. Am vorbit rar şi calm; am strigat; am vorbit aşa cum îi vorbeşti unui retardat; am vorbit aşa cum vorbeşti cu surzii şi, în cele din urmă, am vorbit aşa cum îi vorbeşti unui copil. Vânzătorul tot n-avea habar dacă voiam să cumpărăm sau să vindem ceva. Atunci prietenul meu a avut o sclipire. „Lasă-mă pe mine", a zis el în maghiară şi a început să mormăie pe sub nas de abia îl puteai auzi şi înţelege. Vânzătorul s-a luminat la faţă: „Am înţeles", a zis el fericit, „vreţi un sfert de kilogram de muşchi de porc. De ce n-aţi zis aşa?"

Următorul pas a fost că am început să-i înţeleg pe străini, dar nu pe englezi sau americani. Cu cât era mai atroce accentul străin al cuiva, cu atât mi se părea mai clar.

Dar cu timpul, încetul cu încetul, am ajuns să ştiu şi să înţeleg engleza tot mai bine. Până în momentul în care am început să fiu foarte mândru de cunoştinţele mele de engleză. Din fericire, din când în când treci printr-o încercare care te învaţă să fii mai umil. Acum câţiva ani mama mea a venit aici din Ungaria. A spus că vrea să meargă la nişte ore de engleză cu nişte prietene de-ale ei. Am dus-o la şcoală şi am fost primiţi de un portar. Am întrebat ce cursuri sunt

şi i-am spus că ne interesează cursul pentru începători. Am primit toate informaţiile necesare şi am avut o discuţie lungă cu el, crezând că engleza mea era solidă şi idiomatică. în cele din urmă, am plătit taxele pentru mama mea. S-a uitat la mine mirat şi m-a întrebat: „Doar pentru o persoană? Şi dumneavoastră?"

despre necunoaşterea limbilor străine

'Z'^'n englez get-beget nu ştie nici o limbă. Nici engleză nu vorbeşte prea bine, dar cel puţin, nu-i mândru de asta. în schimb, este cât se poate de mândru că nu ştie nici o limbă străină. într-adevăr, incapacitatea de a vorbi limbi străine pare să fie marea, ca să nu spun singura, realizare intelectuală a englezului mediu.

1. Dacă tu, dragă cititorule, eşti din întâmplare străin şi eşti pe cale să devii un englez sadea, trebuie să te descotoroseşti de toate cunoştinţele pe care le ai în vreo limbă străină. De vreme ce e vorba şi de limba ta maternă, sarcina nu pare una uşoară. Dar nu te descuraja. Destul de puţini foşti străini se pot lăuda cu mândrie că au reuşit să-şi uite limba maternă fără să înveţe engleză.

2. Dacă sunteţi englez, nu trebuie să uitaţi că felul în care străinii vorbesc engleză e un izvor nesecat de haz şi de veselie. Nu-i haios dacă aţi locuit în Stockholm, Win- terthur sau Lahore patruzeci şi trei de ani fără să învăţaţi nici măcar nişte suedeză sau Schwitzerdiitsch de baltă sau

măcar un pic de Punjabi; pe de altă parte, e ceva din cale afară de haios dacă un şofer de taxi vorbitor de engleză din Lima separă infinitivele sau un vânzător de ziare din Oberammergau foloseşte un participiu liber.

3. Dacă – în ciuda tuturor măsurilor de precauţie – nu vă puteţi abţine să învăţaţi una-două limbi străine (uneori plutesc prin aer şi le poţi lua aşa cum iei o răceală), atunci trebuie *întotdeauna* să-i spuneţi italiană, spaniolă, japoneză etc. Unei limbi pe care n-o ştiţi deloc trebuie întotdeauna să-i spuneţi „păsărească aia”.

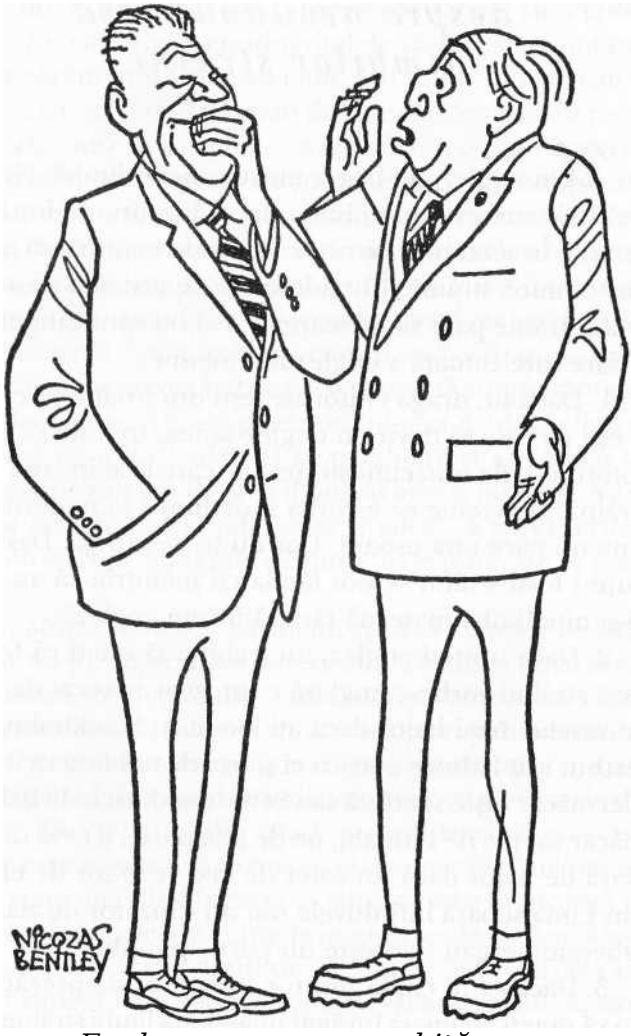

Engleza aşa cum e vorbită

despre necunoaşterea totală

.

Z'n Anglia trebuie să învăţări un lucru: nu

trebuie niciodată să învăţăm ceva serios. Puteţi avea *păreri* – atâta vreme cât nu le susţineţi prea dogmatic –, dar e pur şi simplu de prost gust să *ştiţi* ceva. Puteţi *crede* că doi şi cu doi fac patru; puteţi „să bănuiţi"; dar nu trebuie să mergeţi mai departe. *Da şi* nu sunt aproape cele mai nepoliticoase cuvinte din limbă.

Acum câteva seri cinam cu mai multe persoane. Cineva – un bărbat cu numele de Trevor – a făcut brusc o pauză şi a întrebat, pe gânduri:

— O, mă refer la insula aia mare din Africa... Ştiţi, lângă Tanganyika... Cum îi zice?

Gazda noastră a răspuns nepăsătoare:

— Mă tem că habar n-am. N-are rost să mă întrebi pe mine, dragă.

S-a uitat la unul din musafiri:

— Cred că Evelyn ar putea...

Evelyn s-a născut şi a crescut în Tanganyika, dar a clătinat din cap cu hotărâre:

— Nu-mi aduc aminte acum. Poate Sir Robert...

Sir Robert a fost rezident britanic în Zanzibar – locul în cauză – vreme de douăzeci şi şapte de ani, dar şi el a clătinat din cap cu hotărâre neînduplecată:

— Şi mie îmi scapă. Numele astea africane ciudate... Ştiu că îi *zice* într-un fel. Poate îmi vine repede.

Domnul Trevor, cel care pusese întâi întrebarea, începea să se enerveze.

— Naiba să-l ia de loc... Este destul de

aproape de Dar es Salaam. Se numeşte... Staţi o clipă...

Am văzut că îi stătea pe limbă numele. Am încercat să fiu de folos.

— Nu se numeşte Zan...

Una sau două priviri ucigaşe mi-au închis gura. Voiam doar să pun o întrebare, dar de vreme ce asta ar fî însemnat să pronunţ numele căutat, nu se cuvenea. Cuvântul mi-a rămas în gât. Am continuat tot pe gânduri:

— Vreau să spun... Voiam să spun, nu-i vorba de Cehoslovacia?

Vicepreşedintele uneia din societăţile noastre geografice a clătinat din cap cu tristeţe.

— Nu cred... Nu sunt sigur, fireşte... Dar n-aş zice...

Domnul Trevor era aproape disperat.

— Chiar la sud de ecuator. Seamănă cu...

Dar n-a putut să pronunţe cuvântul. Atunci un gentleman în vârstă, cu o figură de treabă, cu barbişon alb, i-a zâmbit amabil lui Trevor şi i-a spus cu o voce încrezătoare, guturală:

— Inzula azta ze numeşte Zanţibar, nu?

În cameră s-a lăsat o tăcere mormântală, ostilă. Apoi un colonel în rezervă de la stânga mea s-a aplecat şi mi-a şoptit la ureche:

— Neamţul tot neamţ.

Episcopul de la dreapta mea a dat din cap încruntat:

— Şi se mai miră că avem idei preconcepute în privinţa lor.

despre declinul harab aburii

CLm fost întotdeauna deosebit de mândru de

harababura englezească şi am crezut că în privinţa asta suntem campioni absoluţi şi invincibili fără rivali serioşi. Nu mă uit niciodată la nici una din cărţile mele după ce sunt publicate, dar până de curând am citit şi recitit nemaiîn- căpându-mi în piele de mândrie, un capitol despre „Cum să construieşti o harababură" într-unul din primele mele volume. Ideea englezească de a da străzilor alăturate nume aproape identice – Belsize Gardens, Belsize Road, Bel- size Villas, Belsize Crescent, Belsize Park Road etc. – e cât se poate de ingenioasă, pentru că-l poate încurca şi pe cel mai isteţ străin; şi dacă unii din ei n-au dureri de cap, atunci intervine numărarea caselor: numere consecutive pe o parte a drumului şi în sens invers pe cealaltă parte; case cu nume, în loc de numere. O variaţie subtilă este să-ţi *botezi* casa „Douăzeci şi şapte" când în realitate are numărul 359. Am avut plăcerea să petrec doi ani din viaţă pe Walm Lane, în nord-vestul Londrei. Eram mândru de Walm Lane. Walm Lane reuşeşte într-un fel unic – unic chiar şi în ţara aceasta – să devină propria ei stradă laterală, brusc şi pe neaşteptate.

Dar am avut parte de un şoc îngrozitor. Am primit o scrisoare din Germania – din toate locurile, ăsta s-a găsit – că într-un orăşel (mă tem că i-am uitat numele şi am pierdut scrisoarea) lucrurile stau şi mai şi decât la noi în Anglia. Numerele caselor de acolo vin în ordine cronologică: altfel spus, casa care a fost construită mai întâi are numărul 1, casa care a fost construită după aceea la celălalt capăt al drumului are numărul doi, apoi cea din mijloc

este 3 şi aşa mai departe. N-are rost să vă spun la ce confuzie s-a ajuns şi, în comparaţie cu ea, ideea englezească în aparenţă îndrăzneaţă de a da pe o parte numere într-un sens şi pe cealaltă parte în sens invers pare copilărească şi diletantă.

Nu mi-a părut rău că am pierdut India. Am fost pregătit să accept naţionalitatea britanică şi după ce a dispărut Imperiul. Am supravieţuit şi pierderii „Urnei cu

cenuşă"[******]. Dar nu m-aş fi aşteptat ca nemţii – poporul cel mai ordonat şi mai organizat – să ne

****** *The Ashes* – „Urna cu cenuşă" –, trofeu imaginar acordat echipei câştigătoare la întâlnirile anuale de cricket disputate între Marea Britanie şi Australia. (AU.)

bată la propriul nostru joc şi să fie în stare să producă în oraşele lor o harababură şi mai lipsită de sens şi mai grozavă decât a noastră, şi mă tem că acesta e semnul adevăratei noastre decăderi.

Ce urmează? Vom fi bătuţi măr la crichet de bulgari? Or să ne înveţe albanezii cum să facem whisky? Sau – nu, nu putem să decădem atât de mult! – o să dăm sens sistemului nostru de greutăţi şi de măsuri? îmi vine să exclam: *Apres moi le deluge!*†††††† (Acesta e un strigăt de disperare şi înseamnă: După mine, sistemul monetar decimal!)

cum să mori

Englezii sunt singura rasă din lume căreia îi place să moară. Majoritatea celorlalte popoare privesc moartea cu o teamă josnică şi destul de jalnică; englezii o aşteaptă cu sufletul la gură.

Vorbesc despre moarte de parcă ar fi ceva natural. Desigur, este mai naturală decât naşterea. Sute de milioane de oameni nu sunt născuţi; dar toţi care sunt născuţi mor. în timpul raidurilor cu bombe din ultimul război, oamenii de pe Continent se rugau: „Doamne, chiar de-ar fi să fiu lovit şi ciopârţit, ţine-mă în viaţă." Englezii spuneau: „Nici nu-mi pasă dacă trebuie să mor. Dar nu vreau să ajung invalid şi nu vreau să sufăr." Agenţii de asigurare străini vorbesc de

†††††† După mine potopul ! (în franceză în original). *(N.t.)*

„anumite posibilităţi" şi de „eventualitatea" „să vi se întâmple ceva"; englezii fac calcule minuţioase şi

gândul că agenţia de asigurări va plăti totul le îndulceşte întotdeauna ultimele ore. Nicăieri în lume nu se mai fac atâtea glume crude despre oamenii bătrâni şi neputincioşi. În familiile de pe Continent pur şi simplu nu vorbeşti despre faptul că un părinte sau un bunic nu este nemuritor. Dar nu cu mult timp în urmă copiii mei au dat buzna la mine în cameră şi m-au întrebat:

— Taţi, care din noi o să primească aparatul tău de fotografiat când o să mori?

— O să vă anunţ, am răspuns. Apropo, îmi pare rău că trăiesc încă. Nu-i vina mea. N-am ce-i face.

Au fost un pic jigniţi.

— Nu vorbi prostii. Nu ne pasă deloc. Voiam doar să ştim cine primeşte aparatul.

Şi, când Ie sună ceasul, englezii nu fac deloc caz. Vii sau morţi, urăsc să iasă în evidenţă sau să spună ceva neconvenţional. Nu sunt un popor mare datorită vorbelor faimoase spuse pe patul de moarte.

N-o să-l uit niciodată pe bietul gentleman care a călătorit odată cu mine pe un vas care traversa Canalul. Eram doar noi doi pe punte când a izbucnit o furtună violentă. Un vânt îngrozitor biciuia apele dezlănţuite. O vreme ne-am băgat unul într-altul, fără să spunem nimic. Deodată o rafală înfricoşătoare l-a aruncat peste bord. A scos capul o dată din apa de sub mine. M-a privit calm şi a spus oarecum relaxat:

— Cam bate vântul, nu?

despre nedreptate

´J^l/area Britanie – spre gloria ei veşnică – este singura ţară din lume unde expresia „nu-i drept" contează încă în chip de argument. Cuvântul *faii*##### nu mai există în altă limbă şi, chiar dacă există ceva cât de cât asemănător, se referă la noţiuni cu totul diferite. Nici englezii nu prea ştiu ce înseamnă, de fapt, *fair.* Am în faţa mea două dicţionare faimoase – ambele cunoscute pentru definiţiile lor concise şi limpezi –, dar sunt mai degrabă nesatisfacătoare când definesc cuvântul acesta. Spun că *fair* (adj.) înseamnă: de calitate moderată, care nu-i rău, destul de bun, favorabil, promiţător, blând, liber, sincer, cinstit, drept, care nu e realizat prin metode viclene şi ilegale, care nu e ticălos, politicos, amabil, onorabil etc. etc. Toate bune şi frumoase. Dar *fair* înseamnă de fapt mai mult şi de asemenea mult mai puţin. Dacă unui englez i se pare că un lucru nu-i în regulă dintr-un motiv sau altul, nu tocmai echitabil, atunci pur şi simplu „nu-i drept".

Folosiţi argumentul „nu-i drept" în faţa oricărui om de pe Continent şi se va holba la dumneavoastră fără să priceapă nimic. Cine naiba *vrea* să fie drept?

---

‡‡‡‡‡ „It isn't fair" – Nu-i drept. *(N.t.)*

Pe de altă parte, spuneţi-i unui englez că e stupid – şi o să vă zâmbească amabil; spuneţi-i că este încăpăţânat, insular, egoist, crud, needucat, ignorant, murdar – va ridica din umeri. Dar spuneţi-i că nu-i drept şi se va supăra şi mânia. Spuneţi-i unui legislator că proiectul de lege sau programul lui va provoca o revoluţie afurisită şi va rămâne netulburat; dar demonstraţi-i că este cât se poate de nedrept cu un grup şi va renunţa la proiect. Sau înfruntaţi un asasin englez cu un topor în mână şi avertizaţi-l că dacă îndrăzneşte să vă omoare va fi spânzurat – şi el vă va omorî fără să clipească. E doar drept ca un criminal să se folosească de o şansă; e normal pentru profesia pe care şi-a ales-o. Dar convingeţi-l că e nedrept să vă jefuiască şi îşi va lua şapca şi va pleca. Nu-i prea pasă dacă e spânzurat; dar nici un jefuitor sau ucigaş englez care îşi merită numele nu va tolera să i se spună că e nedrept.

cum să-ţi vezi de treaba ta

/^ceasta este una din principalele virtuţi ale englezilor. Nu înseamnă chiar să-ţi vezi de treaba ta (să-ţi vezi de slujba ta, să-ţi ţii promisiunile etc.); înseamnă pur şi simplu că nu trebuie să îi deranjezi pe ceilalţi. Dacă, din întâmplare, cineva stă pe piciorul dumneavoastră în autobuz, nu trebuie să-i cereţi să se dea jos, pentru că e limpede că e treaba lui unde vrea să stea; dacă de la televizorul sau radioul vecinului dumneavoastră se aud marşuri militare date la maximum până la miezul nopţii, nu puteţi să-l dojeniţi, pentru că e treaba lui ce-i place să

asculte şi Ia ce oră; dacă mergeţi liniştit pe stradă şi cineva vă toarnă doi galoni§§§§§§ de apă clocotită peste cea mai bună pălărie pe care o aveţi, pentru că se revarsă cada lui, a cărei ţeavă dă în stradă (a se vedea: DREPTURILE VECHI), trebuie să mergeţi mai departe fără să spuneţi nici o vorbă – oricât de scurtă –, fiindcă e limpede că e treaba celuilalt individ când se spală şi cât de fierbinte îi place să fie apa.

în a doua parte a anilor ’50, un bărbat din Midlands a comis o crimă, stropindu-se cu sânge. După aceea, lângă locul crimei un bărbat plin de sânge a fost văzut când se suia într-un autobuz cu vreo cincizeci de persoane. Totuşi, când s-a dat jos, lăsând o baltă de sânge, nici măcar un pasager nu s-a obosit să-l întrebe ce făcuse. Erau englezi get-beget, care-şi vedeau de treaba lor.

§§§§§§ Unitate de măsură în Anglia, echivalentă cu 4,54 1. (AU.)

N-ar fi fost nici o diferenţă dacă un alt bărbat ar fi cărat la subraţ capul decapitat al unei victime. Pachetul pe care-l cari e treaba ta.

Mi-aduc aminte din copilărie o poveste veche care ar trebui să fie una din parabolele ideologice de bază din viaţa unui englez.

Pe o stradă din Londra, un bărbat se apleacă să-şi lege un şiret. În timpul acesta, cineva îi dă un şut în fund atât de tare, încât cade în nas. Se ridică oarecum şocat şi se uită întrebător la atacatorul lui, care-i explică.

— îmi *pare* rău. Cred că am făcut o greşeală. Credeam că sunteţi prietenul meu, Harry Higgins. Voiam să fac o glumă.

Bărbatul (de origine străină, probabil) nu e pe deplin mulţumit cu explicaţia aceasta şi se plânge:

— Dar chiar dacă eram Harry Higgins... trebuia să-I loviţi aşa de tare?

Celălalt bărbat răspunde calm şi la obiect:

— Ce vă pasă *cât* de tare vreau eu să-l lovesc pe prietenul meu, Harry Higgins?

sexul

»Vi acest obicei social cât se poate de imuabil, după toate aparenţele, se schimbă – şi încă repede. într-un volum mai vechi de-al meu – un tratat despre caracterul englezilor******* – am scris un capitol foarte scurt despre acest subiect. Suna aşa: „Continentalii au viaţă sexuală. Englezii au sticle cu apă caldă.” Atât. Acum a devenit ceva cât se poate de perimat. Câtă dreptate a avut doamna amabilă (pe care n-o cunosc) care mi-a scris într-o scrisoare:

******* *How to be an Alien,* de George Mikes. Nicolas Bentley a desenat ilustraţiile. Andre Deutsch, 7s 6d. Disponibil în cele mai bune librării. Comandaţi *două* copii acum.

„Aţi rămas în urmă rău de tot. Şi în acest domeniu lucrurile s-au schimbat şi – mai presus de orice – tehnicile au avansat. în zilele noastre, folosim pături electrice."

Şi, nu încape îndoială, lucrurile vor continua să se schimbe. Nu ştiu sigur, dar sunt convins că I.A.D. – Insemina- rea Artificială prin Donator – a fost inventată de englezi ca o metodă de a munci mai puţin. Cunoscând caracterul englezilor şi lipsa lor evidentă de entuziasm în acest domeniu, sunt sigur că I.A.D. va deveni imediat din cale afară de populară şi curând va fi regula mai degrabă decât excepţia.

Prevăd vremea – într-un viitor nu prea îndepărtat – când un tânăr timid va fi întrebat la o petrecere:

— Ce faci, bătrâne? Şi soţia ta? Aţi mai I.-at A.D. pe cineva în ultima vreme? Ce-o să fie de data asta: băiat sau fată?

Şi tânărul ruşinos se va înroşi şi va răspunde:

— Nu sunt sigur... Ştii, nu ne I.A.D. copiii. Am o trusă personală.

cum să eviţi munca

^/Z'ultă lume se întreabă cum şi-au câştigat englezii reputaţia de a nu munci la fel de mult cât muncesc majoritatea continentalilor. Sunt în stare să dezleg misterul. Au câştigat reputaţia aceasta nemuncind la fel de mult.

Apropo, de vină e doar lipsa lor de ritm. Să mă explic.

în tinereţea mea, circula o glumă despre un aristocrat stupid – tipul de erou căruia austriecii îi spuneau Contele Bobby. Contele Bobby vine de

la vânătoare şi prietenul lui, Aristide, îl întreabă cum s-a descurcat.

— Prost. N-am prins nimic, îl informează Bobby.

— Da' cum e posibil? E aşa de uşor să prinzi iepuri. Aleargă întotdeauna în zigzag.

— Aşa e, dă din cap Bobby, cu tristeţe. Dar n-am avut noroc. De fiecare dată când trăgeam în zig, el era în zag; când trăgeam în zag, el era în zig.

Acelaşi lucru este adevărat în general despre englezi. Când lucrează (sau sunt în zig), se odihnesc (zag); când se odihnesc (zag), muncesc din greu (zig).

În cazurile rare în care două grupuri de englezi se iau la întrecere care să facă o anumită treabă, rezultatul e cât se poate de surprinzător. Probabil că presupuneţi cu naivitate că ambele grupuri sunt dornice să facă treaba respectivă. Nici vorbă. De fiecare dată când Sindicatul Cazangiilor începe să se certe cu Sindicatul Constructorilor Navali ca să vadă cine ar trebui să bată cuie de lemn în metal sau cuie de metal în lemn, fac grevă două sau trei luni. Cu alte cuvinte (şi aceasta este Legea de Bază a Muncii în Anglia) , dacă doi englezi îşi doresc la fel de mult să facă o treabă, e sigur că treaba o să rămână nefăcută.

De obicei, în fabrică, în atelier sau la birou, folosesc ziua de lucru ca să capete energie pentru orele acelea libere obositoare când însămânţează şi sapă grădina, joacă golf, rearanjează dormitorul în plus, construiesc un şopron în curtea din spate etc. etc. Nu e de

mirare că atunci când se duc în sfârşit la culcare au tendinţa să creadă că a venit vremea să se odihnească. Şi sunt iar în zag.

7 toţi suntem maghiari

Cl/ar a venit vremea să spun lucrurilor pe nume. în ultimele optzeci de pagini ciudate din cartea aceasta – îmi pare rău să recunosc, dar e adevărat –, n-am făcut decât să vă trezesc speranţe deşarte. Nu poţi deveni englez, oricât ai încerca. Pentru că iată adevărul gol-goluţ: toţi suntem maghiari. Aceasta este o teoremă fundamentală şi incontestabilă ca teorema lui Pitagora.

Pitagora nu mi-a fost rudă; dar sunt mândru să declar că a doua teoremă a fost descoperită de soţia mea. într-o seară, pe când citeam o biografie, am exclamat: „O!..S-a uitat la mine întrebătoare, din celălalt fotoliu. I-am explicat că tocmai descoperisem că părinţii lui Alfred Adler erau maghiari. A răspuns scurt şi cuprinzător:

— Ei, şi?

Nu-mi place expresia asta, mai ales când se pronunţă după afirmaţii importante şi senzaţionale. înainte să apuc să protestez, soţia mea a adăugat:

— De ce să nu fie maghiari? Toţi suntem maghiari.

Şi s-a întors la cartea ei.

Nu ştiu cum a primit soţia lui Pitagora vestea când soţul ei i-a spus: „Auzi, dragă, te-ai gândit vreodată că pătratul ipotenuzei etc. etc.” Dar cu siguranţă sunt demn de laudă pentru că, de îndată ce soţia mea *şira* pronunţat teorema, mi-a picat fisa. Mi-am dat seama că era adevărată şi

incontestabilă. Desigur, toţi suntem maghiari. Mi s-a părut incredibil că nimeni nu se mai gândise la teorema aceasta.

Este adevărată la niveluri diferite.

1. Londra este un mare oraş englez, dar este şi un sătuc unguresc. Majoritatea maghiarilor care stau la Londra vă vor spune că, deşi nu evită alţi maghiari, din întâmplare nu cunosc nici unul. Desigur, cercul lor imediat este format din maghiari – câţiva foşti colegi de şcoală, cunoştinţe etc. –, dar în afară de aceşti treizeci sau patruzeci

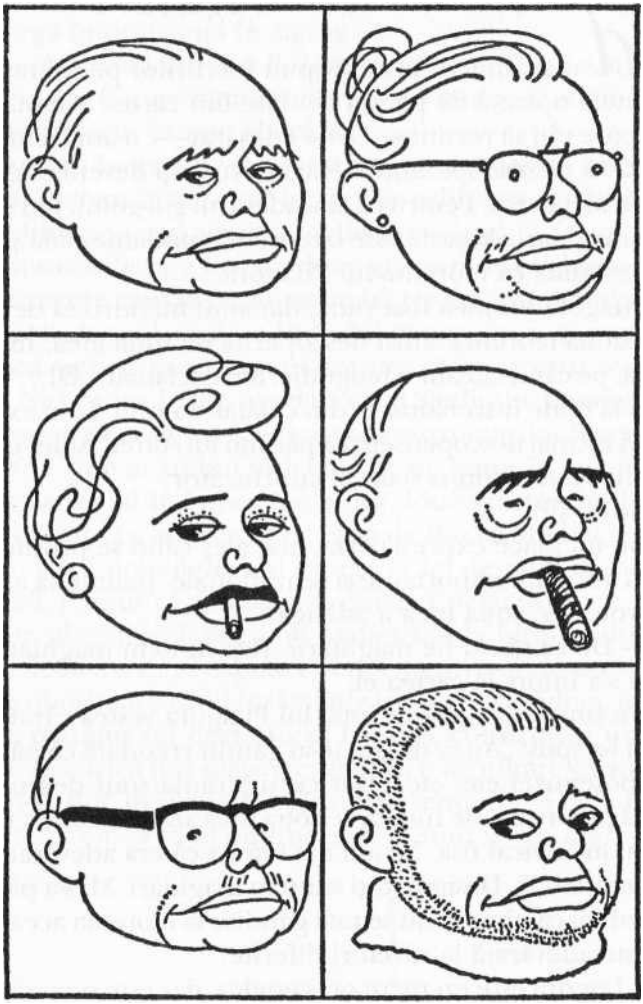

Toţi suntem maghiari

de oameni nu cunosc alţi maghiari la Londra. După câteva minute, îi rogi din întâmplare să-ţi recomande un doctor, un avocat, un dentist sau un croitor şi îţi recomandă un doctor, un avocat, un dentist sau un croitor ungur despre care se

spune că e cel mai bun din Anglia. Cunosc din întâmplare un cizmar ungur de la colţ care e un geniu în meşteşugul lui şi un croitor ungur care îl face de ruşine pe Savile Row. Ştim cu toţii de unde să cumpărăm salam, cârnaţi şi coniac de caise ungureşti. Mergem cu toţii la diferite restaurante ungureşti unde se găteşte exact cum găteau mamele noastre. Mergem să vedem dansatori unguri pe Shaftesbury Avenue, să ascultăm violonişti unguri la Wigmore Hali, să aplaudăm atleţi unguri în White City, să ne uităm la fotbalişti unguri pe Wembley – şi aşa mai departe, întotdeauna găsim ceva. Nu ştiu ce fac alţii; dar eu unul n-am văzut un englez în Londra de peste doi ani.

2. Da, desigur, toţi suntem maghiari. Şi dacă nu suntem noi, atunci a fost maghiar tatăl sau bunica noastră. Ale- xander Korda, părintele industriei de film britanice, este unul din exemplele evidente. Când a murit Leo Amery – unul dintre precursorii ideii de Imperiu Britanic –, am aflat din necrologurile lui că mama lui fusese unguroaică. Leslie Howard, încarnarea, prototipul – atât ca maniere, cât şi ca înfăţişare – al englezului modern, era... Ei bine, mai e nevoie să spun? Eu sunt maghiar; Andre Deutsch e maghiar. Nicolas Bentley este deja cel puţin pe jumătate maghiar. Regina Maria nu era unguroaică. Dar de fiecare dată când primea un maghiar ţinea să-i spună că doi dintre bunicii ei au fost maghiari.

3. Vă puteţi întreba: „Dar ce se întâmplă cu puţinii oameni – oricât de infinitezimal le-ar fi numărul – care, în pofida a orice, nu sunt maghiari?"

Ei bine, sunt maghiarizaţi cu o viteză ameţitoare. Ştiu câţiva maghiari care n-au învăţat nici măcar un cuvânt în engleză în toţi anii de când stau aici. De fapt, li se pare

o ruşine mare de tot şi o insultă personală ca lumea să vorbească englezeşte în ţara asta. Continuă să vorbească maghiara pretutindeni şi cu oricine şi, dacă alţii nu înţeleg, e problema lor. Trebuie să spun că populaţia Londrei a făcut progrese remarcabile în maghiară. Există o cafenea mică – frecventată de maghiari – unde o tânără din Yorkshire m-a salutat deunăzi cu *„Kezetcsokolom, aranyas!”,* care înseamnă „Sărut mâna, dragă!" Am auzit de o bunică – sosită de curând din Budapesta – care în doi ani a reuşit să-i înveţe o maghiară destul de fluentă pe cei doi nepoţi născuţi în Anglia, pe o servitoare irlandeză şi o guvernantă spaniolă, fără ca ea să înveţe nici măcar un cuvânt în engleză, în irlandeză sau în spaniolă. Totuşi, premiul pentru educaţie trebuie înmânat unei alte femei maghiare care a luat autobuzul numărul 2 din Baker Street şi voia să coboare la Platts Lane. Dar n-a coborât unde trebuia. Ajungând la Cricklewood Lane şi având impresia că nu cunoaşte locurile, a sărit, s-a dus la şofer – un londonez get-beget, cât se poate de treabă – şi i-a zis:

— Platts Lane? *Erre?* (arătând într-o parte) *Arra?* (arătând în cealaltă parte).

În cazul în care numai bunica dumneavoastră era unguroaică şi dumneavoastră nu sunteţi, trebuie să adaug că *erre* înseamnă „încoace" şi *arra* înseamnă „încolo".

Şoferul a fost un pic cam luat pe nepregătite de pan- tomima aceasta şi a întrebat-o:

— Platts Lane, doamnă? Dacă vreţi să mergeţi la Platts Lane...

Doamna a clătinat din cap. Engleza nu era o

limbă pe care putea s-o asculte cu răbdare. L-a întrerupt pe şofer oarecum enervată:

— Platts Lane? *Erre? Arra?*

Şoferul a ridicat glasul şi a încercat iar:

— Uitaţi ce e, doamnă, încerc doar să vă spun că...

Doamna l-a întrerupt iar, de data aceasta de-a dreptul imperios:

— Platts Lane: *erre? arra?*

Şoferul a oftat şi a arătat în spate:

— Platts Lane? *Arra!*

Cum să fii decadent

Dragului meu prieten vechi, Emeric Pressburger – singurul om din câţi cunosc care nu e decadent. Dar— sper — o să înveţe.

„Dar voi duceţi ţara de râpă!”

o vreme va mai fi o Anglie...

^/ceştia sunt ani de glorie pentru Anglia. Naţiunea n-a mai fost atât de strâns unită de pe vremea lui Churchill, dar o lume oarbă şi nefavorabilă nu vede strălucirea.

Cu puţin timp în urmă, un prieten de-al meu, care e om de afaceri, a spus despre o facţiune a unui sindicat troţ- kist care încerca să pună capăt unei greve devastatoare prin nişte cereri absurde şi imposibile: „Sunt incredibil de stupizi. Nu văd că duc ţara de râpă?" Dar de vreme ce scopul lor *era* să ducă ţara de râpă nu erau stupizi, ci orice altceva.

Tot aşa, lumea nu-i înţelege pe englezi şi nu apreciază ce fac. Englezii – după cum nu încetează să spună toată lumea, mai ales englezii – sunt oamenii cei mai imparţiali din lume. După al Doilea Război Mondial au declarat: „Să fim corecţi. Suntem o Naţiune de Vârf de secole întregi. Ne-am descurcat iarăşi de minune. Acum trebuie să le dăm altora o şansă. Să decădem."

Dar decăderea nu e un lucru la fel de uşor pe cât îşi imaginează neiniţiaţii. După câteva secole, alte naţiuni nu vor crede că eşti atât de ineficace şi de nepăsător pe cât eşti în realitate. Vor insista să te considere un om de succes, pe care te poţi baza, bogat, chiar dacă ai ajuns un om fără succes, pe care nu te poţi baza, sărac. Decăderea necesită efortul unei naţiuni unite – nu doar al unei clase, al unui strat social; nu

doar al politicienilor. Necesită efortul constant al bogaţilor şi al săracilor, al bătrânilor şi al tinerilor, al intelectualilor şi al analfabeţilor, al talentaţilor şi al netalentaţilor, al muncitorilor şi al directorilor. Este o sarcină grea, aproape herculeană, dar nimic nu-i va opri pe englezi, odată ce au luat o hotărâre. Au avut un rol important în distrugerea Germaniei naziste; distrugerea Marii Britanii democrate pare un joc de copii în comparaţie cu ea.

Strategia generală a fost grandioasă: să renunţăm la Imperiul nostru cât putem de repede sau chiar mai repede; să distrugem lira sterlină pretinzând că n-am renunţat la Imperiul nostru şi că poate să fie încă o monedă de rezervă; să ruinăm Capitala, considerând-o apoi principala noastră sursă de putere; să trimitem generos ajutoare în străinătate, şi în acelaşi timp să umblăm de colo colo cerşind, cu şapca-n mână; *Made în Britain* era un sinonim al calităţii la superlativ, să n-avem odihnă până ce nu înseamnă „mărfuri proaste, livrate târziu"; şi să împărţim ţara în secţiuni mici. Dacă poate fi independent Ciprul, de ce nu şi Ţara Galilor? Dacă Malta, de ce nu şi Lancashire sau Cornwall? Dacă Singapore, de ce nu şi Birmingham? Dacă mareşalul Idi Amin se poate face de râs – ei bine, n-a învăţat el totul de la noi?

Toate acestea au necesitat multă hotărâre, mult talent şi efortul unit al unei mari naţiuni. Dar englezii nu sunt englezi degeaba. Spre gloria lor veşnică, se îndreaptă spre succesul deplin.

despre eleganţa decăderii

71. numai proverbiala imparţialitate a dus naţiunea la această decizie. A mai existat un motiv, la fel de bun. Ca să rămână o Naţiune de Vârf ar fi trebuit neapărat să *câştige* din când în când eterna cursă nebună – poate destul de des –, şi englezii nu pot îndura asta. Contează să participi, nu să câştigi. Participi numai şi numai pentru că

fără să participi *nu poţi să pierzi.* Aceasta nu e Naţiunea Câştigătorilor Vulgari; e Naţiunea învinşilor Demni.

Cele mai măreţe zile ale Romei au fost zilele decăderii ei. Perioada cea mai splendidă a monarhiei Bourbonilor a fost perioada de dinainte de Revoluţie. E mai elegant, mai înţelept şi mai cu stil să decazi decât să progresezi; e mai bine să intri în declin decât să gâfâi, să te grăbeşti, să transpiri şi să răguşeşti din cauza unei târguieli vulgare. Este tipic pentru englezi să trăiască într-un conac liniştit şi un pic dărăpănat mai degrabă decât într-o zonă centrală ultramodernă şi zgomotoasă. Este tipic pentru ei să se învârtească prin grădină şi să rămână sănătoşi decât să gonească prin oraş, stresându-se rău şi alegându-se cu atacuri de inimă. Sunt de acord cu englezii în privinţa asta; şi eu prefer decăderea constructivă progresului inutil. Dar trebuie să *ştii* cum să decazi; trebuie să înveţi să fii decadent. Poţi să vrei să decazi, totuşi, excelenţa ta înnăscută, calităţile tale umane splendide, caracterul tău strălucitor pot să te păstreze în vârf. Altfel, poţi să exagerezi şi să decazi un pic prea repede.

* * *

Cândva, am scris o altă cărţulie, intitulată *Cum să fii străin.* Spre disperarea mea, un bun prieten a descoperit în 1976 că volumul fusese scris în urmă cu treizeci de ani. De voie, de nevoie, trebuie să recunosc că, deşi aveam doar patru ani când l-am scris, lucrul acesta mă îmbătrâneşte.

Ce s-a schimbat în treizeci de ani? *Cine s-a*

schimbat în treizeci de ani? Aş mai scrie cartea aceea? As *putea* să mai scriu cartea aceea? Dacă aş încerca s-o scriu, în ce fel ar fi diferită de *Cum să fiii străin* de la început?

Fireşte, şi eu, şi Marea Britanie ne-am schimbat mult, întâi de toate, eu am devenit mai englez decât englezii, în timp ce englezii au devenit mai puţin englezi. Am un pic mai mulţi bani decât avea tânărul refugiat acum treizeci de ani, Marea Britanie a devenit cu mult mai săracă. Am urcat puţin pe scara socială, Marea Britanie a coborât destul de mult. Am devenit mai puţin european, Marea Britanie – în aparenţă – a devenit mai europeană. Marea Britanie a pierdut un Imperiu şi m-a câştigat pe mine (câştigul net, să spunem lucrurilor pe nume, e infinitezimal).

Cum săfii străin se adresa celorlalţi străini, învăţându-i cum să devină acceptabili, cum să-i imite pe englezi – cu alte cuvinte, mai simple, *Cum să fiii străin* îţi spunea cum să nu fii Străin.

Pe la sfârşitul anilor ’40, circula o glumă. Unui refugiat neamţ i s-a propus să fie naturalizat, dar el a exclamat indignat: „Poftim? Fără India?” În felul lui avea dreptate, fireşte. Dar în cazul în care mai vreţi să aparţineţi clanului – cu sau fără India – trebuie să urmaţi un curs de reciclare dacă sunteţi străin de multă vreme, ca mine, sau să învăţaţi câteva reguli noi dacă sunteţi un nou venit, un străin în devenire. Desigur, tot trebuie să vorbiţi despre vreme cu mult interes; tot trebuie să formaţi o coadă ordonată la cea mai mică provocare; tot nu trebuie să vă adresaţi unui vânzător înainte să vă

vorbească; dacă sunteţi muncitor, nu trebuie să munciţi, dacă sunteţi avocat consultant nu trebuie să acordaţi consultanţă, dacă sunteţi pieton nu trebuie să mergeţi pe stradă, dacă sunteţi lordul care păstrează micul sigiliu, nu sunteţi lord, iar dacă sunteţi maestrul de ceremonii al Camerei Lorzilor, mai mult ca sigur nu sunteţi maestru (nici nu vă pricepeţi la ceremonii). Dar ideile englezilor despre mâncare, băutură, sex, călătorii etc. s-au schimbat sau au fost modificate, aşa că trebuie să studiaţi noile reguli cu grijă.

Lucrul cel mai important care a rămas neschimbat este atitudinea englezilor faţă de dumneavoastră. Lumea constă încă în două grupuri separate clar: englezii şi străinii. Un grup are mai puţin de cincizeci de milioane de oameni; celălalt are 3 950 de milioane. Al doilea grup nu prea

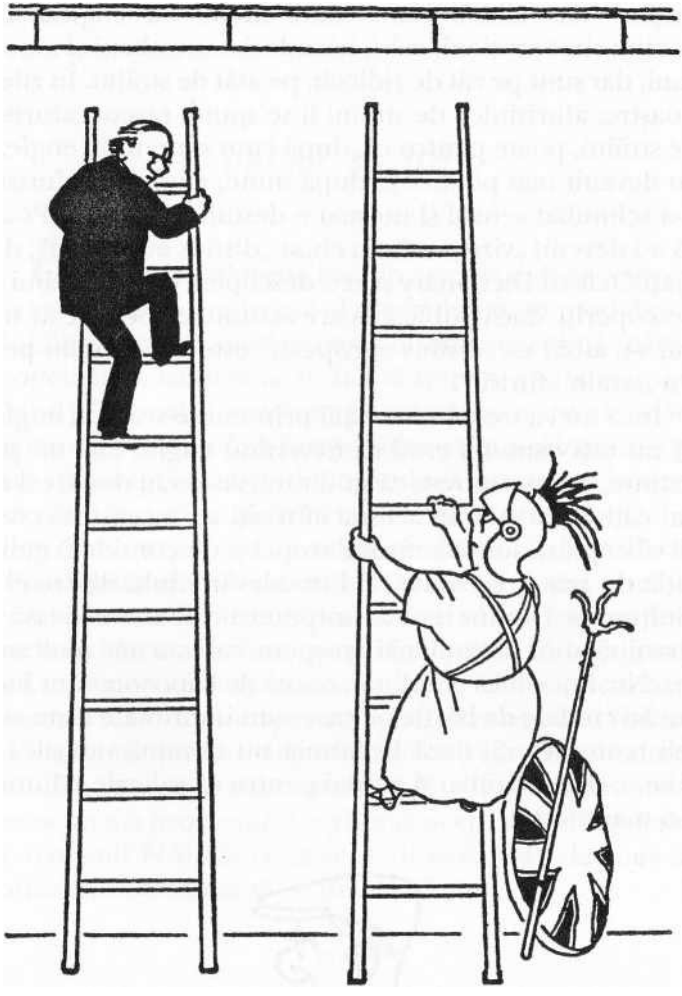

Suişuri şi coborâşuri

contează. Scoţienii, velşii, irlandezii şi – mai mult sau mai puţin – australienii şi americanii nu sunt nici englezi, nici străini: sunt scoţieni, velşi, irlandezi, australieni şi americani, dar sunt pe cât de ridicoli, pe atât de străini. în zilele noastre, afurisiţilor de străini li se spune rareori afurisiţi de străini, poate pentru că, după cum spun unii, englezii au devenit mai politicoşi; după mine, cuvântul „afurisit" şi-a schimbat sensul şi nu mai e destul de jignitor. Poate că aţi devenit „vizitator" sau chiar „distins european"; dar luaţi Oxford Dictionary şi veţi descoperi (sau ar trebui să descoperiţi, dacă publicaţia are acurateţea pe care ar trebui s-o aibă) că „distins european" este un sinonim pentru „străin afurisit".

încă nu i-a trecut niciodată prin minte vreunui englez că nu toţi oamenii cred că devenind englez faci un pas înainte, eşti promovat; că în ultimii zece sau douăzeci de ani câţiva din străinii aceştia afurisiţi au început să creadă că englezii sunt de râsul Europei şi desconsideră generaţia de acum, cu milă; că, într-adevăr, mulţi dintre ei îi mulţumesc Dumnezeului Atotputernic pentru că-i lasă să aparţină unor naţiuni mai prospere, care au mai mult succes. Nu; lira e încă „sterlină", o sută de bancnote sunt încă bucăţi ciudate de hârtie pe care sunt imprimate nişte aiureli teutonice. Şi dacă Britannia nu domină valurile, ei bine, n-o face numai şi numai pentru că valurile şi lumea n-o mai merită.

vechi şi nou

Czufemismul pluteşte încă în aer. Nu e doar o specialitate a simţului englezesc al umorului; e un mod de viaţă. Când furtuna smulge copacii din rădăcini şi mătură acoperişurile caselor, ar trebui să spuneţi că „bate un pic vântul". Tocmai îl ascultam pe un bărbat care s-a rătăcit vreme de o săptămână într-o pădure din străinătate şi pe care nişte lupi înfometaţi, lingându-şi buzele, nu-l scăpau din ochi. N-a murit de frică? – l-a întrebat reporterul de televiziune, un bărbat de origine italiană, evident. Bărbatul a răspuns că în a şaptea zi, când nu era nici urmă de cineva care ar fi putut să-l salveze şi al şaselea lup înfometat s-a alăturat haitei, „a cam început să fie îngrijorat". Ieri, administratorul unei clădiri unde trăiesc şase sute de oameni, care s-a descoperit că poate lua oricând foc, astfel încât toţi locatarii ar putea fi facuţi scrum, a recunoscut: „S-ar putea să am o problemă." (Luaţi aminte: *el* ar putea avea o problemă. Ce să mai zicem de cele şase sute de oameni? N-au de ce să se sfădească, N-au de ce să socotească, Pot

numai să se prăjească.)

* * *

Marea Britanie este încă o societate bazată pe clase. De îndată ce deschide gura cineva, putem spune în ce fel de şcoală şi-a ratat educaţia. Străinii au aici un avantaj: poate nu sunt în rândul oamenilor; dar nu sunt nici în rândul claselor.

Dar sistemul claselor s-a schimbat. Marea Britanie are o clasă muncitoare care nu munceşte; o clasă conducătoare care nu conduce; şi o clasă mijlocie care nu-i la mijloc, dar alunecă iute spre fund.

* * *

înainte de război, puteai stabili clasa cuiva după haine. Cei bogaţi – mai ales la sfârşitul săptămânii – umblau în zdrenţe; clasa muncitoare purta şepci de pâslă; prostituatele purtau vulpi în jurul gâtului şi fumau pe stradă; soţiile fabricanţilor de bere bogaţi purtau haine de nurcă şi soţiile gunoierilor erau îmbrăcate aşa cum astăzi doar Eliza Doolittle se mai îmbracă, în remake-uri la *My Fair Lady.* Astăzi nurca a devenit vulgară şi epoca magazinelor Marks and Spencer a abolit diferenţele de clasă în îmbrăcăminte. Desigur, există unele trucuri şi există Dior, dar când te uiţi doar la o femeie nu mai poţi spune dacă soţul ei este un proprietar în curs de dezvoltare sau un gunoier bogat.

Nu cu multă vreme în urmă, la Garrick Club, unul din nobilii noştri lorzi a luat din greşeală

pardesiul meu albastru – cu tot cu cheile din buzunar – şi eu am rămas cu pardesiul lui albastru – cu tot cu cheile din buzunar. Nobilul lord mi-a scris o scrisoare ca să se scuze: „N-am decât scuza că un pardesiu Marks and Spencer seamănă atât de mult cu un pardesiu John Collier..."

* * *

înainte de război, oamenii veneau să se stabilească aici doar dacă erau obligaţi: erau refugiaţi sau imigranţi. (Pe atunci imigranţii puteau fi albi. Dar, la drept vorbind, eram negri albi. Astăzi, un negru este, de regulă, negru, atâta doar că nu poţi să-i spui „negru" nici unui om negru.) Nici un om nu s-a stabilit în ţara aceasta dacă n-a fost obligat s-o

Imaginea şepcii de stofă

facă. Astăzi, ceilalţi străini din ţări fericite şi prospere dau năvală aici: nemţi, americani, suedezi, arabi şi alţii. Englezii sunt săraci – chiar un pic cerşetori –, dar sunt educaţi, binedispuşi, toleranţi şi civilizaţi. Decadenţa lor elegantă este magnetul care atrage oamenii aici. Pe de altă parte, englezii pleacă în număr mare. Exodul lor se cheamă migraţia creierelor şi include şi un număr mare de indivizi lipsiţi cu desăvârşire de creier. Emigraţii sunt imperialişti de modă veche care vor bani lichizi şi siguranţă. Schimburi similare de populaţie au avut loc după război în regiunile sudete ale Cehoslovaciei sau în fostele regiuni germane ale Poloniei de azi, de exemplu – dar schimburile acelea au fost obligatorii, acestea sunt voluntare. în curând Anglia va fi plină de imigranţi anglicizaţi total din California, Frankfurt, Port of Spain şi Jeddah, în vreme ce alte pământuri vor fi pline de englezi frustraţi şi morocănoşi. Domnul Enoch Powell atacă pe cine nu trebuie. Dacă vrea să trăiască printre englezi albi, n-are decât să se mute în Kuwait.

limba

l/n tinereţea mea circulau poveşti despre refugiaţi nostimi care masacrau limba engleză. O femeie refugiată se duce la piaţă să cumpere portocale roşii (vreau să spun roşii pe dinăuntru) , foarte populare pe Continent, cărora li se mai spune „portocale sângerii".

— Vreau două livre††††††† de portocale însângerate.

— Ce fel de portocale, drăguţă? a întrebat vânzătorul, cam nedumerit.

— Portocale însângerate.

— Hm...

Cade pe gânduri.

— înţeleg. Pentru suc?

— Da, aşa suntem.

Altă poveste circula doi ani mai târziu. Intre timp, tatăl de familie – soţul doamnei care cumpăra portocale – a devenit îngrozitor, îngrozitor de englez. Se întâlneşte cu un vechi prieten în Regents Park şi în loc să-i vorbească frumuşel, încetişor, în germană, îl salută în engleză, tare de tot.

---

††††††† Livră – unitate de măsură echivalentă cu 453,6 g. ***(Nj.)***

— Hallo, Weinstock... O zi de primăvară nemaipomenită, nu? îmi place lacul ăsta.

— Ieri l-am cumpărat, a răspuns celălalt, uitându-se la pantofi.

Şi odată am primit un mesaj scris de la un gentleman austriac, care voia să-mi vorbească urgent „în cea mai mare conivenţă".

S-au dus zilele acelea. Nu numai foştii refugiaţi, ci toată lumea a învăţat să vorbească engleza corect. Pronunţarea e altă mâncare de peşte; refugiatul poate încă să fie omul care a pierdut totul în afară de accent. Pe de altă parte, accentul central-european a devenit unul din accentele legitime ale englezei. Problema studentului străin poate fi că engleza lui e prea bună, prea precisă, prea corectă. „Vorbeşte prea bine englezeşte, probabil că e un afurisit de străin", este un comentariu frecvent. Şi încă unul făcut pe bună dreptate, pentru că, în vreme ce restul lumii îşi dă silinţa să înveţe engleza, englezii înşişi îşi dau silinţa să uite frumoasa lor limbă maternă. Dacă vreţi să vorbiţi ca un englez adevărat nu folosiţi mai mult de opt sute de cuvinte şi, de preferinţă, aproape jumătate din ele incorect. Majoritatea englezilor vă vor spune că „engleza n-are gramatică", care e doar un alt mod de a spune că *ei* n-au gramatică. Nu cu multă vreme în urmă, vedeam întruna maşini de-ale Poştei cu un slogan atrăgător: „Toată lumea ar trebui să aibă un telefon." într-o scrisoare trimisă la *Guardian* am remarcat: „Dar cred că aproape toată lumea are deja unul." Mai mulţi cititori mi-au scris, făcându-mă cu ou şi cu oţet, pedant şi închipuit, spunând că Poşta

folosise o engleză „colocvială" corectă.

înainte de război se spunea lucrurilor pe nume – adesea cu brutalitate. Mi-aduc aminte de o instituţie care se numea *Spital de boli incurabile.* Câtă blândeţe, cât tact, m-am gândit şi am încercat să-mi imaginez sentimentele unui pacient care-i trecea pragul. Dar între timp gunoierul a devenit îngrijitor, poliţistul ofiţer care întăreşte legea, pilotul unui avion căpitan, bărbatul care vinde şosete la mâna a doua la piaţă director comercial şi câinele ofiţer însărcinat cu protecţia casei.

limba

Dacă vreţi să vorbiţi ca un englez get-beget, trebuie să învăţaţi să vorbiţi limba prost de-a binelea. N-o să fie greu, există multe şcoli de limbă unde vi se predă chiar asta. (Dacă n-aveţi noroc, puteţi alege una din cele de modă veche şi vi se va preda engleza aşa cum ar trebui – nu aşa cum este – vorbită.) Ţineţi minte că orice este o „situaţie" sau o „problemă" în zilele noastre. Pe vremuri, un bărbat călătorea, astăzi este într-o situaţie de călătorie. În trecut, se căsătorea, astăzi se pomeneşte într-o situaţie de căsătorie. în trecut dădea faliment, astăzi are o problemă cu lichidităţile. Pe vremuri era impotent, astăzi are o problemă de virilitate.

în halul în care suntem din punct de vedere economic, raţionalizarea a şi început. E ţinută secret şi deocamdată doar litera reste raţionalizată. Englezul modern are la dispoziţia lui doar un anumit număr de r-uri. El – şi asta se poate spune şi despre câţiva crainici de radio – le foloseşte alandala. Va vorbi despre *Indiar-şi-Pakistan* şi despre *Lawr-and-order,* doar ca să descopere că a folosit toată raţia lui de *r,* a risipit-o şi acum trebuie să facă economii la sânge acolo unde poate. Aşa că va vorbi de Patidul La- buist şi de Externul Oient.

Oare chiar avem o problemă cu r-urile? Sau suntem pur şi simplu într-o situaţie de analfabetism?

mancarea

„Jfi*e* Continent, la masă, oamenii au mâncare bună; în Anglia au maniere alese", am scris în *Cum să fii străin.* De atunci, mâncarea din Anglia s-a îmbunătăţit, manierele de la masă s-au deteriorat. Pe atunci, se vorbea rareori de mâncare, era un tabu, precum sexul. Astăzi toate ziarele şi revistele au ghidurile lor de mâncare bună şi mulţi aşa-zişi experţi te trimit să mănânci mese necomestibile. Pe atunci se putea ca un om de afaceri umblat, chiar un diplomat, să n-aibă habar ce e un avocado; astăzi orice muncitor se poate certa cu soţia lui: „Ce-i aia, Doris, paella‡‡‡‡‡‡? Iar paella? îmi place paella, nu zic nu, da' în *fiecare* zi paella – a naibii paella şi nimic altceva? Ce-ai zice de o ratatouille§§§§§§§ gustoasă, ca la mama ei?"

Fără doar şi poate, mania călătoriilor de după război a îmbunătăţit obiceiurile culinare ale englezilor mai mult decât ne-am fi aşteptat. înainte de război, francezilor le plăcea să mănânce şi erau mândri de asta; englezilor puritani le plăcea la fel de mult să mănânce, dar le era ruşine de pasiunea lor. După război,

‡‡‡‡‡‡ Fel de mâncare spaniol din orez gătit cu ulei, cu scoici, crustacee, carne etc. (AU.)

§§§§§§§ Amestec de dovlecei, roşii, vinete, ceapă etc., gătite cu ulei. (A.t.)

milioane de oameni au început să cunoască mâncarea bună din străinătate şi au refuzat meniul obişnuit cu varză fiartă râncedă care pluteşte în apă sărată călâie. în Londra anilor ’60 şi ’70 puteai să mănânci foarte bine. Chiar Michelin a publicat un ghid al restaurantelor englezeşti, pe de o parte ca să aducă un omagiu acestei îmbunătăţiri, pe de alta ca să sublinieze că în ciuda tuturor îmbunătăţirilor nici un restaurant englezesc nu merita trei stele.

Totuşi, mult lăudata îmbunătăţire nu este universală, aşa cum ne place nouă să credem. în 1976 poliţia a observat că un mare număr de şoferi de camioane depăşeau limita de viteză. îşi conduceau camioanele enorme de parcă ar fi fost maşini de curse sau de parcă ar fi fost urmăriţi. Investigaţiile au stabilit că erau, de fapt, urmăriţi: de mâncarea englezească. Făceau tot ce puteau – îşi riscau permisele şi chiar vieţile – ca să scape de mesele englezeşti. Voiau să-şi livreze mărfurile şi să se întoarcă pe Continent în aceeaşi zi. Pentru că erau nevoiţi să mănânce *ceva* cât stăteau în Marea Britanie, majoritatea – potrivit UICR, Union Internationale des Chauffeurs Routiers* – au adus cu ei sandvişuri continentale normale.

Mai există o dezvoltare remarcabilă. Pe vremuri nu puteai găsi nici un restaurant englezesc pe Continent şi foarte puţine la Londra. Soho era o zonă plină de restaurante italieneşti, greceşti, chinezeşti, spaniole şi ungureşti. Cele iugoslave şi portugheze au apărut mai târziu, urmate la puţin timp de restaurante cu beefburger şi cu pui prăjit Kentucky, baruri Wimpy şi alte succese ale

civilizaţiei americane; dar restaurantele englezeşti adevărate erau puţine şi răzleţite chiar şi în Londra. Astăzi, aproape tot ce e rău în bucătăria engleză devine popular pe Continent, în vreme ce tot ce e bun se demodează chiar şi în Marea Britanie.

Gândiţi-vă, de exemplu, la micul dejun englezesc, adevărata glorie a artei culinare engleze care îl face de ruşine pe palidul şi insipidul *cafe complet.* Câştigă oare teren la Oslo sau la Luxemburg? Dimpotrivă – aproape că a dispărut din casele englezilor şi e pe cale să dispară repede

* Uniunea Internaţională a Şoferilor Rutieri (în fr. în orig.). ***(N.t.)***

„Ai grijă, amice, nu-mi mănânc
cartofii
în cine ştie ce ziar străin
nenorocit! „

şi din hotelurile lor. Poţi să-ţi pregăteşti propriul mic dejun în unele hoteluri folosind cafea instant sau ceai la pliculeţe, sau poţi fi servit cu omletă făcută din plastic de calitate amestecat cu lână uimitor de gustoasă.

Dar alte lucruri englezeşti câştigă teren. Restaurantele cu peşte şi cartofi prăjiţi (aceasta e o excepţie de la regulă: peştele şi cartofii prăjiţi sunt una din gloriile Marii Britanii) se deschid peste tot în Europa şi codul englezesc este învelit în *Daily Mirror*— la urma urmei, nu poţi înveli peşte şi cartofi prăjiţi în *Dagens Nyheter,* şi cu atât mai puţin în *Frankfurter Allgemeine Zeitung.* Toate bune şi frumoase. Restaurantele cu peşte şi cartofi prăjiţi sunt instituţii nemaipomenite, dar adevăratele orori şi monstruozităţi ale bucătăriei engleze devin şi mai populare.

Băcănii englezeşti se deschid la Bruxelles şi în alte locuri în care se strâng mulţi englezi get-beget. Vând carne la conservă şi budincă de rinichi, cârnaţi englezeşti, porridge, conserve de coadă de bou şi supe de carne picante, fasole prăjită, sos de roşii şi alte grozăvii gustative. Poate aţi crezut că englezii părăsesc ţara ca să scape de toate astea. Nici vorbă. Stau la coadă pentru ele în toată Europa. Sunt fericit să raportez că importurile acestea n-au avut încă nici un efect asupra continentalilor. De îndată ce francezii încep să stea la coadă pentru fasole prăjită, o să-mi fac harakiri, doar aplecându-mă uşurel peste cuţitul meu de bucătărie preferat. Da: ziua în care francezii încep să mănânce carne la conservă şi plăcintă de rinichi cu un pic de sos de roşii va marca sfârşitul unei mari

mâncarea

civilizaţii, sfârşitul supremaţiei europene şi sinuciderea unui Continent.

* * *

Iată încă un avertisment pentru vizitatorii de pe Continent. Mulţi au suferit mult pentru că n-au ştiut de un obicei britanic important.

La petrecerile cu cină – şi pe Continent, şi în Marea Britanie – vi se va propune a doua porţie. Pe Continent – mai ales în Austria, dar şi în alte ţări din Europa Centrală – puteţi spune „Nu, mulţumesc", iar gazda va striga, va geme, va suspina şi vă va implora să mai mâncaţi. Vă va acuza că nu vă place mâncarea ei, că-i stricaţi seara, că o mâhniţi, că sunteţi nerecunoscător, un musafir rău şi un om rău. Aşa că protestaţi, exprimându-vă aprecierea, o asiguraţi că mâncarea este excelentă, că e una din cele mai bune mese din viaţa dumneavoastră, mai luaţi din toate, vă forţaţi să mâncaţi, vă alegeţi cu o indigestie şi vă grăbiţi să daţi ortul popii.

Toţi continentalii, crescuţi în Monchengladbach, At- tnang-Pucheim, Hodmezdvâsârhely sau Subotica, încep şi în Marea Britanie cu un nevinovat „Nu, mulţumesc", aşa cum i-au învăţat mamele lor. Şi se termină discuţia. Spre disperarea lor, gazda nu cade în genunchi şi nu ameninţă că se sinucide dacă musafirul nu se transformă într-un purcel. Cu ochi trişti, bietul musafir vede cum felurile de mâncare dispar şi gata.

Aşa că, dacă vi se oferă a doua porţie, înşfăcaţi-o. Sau pur şi simplu daţi din cap. Nimeni nu vă va judeca rău de tot. Şi nimeni nu vă va considera un gentleman dacă nu luaţi a doua porţie. Nimeni nu vă va considera un gentleman indiferent ce aţi face – aşa că puteţi la fel de bine să luaţi a doua porţie.

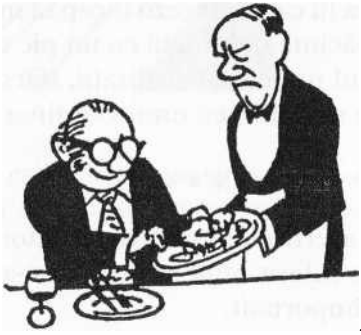

băuturile

***U**ăuturile au fost la modă sau s-au demodat, ca hainele. Când am venit aici prima oară, ginul cu lămâie era băutura cea mai populară. Comandaţi un gin cu lămâie astăzi şi lumea se va uita la dumneavoastră de parcă v-aţi luptat cu armata Ducelui de Wellington. Apoi a venit epoca ginului roz. Cine mai bea gin roz astăzi în afară de câteva fosile? Desigur, whisky-ul a rămas una din preferinţe şi vodca a devenit populară. (Pe bună dreptate. Astăzi, vodca este cu 2,7 procente mai tare decât pe vremea ţarilor. Unii sceptici se îndoiesc că doar această realizare a Uniunii Sovietice justifică şaizeci de ani de revoluţii, nenorociri, regim stalinist, ispăşiri de pedepse şi Arhipelagul Gulag – unde, apropo, prizonierii nu consumă prea multă vodcă.)*

În perioada de după război, englezii au învăţat multe despre vin şi Marea Britanie este acum, prin excelenţă, teritoriul snobismului vinului, fiind depăşită doar de Statele Unite. Englezilor le place vinul dulce, dar cu toţii neagă acest lucru cu o vehemenţă demnă de o cauză

mai bună, pentru că ştiu (sau cred) că doar cei care nu fac parte din clasele de sus beau vin dulce. Aici se aduc vinuri seci excelente şi scumpe, apoi li se adaugă pe ascuns un pic de glucoză. După cum mi-a spus odată un expert în vinuri franceze: „Englezilor le place vinul sec atâta timp cât e dulce."

Şi felul în care beau englezii câştigă teren în străinătate. Whisky-ul, ginul şi apa tonică se numără de multă vreme printre băuturile favorite ale continentalilor bine informaţi, dar în zilele noastre se deschid în toată Europa baruri în stil englezesc, iar berea slabă este la mare trecere în multe locuri. Belgieni serioşi – flamanzi şi valoni deopotrivă – sorb Guinness şi dau din cap aprobator. Dar dacă expansiunea berii slabe englezeşti este un pic surprinzătoare, marşul de cucerire – mai bine zis, începutul de cucerire – al vinului englezesc este de-a dreptul uluitor.

Din ce în ce mai mulţi oameni susţin că Marea Britanie este o ţară cu podgorii. Dacă era aşa pe timpul Elisabe- tei I, de ce să nu fie şi pe timpul Elisabetei a Il-a? Ce nu-i în regulă cu Elisabeta *noastră?* Un prieten de-al meu, care are o slujbă sus-pusă, cu responsabilităţi, şi e de altfel chiar normal, îmi tot spune cât se poate de serios că vinul lui, produs în Fulham, face praf orice vin franţuzesc sau nemţesc. De vreme ce produce doar douăzeci şi opt de sticle pe an de *Château Parsons Green,* Pouilly Fume şi Niersteiner n-au de ce să tremure încă. Dar ar face bine să stea cu ochii pe Fulham. Am gustat din vinul lui în Chelsea, într-o casă care e la vreo cinci sute de yarzi mai încolo de Fulham. Avea gust de oţet,

chiar nu se putea bea, şi toţi am fost jenaţi – în afară de el. „Recunosc", a zis el generos, „că oricât de bun ar fi vinul ăsta nu călătoreşte foarte bine".

Pe la jumătatea anilor ’60 am scris o carte despre snobism cu ducele de Bedford. Odată, după cină, l-am întrebat care este cea mai mare dovadă de snobism pentru el.

— Ce vrei se spui? m-a întrebat el.

— Un lucru la care nu renunţi, deşi ştii că e snob şi prostesc.

N-a fost nevoie să stea prea mult pe gânduri:

— Mai bine îmi înghit limba decât să spun „Noroc".

— Şi ce spui? Skâl?

— Nimic, desigur. Asta e şpilul. îmi place să beau în linişte şi nu vreau să atrag atenţia asupra mea de fiecare dată când duc paharul la buze. Doar să beau şi să tac.

O vreme, regula aceasta a fost respectată în cercurile de sus. Dar astăzi oamenii nu mai vor să facă parte din aceste cercuri. În plus, cancelarul a luat o măsură dură ca să rezolve criza economică: a crescut tot mai mult preţul băuturilor. Se presupune că astfel ţara va fi salvată. Aşa cum speli rufele altcuiva. Aşa că băutorii englezi chiar ne salvează pe toţi. Dacă mai bei un whisky dublu dai dovadă de patriotism. Chiar gin roz. Şi vodcă. Anglia se aşteaptă ca fiecare să-şi facă datoria.

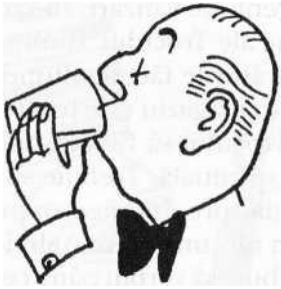

cu mpărăturile

^zând dumneavoastră, Distins Vizitator, vreţi să faceţi nişte cumpărături în Anglia, sunteţi – după cum veţi descoperi repede – la discreţia vânzătorilor, care se numesc acum agente şi agenţi de vânzări. În curând se vor numi Cavaleri şi Doamne ale Trocului. Cumpărăturile aici sunt diferite de cumpărăturile făcute altundeva.

1. Când intraţi în magazin este foarte posibil ca Doamnele şi Cavalerii Trocului să fie cufundaţi într-o conversaţie palpitantă şi spirituală. Trebuie să aşteptaţi până ce îşi îndreaptă atenţia spre dumneavoastră şi asta poate să le ia ceva vreme. În nici un caz nu trebuie să le întrerupeţi conversaţia; nu trebuie să vorbiţi până ce nu vi se vorbeşte.

2. Dacă mai sunt alţi oameni care aşteaptă în magazin – fie că este vorba de măcelarul din colţ de unde vi eţi să cumpăraţi un sfert de livră de carne tocată sau magazinul Cartier, unde aveţi

de gând să cheltuiţi un sfert de milion pe un inel pentru prietena dumneavoastră –, aş- teptaţi-vă rândul. Dacă vreodată se va reinstaura în Marea Britanie pedeapsa cu moartea, nu va fi pentru crimă – o artă pe care englezii o admiră şi o apreciază în calitate de experţi –, ci pentru nerespectarea rândului la coadă, cel mai atroce delict.

3. În vreme ce – să zicem – măcelarul serveşte o doamnă care face cumpărături pentru cinci zile pentru familia ei de paisprezece persoane, nu trebuie să profitaţi de o pauză scurtă (aşa cum aţi face în Franţa) ca să inter- veniţi şi să-l întrebaţi dacă are ficat de viţel – nu pentru

„Ce încântat sunt să vă văd!”

că vreţi să fiţi servit înainte, desigur, ci doar ca să aflaţi dacă merită să aşteptaţi. Nu veţi primi nici un răspuns. Nu e o impoliteţe: atâta doar că nu existaţi. Poate nu sunteţi conştient; poate că

trăiţi cu impresia greşită că existaţi, dar nu-i aşa. înainte să vă vină rândul contaţi mai puţin decât un câine. Un câine ar fi observat şi dat afară din magazin. Dar dumneavoastră chiar nu existaţi înainte să vă vină rândul, sunteţi o nonpersoană, sunteţi aer, o nonentitate, un corp neîncarnat care aşteaptă să fie materializat când măcelarul îşi va îndrepta atenţia şi zâmbetul spre dumneavoastră.

4. Puţini englezi merg la cumpărături pentru că au nevoie de ceva, cu atât mai puţin pentru că îşi permit. Cumpărăturile sunt o ocazie socială – o oportunitate de a sta la taclale, o oportunitate de a vă etala farmecul, de a arăta lumii că vă trageţi de şireturi cu ajutorul măcelarului şi că nu sunteţi doar un trecător care a intrat din întâmplare în magazin. Când vă vine rândul, veţi avea parte de atenţia deplină a măcelarului. Nimeni nu există în afară de dumneavoastră. Sunteţi centrul universului lui şi nu-i puţin lucru. S-ar putea să vă cam cuprindă nerăbdarea când – după ce aţi stat cincizeci şi şapte de minute la coadă, cu picioarele în rumeguş până la glezne – doamna cu familie mare începe să-i explice măcelarului cărui copil îi place ficatul şi care preferă rinichiul sau când întreabă dacă fata mai mică a măcelarului a născut deja a doua oară. Ar trebui să vă reprimaţi nerăbdarea aceasta. Când vă vine rândul, măcelarul va fi numai şi numai al dumneavoastră. Atunci sunteţi cel care poate să stea de vorbă cu el despre ploaia de aseară, despre digestia dumneavoastră, despre progresele copiilor dumneavoastră la aritmetică, despre fotografia doamnei topless în ziarul *Sun*

de azi (dar nu despre politică sau despre un lucru pe care un adult rezonabil de inteligent l-ar discuta cu plăcere cu măcelarul lui preferat). În Franţa, v-ar întrerupe cu o remarcă

nepoliticoasă; în Italia ar urla şi s-ar prăvăli pe jos de râs; în Grecia ar da foc la magazin. Dar sunteţi în Anglia, printre englezi toleranţi şi înţelegători care aşteaptă răbdători nu atât pentru carne, cât ca să le vină rândul să stea la taclale cu măcelarul.

6. Când intraţi într-un magazin sau ieşiţi din el nu salutaţi vânzătorul. Trebuie să spuneţi întâi: „Aveţi..." sau „Puteţi să-mi daţi..şi la sfârşit „Mulţumesc". între timp, după cum v-am explicat, puteţi vorbi despre orice, de la nepoţii vânzătorului la şansele celor de la Arsenal în faţa celor de la Liverpool, dar nu spuneţi niciodată: „La revedere" sau „Bună" sau „Hai salut" sau „Grrîss Gott" sau „Ciao".

sexul

/ (/-am fost niciodată mai înjurat din cauza unui lucru pe care l-am scris decât pentru cel mai scurt capitol pe care l-am produs în viaţa mea, un capitol despre viaţa sexuală a englezilor. Oamenii mi-au tot atras atenţia că englezii se înmulţesc cumva şi că supravieţuiesc ca naţiune. Lucru care, surprinzător, este adevărat.

în zilele noastre, ei subliniază şi că Londra este – sau a fost, o vreme – capitala mondială a sexului. N-au decât să creadă asta, dacă-i face fericiţi.

Viaţa sexuală a englezilor este într-o contradicţie ciudată cu temperamentul lor liniştit. în toate celelalte privinţe (de exemplu statul la coadă, şofatul) sunt rezervaţi, toleranţi şi disciplinaţi; în viaţa lor sexuală au tendinţa să fie violenţi şi cruzi. Unui număr surprinzător de mare de englezi le place să fie biciuiţi de doamne care poartă ciorapi negri şi nimic altceva; cred că locurile omniprezente în care femeile fac striptease şi se expun goale puşcă în faţa unui public, pentru o sumă modestă, sunt o dovadă de virilitate; cred că tirajul mare al revistelor porno este semnul unei sexualităţi avansate şi nu al unei nevroze avansate. Ei nu

înţeleg de ce ospătăriţele topless transpirate îţi taie cheful de mâncare *şi* de sex în acelaşi timp.

Nu înţeleg nici că genunchiul unei femei frumoase care poartă ciorapi eleganţi este mai atrăgător şi mai ispititor decât vederea unui organ sexual gol. Sunt duşi în eroare de principiile lor democratice nobile după care dreptatea nu trebuie numai făcută, ci trebuie şi văzută.

„încă o dată, încă o dată, focoasa mea!"

Ei cred că acest lucru se aplică şi organului femeiesc. Nu trebuie numai să fie acolo; trebuie să se şi vadă că e acolo.

Oamenii m-au întrebat de multe ori – cu o licărire ironică în ochi – dacă mai cred (aşa cum am scris în 1946) că „Oamenii de pe Continent au viaţă sexuală; englezii au sticle cu apă fierbinte". Sau sunt de acord că lucrurile s-au schimbat şi au progresat? Da, sunt de acord, lucrurile *au* progresat. Nu pe Continent, unde oamenii au încă vieţi sexuale; dar au progresat aici pentru că englezii au acum pături electrice. Păcat că electricitatea n-are efect atât de des în ţara aceasta.

Anglia o fi ea o ţară în care oamenii se împerechează, dar nu e o ţară erotică. De fiecare dată când încerc să personific sexul în Anglia, îmi vin în minte lordul Langford şi doamna Whitehouse. Cu siguranţă, fetele sunt duse la pat, dar nu li se face curte; se face dragoste cu ele, dar nu-s urmărite. Femeile sunt chiar dornice să se culce cu bărbaţii, dar rareori flirtează cu ei. Doamne cu vârste între opt şi optzeci de ani (să spunem optzeci şi cinci) se întorc din Italia scandalizate şi se vaită amarnic din cauza fluierăturilor necioplite. Or fi ele necioplite, dar le fac pe doamnele de vârstă mijlocie să se simtă cu douăzeci şi cinci de ani mai tinere, dorite, şi lamentaţiile acestea sunt doar laude deghizate. Când episcopii, generalii în rezervă sau măcar directorii tineri or să înceapă să fluiere în oraşul nostru, atunci o să cred, poate, că Londra a devenit – ei, nu capitala mondială a sexului – ci un sat al sexului în devenire.

Un alt lucru care s-a schimbat în ultimele

decenii este situaţia homosexualilor. E o distanţă ca de la cer la pământ între persecutarea inumană a lui Oscar Wilde şi demonstraţiile publice pentru legalizarea căsătoriilor între homosexuali. (Am auzit că la o universitate americană există un grafitto cu: „I.egalizaţi necrofilia!" Dar aceasta nu e o mişcare populară aici, deocamdată.)

Ani o singură obiecţie serioasă împotriva homosexualilor. Sunt gaşca cea mai lipsită de umor de pe pământ – ca homosexuali. Ca indivizi, nu mă îndoiesc, sunt ca noi: unii au un nemaipomenit simţ al umorului, alţii sunt nişte plicticoşi fără seamăn. Dar ca grup e altceva. Persecutarea evreilor a dat naştere la unele din cele mai amuzante, mai autocritice şi în acelaşi timp mai inteligente glume de pe pământ; persecutarea homosexualilor a creat glume doar împotriva lor, niciodată făcute de ei. De fapt, astăzi poţi spune glume despre evrei, negri, scoţieni, irlandezi, dentişti, poliţişti, dictatori, propriii noştri politicieni şi chiar pisici; poţi spune glume ele pahar, glume despre adulter şi câini miţoşi. Cu alte cuvinte, poţi face glume despre orice vrei în afară de homosexuali. Ei sunt vaca sacră, tabuul. Dacă nu respecţi tabuul acela, oricât de nevinovată ar fi gluma, orice homosexual prezent te va ataca, roşu la faţă, pentru că eşti o fosilă reacţionară, un neghiob insensibil şi un duşman al progresului. Nici măcar nu mi-ar păsa. N-au umor – şi ce dacă? Treaba lor. De ce Dumnezeu nu-şi spun posomorâţi, lugubri, abătuţi, posaci, ursuzi,

îmbufnaţi sau încruntaţi? De ce *gay*[********], când tocmai asta nu sunt?

******** Joc de cuvinte, pentru că *gay* înseamnă şi „vesel, voios", şi „homosexual". *(Na.)*

despre adorarea pisicilor

t/t/upă ce am glumit decenii de-a rândul pe seama felului în care englezii adoră pisica, asemeni vechilor egipteni, dar şi mai şi, m-am îndrăgostit eu însumi de pisică. A devenit animalul *meu* sacru.

Totul a început cu o pisicuţă neagră care a venit în vizită la mine. „îmi place aici", a declarat ea şi a continuat să-şi facă apariţia. Mi s-a părut politicos să o strig cumva când vorbeam cu ea, dar n-aveam habar cum se numea. A trebuit să-i dau numele generic de *Cică,* echivalentul unguresc pentru *pisicuţă.* (Mai târziu a început să-şi scrie numele Tsi-Tsa, pentru că scrie totul fonetic.) M-am simţit prost fiindcă n-am fost în stare să-i dau nimic de mâncare, aşa cum simţi nevoia să le oferi o ceaşcă de cafea sau o băutură chiar şi musafirilor neaşteptaţi, aşa că am început să cumpăr mâncare pentru pisici. Pe atunci nu ştiam ce ştiu acum; că acesta e felul prin care furi pisica altcuiva.

Intr-o zi am fost prins cu mâţa-n sac. Eram într-un su- permarket mic şi aveam în mână o conservă cu mâncare pentru pisici când o doamnă blondă, drăguţă, a venit la mine, s-a uitat la obiectul din mâna mea şi m-a întrebat cam tăios dacă eu sunt domnul care locuieşte în căsuţa din cărămidă roşie din apropiere. Am recunoscut că eu sunt. „Pisica mea vă tot vizitează", a zis ea, hotărâtă. „Ştiu", am răspuns. „Am început să-i dau de mâncare fără să-mi dau seama că nu se cuvine. Acum e prea târziu. Aşteaptă să i se dea de mâncare." „E în regulă",

a zis doamna cea amabilă. „De acum încolo o putem împărţi." A adăugat: „Acum doi ani ar fi fost o tragedie. Am un băiat care adora de-a dreptul pisica. Dar acum are paisprezece ani şi a ajuns la o vârstă la care e mai interesat de fete decât de pisici." „Ne-am nimerit", i-am spus, „pentru că eu am ajuns la o vârstă la care mă interesează mai mult pisicile decât fetele".

Aşa că am împărţit-o pe Tsi-Tsa. Iată cum am pus stăpânire pe o jumătate de pisică. Prietenii au încercat să spună care jumătate din ea era a mea. *Tsi* sau *Tsa?* S-au făcut câteva sugestii desfrânate că era vorba de *Tsa.* Apoi au apărut problemele în casa ei de la început: un chiriaş nou de la parter tot îi încuia uşa şi nu mai putea să intre şi să iasă. S-a săturat şi s-a mutat la mine de tot.

Intre timp am devenit un mare admirator al aerului ei dominator, al incoruptibilităţii ei, al felului în care complimentele oamenilor o lăsau rece; al indiferenţei ei; al aroganţei ei; al zburdălniciei ei (când voia *ea* să se joace); al naturii ei afectuoase (când avea *ea* nevoie de afecţiune). Unii oameni m-au întrebat de ce ţin o pisică. Dar nu ţineam o pisică. Nu mi-a trecut niciodată prin minte să ţin o pisică. Ea m-a ales şi s-a mutat la mine. Poţi să ţii un câine; dar pisica e cea care îi ţine pe oameni, pentru că pisicilor li se pare că oamenii sunt animale domestice folositoare.

Un câine te flatează, dar trebuie să flatezi o pisică. Un câine e un angajat; pisica e liber-profesionistă.

M-am simţit jignit când nişte iubitori de pisici au început să facă remarci de tipul: „Ai doar *o*

pisică?" m-au întrebat. Apoi a apărut Ginger. A trebuit să-i spun Ginger, pentru că iar nu-i ştiam numele. Părea să fie mort de foame, aşa că a trebuit să-i dau de mâncare. În cele din urmă s-a dovedit că nu era vagabond, aparţinea unei doamne care locuia alături, are o casă bună, dar o poftă de mâncare nemaipomenită. Aşa că apare în fiecare dimineaţă ca să-şi ia micul dejun şi bate la uşa mea cu lăbuţa când soseşte.

Pentru că Tsi-Tsa e geloasă foc, lui Ginger i se dă de mâncare în curtea interioară. E generos şi uneori organizează petreceri cu mic dejun pentru alte pisici. întotdeauna sunt invitate două pisici, mereu aceleaşi, şi mănâncă împreună, înţelegându-se de minune. Totul are un aer destul de oficial. Vecinii – care cunosc toate pisicile din zonă – mi-au spus că unul din invitaţi este de fapt pisoiul lui Ginger, celălalt este cumnata lui.

Alte pisici ştiu de banchetele acestea. îşi fac apariţia întruna şi se uită la mine, aşteptând ceva. Rezist tentaţiei de a deveni animalul domestic folositor al unui număr din ce în ce mai mare de pisici, dar ştiu că duc o luptă fără sorţi de izbândă. Pisicile vagaboande din Fulham au numele şi adresa mea.

Unii prieteni cred că exagerez cu Tsi-Tsa. Nu chiar ca Dezso Szomory, un scriitor maghiar strălucit, dar excentric şi mizantrop, dintr-o generaţie mai veche. Ura oamenii, dar îşi iubea şi îşi respecta pisica. A promis unei reviste un articol pentru Crăciun, dar n-a reuşit să-l predea la timp. Un editor înnebunit l-a sunat de mai multe ori. În cele din urmă, a pus o foaie de hârtie pe birou, dar înainte să înceapă să scrie, pisica lui s-a aşezat pe hârtie, aşa cum au obiceiul pisicile. Nici nu se punea problema să mute pisica, dar articolul era chiar urgent. Aşa că a scris articolul *în jurul pisicii.* (Mi s-a spus că manuscrisul este păstrat în Budapesta.)

încă n-am ajuns chiar aşa, dar îl înţeleg. De fiecare dată când Tsi-Tsa stă pe scaunul meu – la birou sau la masă când vreau să mănânc – îi mut uşurel scaunul şi iau alt scaun pentru mine. Am

ajuns târziu la întâlniri, n-am mai fost la cumpărături şi am pierdut avioane pentru că Tsi-Tsa stătea la mine în poală. „Dar de ce n-o dai jos?” m-au întrebat câteva persoane uimite. Sunt la rândul meu uimit de asemenea întrebări. Nu dai jos o altă fiinţă. Nu te porţi

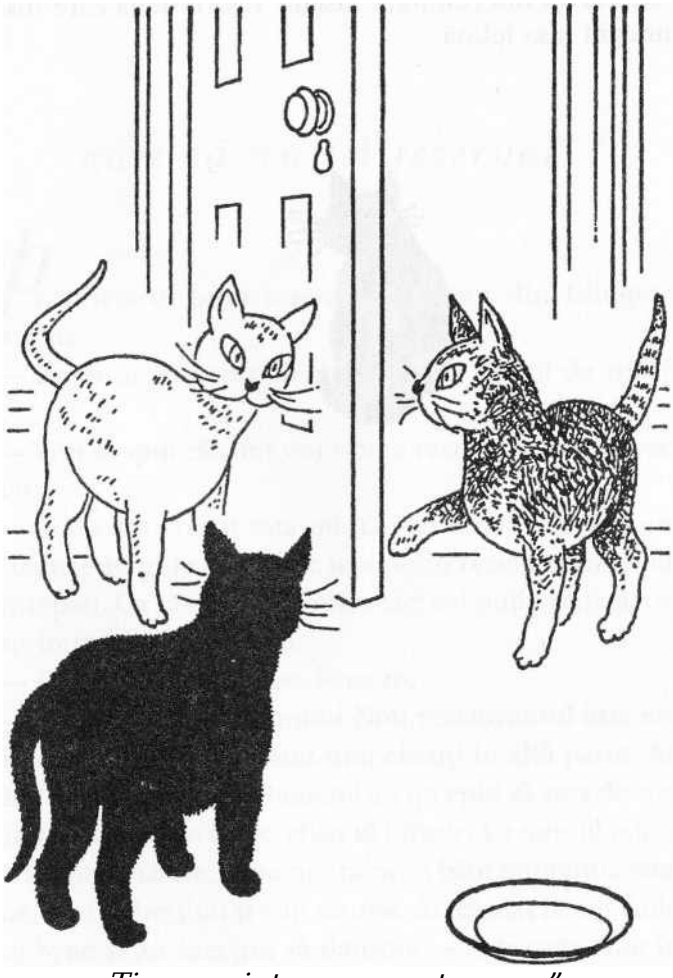

„ Ţi-o prezint pe cumnata mea.”

aşa cu ea, doar pentru că se întâmplă să fie pisică. Ar fi o adevărată discriminare rasială: rasa umană care discriminează rasa felină.

cum să nu fii rezervat

*J*roprietarul unui restaurant cipriot din Islington mi-a spus:

— Englezii au o problemă: nu sunt destul de rezervaţi.

— Vrei să spui că sunt mult prea rezervaţi, l-am corectat eu.

— Şi eu am crezut asta multă vreme. Mi-am concentrat toate energiile ca să-i fac mai puţin rezervaţi, mai puţin înţepaţi. Ca să-i fac să se relaxeze; cel puţin o dată; cel puţin în restaurantul meu.

— Dar n-ai reuşit deloc, i-am zis.

— Ba da. În ajunul Anului Nou restaurantul ăsta era plin ochi, a trebuit să trimit unii clienţi în altă parte. Atmosfera era minunată. Oamenii au început să stea de vorbă unii cu alţii peste mese, chiar să flirteze. La miezul nopţii s-au

ridicat paharele, oameni străini au băut împreună şampanie, s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat. Au cântat în cor Auld Lang Syne şi au început să danseze – toţi care erau în restaurant, nimeni n-a mai rămas la mese. N-am crezut niciodată că se poate în ţara asta. Eram de-a dreptul fericit. Şi n-a fost tot. S-au învârtit în jurul meselor, apoi s-a făcut mult prea cald şi cineva a avut ideea sclipitoare să-i ducă pe toţi afară şi au dansat în jurul pieţei. N-am văzut

o mulţime mai fericită şi mai veselă decât dansatorii aceia din piaţă nici măcar în Nicosia.

— Atunci de ce te plângi?

— Doar jumătate din ei s-au întors.

despre pasiunea naţională

Câţiva oameni mi-au spus că n-am avut dreptate când am râs de obiceiul englezilor de a sta la coadă. Mi s-a explicat că era doar o necesitate în vremea războiului şi că va dispărea imediat.

Îl mai avem încă şi îl vom avea întotdeauna, pentru că el corespunde unei nevoi interioare, e un mod de a te autoexprima. Alte naţiuni au nevoie câteodată de izbucniri de nebunie şi de violenţă; englezii au nevoie câteodată de excese de autodisciplină. Alte naţiuni, în condiţii de stres insuportabil, strigă, urlă, se încaieră, o iau

razna; englezii stau la coadă pentru o ceaşcă de ceai.

În alte ţări demonstraţiile sunt manifestări violente, cu lovituri de baston şi cu arestări în masă. Asemenea lucruri au avut loc şi aici, în trecut. Astăzi, dacă te plictiseşti, aranjezi o demonstraţie. Poate fi din cauza vizitei prieteneşti a unui om politic din est neagreat sau poate la fel de bine să fie un protest împotriva livrării târzii a poştei de dimineaţă sau a excluderii şoricarilor de la educaţia generală. Poate să fie o demonstraţie a unor cetăţeni de culoare pentru că prea puţine din rudele lor au voie să intre în ţară, sau o demonstraţie a suporterilor lui Enoch Powell care nu sunt de acord să intre prea mulţi. Poate fi o demonstraţie a furnizorilor de pâine împotriva preţului scăzut la pâine sau a casnicelor împotriva preţului ridicat la pâine. N-are importanţă dacă e o demonstraţie a unor colecţionari de timbre pentru mai multe mărci speciale sau a unor pacifişti care cer abolirea armelor nucleare, tabloul va fi întotdeauna acelaşi: o mulţime calmă, zâmbitoare care mărşăluieşte, cărând panouri cu sloganuri, fiind însoţită de un număr mare de poliţişti plictisiţi. Nu reuşesc decât să producă un ambuteiaj îngrozitor, dar tot e mai bine decât nimic. Intr-adevăr, dacă socotim totul în funcţie de privirile pe care le aruncă unii participanţi la demonstraţie şoferilor frustraţi, trebuie să fie chiar satisfăcător.

În magazine englezii stau în picioare la coadă; în birourile guvernamentale stau jos la coadă; în biserici stau în genunchi la coadă; în timpul soldurilor, stau la coadă toată noaptea pe Oxford

Street.

Odată stăteam eu însumi la coadă la un snack-bar, la Clubul Hurlingham. Coada era lungă. în faţa mea se afla un cuplu răbdător şi tăcut, de englezi de vârstă mijlocie, şi în faţa lor trei străine nebune care vorbeau una cu alta tare şi cu accente nemţeşti atroce. Uitaseră să-şi ia tacâmurile când se aşezaseră Ia coadă şi uitaseră să-şi ia salata de pe o masă laterală, aşa că tot alergau încoace şi încolo, cotcodăcind „Vă rog să mă scuzaţi", crezând că acelea erau, probabil, maniere englezeşti impecabile. Când au mai tulburat o dată ordinea sacră a cozii, englezul cel tăcut a început să-şi iasă din fire şi era gata să le spună vreo două, dar soţia lui l-a avertizat: „Potoleşte-te, Giles, nu sunt englezoaice."

Şi a pus punct. Bărbatul s-a liniştit şi nu s-a mai uitat la cele trei femei enervante. De vreme ce nu erau englezoaice, nu te puteai aştepta să se poarte cum trebuie. Poate că dacă ar vrea, cineva *ar putea* antrena arici, cimpanzei sau străini ca să stea la coadă ordonat, dar nu merită osteneala.

Da, cred că englezii au o nevoie arzătoare de accese frecvente de autodisciplină. Aşa că eram uimit de purtarea fanilor fotbalului. Cum se potrivea vandalismul lor greţos cu teoria mea? A trebuit să fac investigaţii şi descoperirile mele nu sunt deloc surprinzătoare: 97,2 % din toţi

„Şşt – mi se pare că e străină."

suporterii celor de la Manchester United sunt străini, majoritatea olandezi şi albanezi. Restul, 2,8%, sunt irlandezi şi cehoslovaci, ceea ce înseamnă că rămân doar o mână de suporteri englezi. După înfrângerile Clubului lor, aceşti

doi sau trei englezi stau la coadă pentru ţigări, apoi pentru sandvişuri, apoi pentru bere, şi după ce îşi varsă nervii ca nişte englezi get-beget ce se află, se duc acasă ca să stea la coadă pentru cină. Restul? Nu, Giles, nu sunt englezi.

nu vă plângeţi!

/ vii trebuie să vă plângeţi niciodată. Este un lucru foarte ne-englezesc. Dacă sunteţi lăsat să aşteptaţi o jumătate de oră într-un magazin de Cavalerii Trocului; dacă un şofer de autobuz sau un funcţionar de la Biroul Forţelor de Muncă este nepoliticos cu dumneavoastră; dacă un ospătar vă aduce mâncarea rece ca gheaţa – ţineţi-vă gura închisă. Uneori, într-un magazin, în birouri sau în alt loc public vi se poate face o observaţie jignitoare sau sarcastică la persoana a treia, dar nici măcar n-o auziţi. Strânsul din buze este tipic englezilor. Doar olandezii şi albanezii (şi câţiva irlandezi, cehoslovaci şi alţi asemenea ciudaţi) vor face scandal, vor protesta zgomotos sau vor chema directorul.

În cazul în care sunteţi aşa de neinspirat şi vă plângeţi, sau cel puţin murmuraţi, opinia publică se va întoarce imediat împotriva dumnevoastră: „Cine se crede?”

Ospătarul poate să vă toarne suc de roşii pe guler şi dumneavoastră exclamaţi: „Au!" Sigur se va găsi cineva care să spună: „E greu să le faci pe plac unora."

Nu vă plângeţi. Niciodată. Orice s-ar întâmpla, adu- ceţi-vă aminte noul slogan naţional: *„E unul din lucrurile alea.*[11] Când

prăjitorul de pâine nou-nouţ ia foc şi vă prăjeşte în locul pâinii, daţi din cap: „E unul din lucrurile alea" şi cazul e închis. În afară de faptul că dacă vă plângeţi faceţi un lucru cât se poate de ne-englezesc, de ne-scoţian şi de ne-velş, mai există un motiv ca să nu deschideţi gura.

Ei nici măcar nu vă aud când vă plângeţi; urechile lor nu sunt pregătite să vă asculte.

Un prieten de-al meu, care e scenarist, era clientul obişnuit al unui restaurant din Soho faimos şi scump. După- amiaza, la 2 fix (şi seara la 9), uşa biroului se deschidea şi un gentleman în vârstă, îmbrăcat în haine de dimineaţă ieşea (aşa cum făcea de treizeci şi şapte de ani), trecea de la o masă la alta, făcea o plecăciune mică şi întreba: „V-a plăcut mâncarea?[11] Treizeci şi şapte de ani sute de mii de englezi bine crescuţi i-au răspuns: „Chiar foarte mult.[11] Bărbatul mai făcea o plecăciune, spunea „Vă mulţumesc mult[11] şi trecea la masa următoare.

într-o zi, prânzul a fost atât de îngrozitor încât prietenul meu (mamă olandeză, tată albanez, o bunică irlandeză, una cehoslovacă) s-a hotărât să-i spună adevărul gol-go- luţ. La ora 2 uşa s-a deschis şi patronul zaharisit a ieşit ca de obicei. Când a ajuns la masa prietenului meu a făcut o plecăciune şi a pus iar întrebarea pe care o pusese de un milion de ori în treizeci şi şapte de ani. „V-a plăcut mâncarea, domnule?[11]

Prietenul meu a răspuns:

— Nu mi-a plăcut deloc. A fost oribilă.

Patronul a făcut o plecăciune, cu zâmbetul lui obişnuit, servil:

— Vă mulţumesc mult, domnule.

Şi a trecut mai departe, mulţumit.

când băncile sunt închise

Fi*rea multe zile libere sunt semnul unei societăţi sărace. O societate săracă este adesea o societate religioasă: nu mai speră deloc că guvernul va schimba ceva în bine, aşa că îşi pune speranţa în Dumnezeu. Anglia avea cinci vacanţe pe an şi gata. Apoi a adăugat Ziua de Anul Nou din cauza „absenteismului" care domina în acea zi: oricum nu lucra nimeni. Curând, în unele locuri s-a pus problema ca şi miercurea după-amiază să fie liberă: toată lumea o ştergea ca să se uite la meciurile de fotbal, aşa că oricum nu lucra nimeni. Apoi Anglia a început să strice totul cu substitute de vacanţe, suplimentare şi compensatorii. Când Crăciunul şi ziua darurilor†††††††† au căzut sâmbăta şi duminica, guvernul a hotărât ca lunea următoare să fie zi de Crăciun şi marţea zi a darurilor. (Oricum, Isus nu s-a născut pe 25 decembrie; şi ce legătură are Crăciunul modern cu Isus?) Când ziua de Anul Nou a căzut într-o sâmbătă (ca în 1977), lunea, ziua de 3 ianuarie, a devenit zi liberă: ce câştiga bietul muncitor dacă era absent, oficial sau nu, într-o zi în care*

†††††††† Boxing Day, ziua darurilor, 26 decembrie – în această zi, conform obiceiului englezesc, comisionarii, poştaşii, servitorii etc. primesc cadouri. *(N.t.')*

ar fi fost oricum absent? N-ar avea nici un haz. în 1976-1977 Crăciunul plus Anul Nou au durat două săptămâni şi n-a fost decât începutul.

Lumea se uită cruciş la englezi. De ce nu lucrează? De ce nu pretind că lucrează măcar? Ca de obicei, lumea nu

înţelege. Noi, nobilii englezi, avem trei motive excelente ca să acţionăm aşa: pentru că suntem 1) realişti; 2) morali; şi 3) practici.

1. De vreme ce suntem o naţiune săracă, ne purtăm ca o naţiune săracă. Nu suntem nici snobi (nu în felul acela), nici pretenţioşi – atunci de ce să ne purtăm ca o naţiune bogată? Alte naţiuni sărace au multe zile libere, aşa că o să avem şi noi o mulţime de zile libere. Vom înceta să lucrăm cât mai des posibil şi vom deveni şi mai săraci. Trebuie să fim modeşti şi să le dăm nemţilor şi altor flăcăi harnici şansa de a lucra din greu, de a deveni mai bogaţi şi de a face banii pe care vrem să-i împrumutăm de la ei.

2. Suntem morali. Urâm absenteismul şi minciunile pe care le implică. O cale de a elimina furtul este de a-l face legal. O cale de a scădea numărul delictelor sexuale violente este de a permite violul. O cale de a scăpa de obiceiul afurisit, necinstit, al absenteismului este de a le da liber angajaţilor.

3. Motivul final este pur practic şi se bazează pe un calcul economic sănătos. Nu e prea mare diferenţa dacă lucrăm sau nu. Aşa că e raţional să facem economie de electricitate, de cărbuni, de administraţie, de taxe şi de efort.

Sărbătorirea naşterii
Domnului

autobuzele

oferii de autobuze mai joacă încă jocurile năstruşnice descrise în *Cum să fii străin* (disponibilă în toate librăriile mai bune). Dar autobuzele au devenit mult mai sociabile decât erau.

În zilele noastre călătoresc în grupuri de câte trei. Trebuie să aştepţi patruzeci sau cincizeci de minute pentru un autobuz, dar apoi ai parte de trei deodată, aşa că eşti răsplătit din plin. întotdeauna mă simt fericit şi prosper de fiecare dată când iau trei autobuze deodată.

Pe de altă parte, şoferii de autobuz spun că *trebuie* să umble în grupuri de câte trei ca să se apere de mânia şi de cheful de linşare ale pasagerilor. „Dar de ce or fi pasagerii aşa de furioşi?" – am întrebat. „Pentru că umblăm întotdeauna în grupuri de trei."

cum să te rătăceşti în Londra

s S i/ăsurile de a-l zăpăci pe străin şi de a-l face s-o ia razna s-au dezvoltat mult în ultimii treizeci de ani, mai ales sub formă de noi străzi cu sens unic şi virări interzise fie la stânga, fie la dreapta. Există în Londra părţi de care nici măcar cel născut aici nu mai încearcă să se apropie cu maşina. Dar aceste măsuri sunt folosite cu multă nevinovăţie şi în alte ţări, aşa că în acest capitol mă voi limita la rezultatele cercetării mele în curs asupra trucurilor tipic englezeşti împământenite pe care le-am abordat prima dată acum treizeci de ani.

1. Unele străzi, precum Walm Lane în Cricklewood sau Farm Lane în Fulham, fac un unghi de nouăzeci de grade şi devin astfel propriile lor străzi laterale. Dacă mergeţi drept pe Walm Lane (venind dinspre Shoot Up Hill) veţi ajunge, de fapt, într-o altă stradă; ca să rămâneţi pe Walm Lane trebuie să viraţi mult la stânga.
2. Pentru că o serie de străini şmecheri învăţau cum să găsească drumul în ciuda tuturor hazardurilor, autorităţile şi-au băgat şi ele coada pentru că n-au pus – sau poate au dat jos – multe semne care ar fi putut da informaţiile necesare. De regulă, străzile laterale sunt încă indicate: numele lor sunt afişate undeva aproape

de colţ, dacă nu chiar pe el, şi trebuie să ţineţi minte doar că plăcuţa cu numele poate fi aşezată mai sus sau mai jos decât v-aţi aştepta, lucru care dă sare şi piper căutării dacă sunteţi cu maşina şi traficul se mişcă repede. Dar adesea e aproape imposibil să găsiţi numele unei artere principale. Explicaţia oficială este că toată lumea *cunoaşte* drumurile principale,

aşa că de ce să mai irosim banii pe semne? Un argument sclipitor. La urma urmei, arătaţi-mi omul din Melton Mow- bray, Amsterdam sau Bloomington (Illinois) care nu recunoaşte imediat orice porţiune din Severi Sisters Road.

3. Persoanele private dau o mână mică de ajutor ţinând ascunse numerele caselor. Se abţin să pună numere pe porţile sau pe uşile lor din faţă, nu luminează numerele, şi – lucrul cel mai isteţ – dau nume caselor în loc de numere. Guldenul olandez poate fi pentru moment mai puternic decât lira sterlină, dar ce olandez ar putea ghici că „Orhideea Proaspătă" se găseşte între numerele 117 şi 121 pe o stradă lungă de şapte mile?

Dar trebuie să recunosc că şovinismul meu a fost zdruncinat puternic de scrisoarea unei fete care locuieşte într-un sat german. Citise capitolul cu pricina în cartea mea anterioară şi dispreţuia tare metodele noastre. Mi-a spus că satul ei face Londra de râs – şi aşa e. Au avut ideea sclipitoare de a-şi numerota casele în *ordine alfabetică.* Prin urmare, prima casă care se construieşte are numărul 1, deşi se află la jumătatea străzii principale. A doua, care se află la începutul străzii la capătul estic, are numărul 2. Numărul 3, a treia casă care a fost construită, este pe cealaltă parte şi la capătul vestic, şi aşa mai departe. M-am pregătit multă vreme ca să recunosc că nemţii sunt mai metodici şi mai sistematici decât noi, dar doare când descopăr că au o harababură şi mai şi decât a noastră. Este momentul să strig: Stop! Britannia, trezeşte-te! Decadenţa *poate* merge prea departe.

cum să intri liniştit
>
în panică

/fiarele şi revistele străine nu încetează să trimită corespondenţi aici ca să investigheze „boala englezească", să ne analizeze declinul şi disperarea şi panica în vreme ce noi ne împotmolim în jgheabul economic. Sosesc aici şi nu găsesc nici panică, nici disperare. Cu minţile lor logice ştiu că ar trebui să le găsească; dar nu le găsesc. Când discută problema cu englezii, se aşteaptă la o apărare a acestei atitudini indiferente sau la scuze pentru anumite eşecuri. Dar iată ce spun englezii: „Da, sunt de acord, nu-i aşa că o ducem rău de tot?" „O, suntem fără speranţă", spun şi comandă încă un whisky dublu. încercaţi să vorbiţi despre liră cu tact, şi ei răspund cu voioşie, aproape cu mândrie: „Da, mă întreb cum poate să decadă totul aşa de mult" şi îşi sună agentul de turism ca să facă rezervare pentru o vacanţă la schi în Elveţia. Observatorul străin se aşteaptă ca naţiunea britanică să fie cuprinsă de o tristeţe adâncă de fiecare dată când lira scade cu doi cenţi şi de bucurie când creşte cu o jumătate de cent. Dar

majoritatea englezilor n-au habar – cu excepţia zilelor de criză uriaşă – dacă lira a crescut sau a scăzut şi naţiunea este la fel de calmă ca în 1940, când Hitler era pe cale să traverseze Canalul, dar nu l-a traversat.

S-ar putea ca într-o zi să vă treziţi în faţa acestor ziarişti străini, aşa că aş vrea să vă atrag atenţia asupra câtorva din întrebările lor tip şi să vă ofer răspunsurile englezeşti potrivite.

î. De ce nu intră englezii în panică?

R. Intră, dar în foarte mare linişte. Nu se poate să distingi cu ochiul liber panica lor de extaz.

I. De ce nu muncesc mai mult?

R. Pur şi simplu nu le place munca grea. Nemţii au reputaţia că muncesc din greu, aşa că le place s-o ţină tot aşa. Englezilor li se pare ceva plictisitor. Apoi, în afară de o minoritate pricăjită, demnă de dispreţ, englezilor nu le place ideea de a lua parte la cursa nebună. Renunţă la anumite avantaje – în cunoştinţă de cauză şi cu ochii deschişi – ca să poată să păstreze anumite valori şi un fel de viaţă.

I. Dar chiar îşi păstrează valorile? *Pot* să şi le păstreze? Aproape toate virtuţile lor tradiţionale – răbdarea, toleranţa, calmul, umorul sec, politeţea – sunt produsul bogăţiei şi al puterii. Oare nu există un adevărat pericol ca aceste virtuţi să dispară din cauza bogăţiilor şi a puterii?

R. Ba da, există într-adevăr un pericol.

I. Atunci de ce nu intră în panică?

R. Ba intră, dar în foarte, foarte mare linişte.

I. Sunt sindicatele un adevărat pericol?

R. Bineînţeles.

I. Şi ce fac englezii în această privinţă?

R. Au existat perioade în istoria Angliei – în istoria tuturor naţiunilor, de fapt – când un anumit strat al societăţii, sau un grup, sau un individ, a ajuns mult prea puternic. Regele, sau Parlamentul, sau baronii, sau industriaşii, sau aristocraţia feudală, sau bancherii, sau clerul. Puterea lor a trebuit să fie diminuată. în Marea Britanie a fost întotdeauna diminuată. Când a avut loc un război civil, când n-a avut loc nici un război civil. Problema sindicatelor va fi şi ea rezolvată. Probabil fără un război civil, şi e păcat. Un război civil ar însufleţi cel puţin scena britanică.

î. Cum ar duce ei un război civil?

R. în foarte, foarte mare linişte.

î. Nu există pericolul ca extremiştii să câştige puterea?

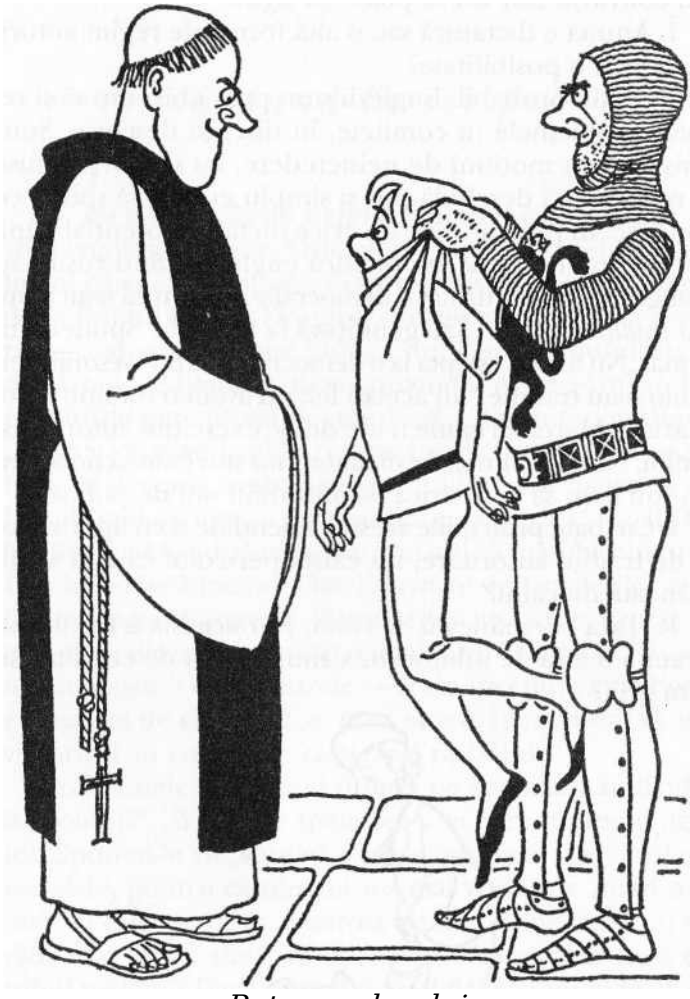

Puterea clerului

R. Greu de spus. Probabil că nu. Englezii, în general, sunt moderaţi extremi, pacifişti pasionaţi, oameni de centru convinşi. Dar nu se poate şti sigur.

I. Atunci o dictatură sau o altă formă de regim

autoritar n-ar fi o posibilitate?

R. Puţin probabil. Englezii sunt prea obişnuiţi să-şi rezolve problemele în comitete, în discuţii deschise. Sunt obişnuiţi cu moţiuni de neîncredere, cu scrisori trimise la redacţie, să deschidă pur şi simplu gura şi să spună ce gândesc. în plus, ar râde de orice dictator potenţial până l-ar mătura de pe scena politică engleză. Când ruşii l-au alungat pe ţar, n-a urmat o democraţie, pentru că n-au alungat *tradiţiile* ţariste. Sau gândiţi-vă la Uganda. Spunem întruna: „Nu te poţi aştepta la o democraţie de tip Westminster, acolo n-au tradiţie.” în acelaşi fel, nu avem o tradiţie autoritaristă. Marea Britanie n-are deloc exerciţiul autoritarismului. Nu ştiu cum să fie dictatori; nu ştiu cum să fie sclavi; nu ştiu cum să le fie frică de autorităţi sau de poliţie.

î. Cu toate principiile acestea splendide şi cu lipsa aceasta de tradiţii autoritare, nu există pericolul ca ţara să fie mâncată de câini?

R. Ţara *este* mâncată de câini. Dar aceasta a fost întotdeauna o ţară de iubitori de câini. Atunci de ce să ne facem griji?

cântând la scripcă

uteţi fi oricât de nepoliticos vreţi când vorbiţi despre englezi, le place. Oricum nu puteţi fi la fel de nepoliticos ca ei când vorbesc despre ei înşişi. Ani de-a rândul după Primul Război Mondial – când eram copil în Ungaria – oamenii tot mai râdeau din cauza comunicatelor de război ale înaltului Comandament Austro-Ungar. Fiecare înfrângere pe care o suferiseră a devenit o „retragere ordonată şi planificată"; renunţarea la provincii întregi şi fuga au devenit „restrângere a liniilor", iar haosul şi colapsul final au fost „o reorganizare strategică". în al Doilea Război Mondial mi-a luat trei ani să mă obişnuiesc în Londra cu încântarea – bucuria mare – a englezilor când îşi raportau înfrângerile, dezastrele şi eşecurile. Cu cât era mai mare dezastrul, cu atât era mai mare bucuria. Până ce m-am obişnuit cu dezastrele – şi am început să mă bucur eu însumi de ele – a fost prea târziu; începuseră să aibă victorii şi au continuat câştigând războiul.

Problemele apar când îi *lauzi* pe englezi. Lăudându-i îi „domini", „îi baţi pe spate", şi Ii se pare un lucru jignitor. Spuneţi-le că „sunteţi o mare naţiune" şi majoritatea vor râde, pentru că nimeni n-a mai vorbit de „mari naţiuni" în Europa de la moartea lui de Gaulle. Alţii nu vor râde, dar se vor simţi jigniţi: cine naiba te crezi ca să distribui medalii? Dacă vreţi să fiţi politicos, spuneţi-le că „au fost cândva o mare naţiune" – sau şi mai şi: „o mare naţiune cândva care e acum în declin". Dacă vreţi să-i flataţi, spuneţi-le că sunt leneşi, indolenţi, ineficienţi, incapabili

şi rămaşi în urmă chiar faţă de Luxemburg şi Andorra. Shaw a făcut avere spunând că englezii sunt stupizi şi repetând acuzaţia vreme de şase decenii, pentru că deşteptă- ciunea este o virtute pe care o dispreţuiesc în mod deosebit.

* * *

Când am venit aici prima oară, era evident că englezii erau nepregătiţi – şi militar, şi psihologic – pentru războiul care era pe cale să izbucnească. Ridicau din umeri şi îi asigurau pe străinii nervoşi, ca mine, că „vom trece prin el ca gâscă prin apă". *Ca găsea prin apă a.* fost una din cele mai populare expresii ani de zile; dar nu cred că am mai auzit-o nici măcar o dată de la izbucnirea crizei economice actuale. Englezii, după cum am spus, devin – vai! – mai deştepţi. Aceasta este Epoca Scripcii. Toată lumea de la clasa de mijloc-mijloc în jos trebuie să aibă o scripcă. O scripcă este de folos; o scripcă rezolvă toate problemele; o scripcă e secretul succesului sau cel puţin al supravieţuirii. În loc să trecem ca gâscă prin apă, în zilele noastre cântăm din scripcă. Dacă veniţi aici din străinătate, adu- ceţi-vă o scripcă şi puteţi ajunge în vârf. Şmecherul din vârf – Scripcarul de pe Acoperiş – este eroul zilei.

prăpastia dintre generaţii

— ^ZZ'arii meşteşugari? Le-a trecut vremea, a zis domnul S., geniul acela patiser, unul din marii meşteşugari care au rămas în ţara aceasta, pentru care banii nu înseamnă nimic, iar calitatea şi mulţumirea clientului înseamnă totul.

Nu mănânc dulciuri. Mătuşile în vârstă mă urau când eram copil pentru că nu mă atingeam niciodată de prăjiturile pe care le făcuseră pentru mine cu atâta grijă şi dragoste. Nici astăzi nu mă ating de prăjiturile cu ciocolată ale cuiva nici dacă mă pici cu ceară. Dar domnul S. aparţine unei clase proprii. Poate că nu vă plac Harold Pinter sau Tom Stoppard – deşi sunt nişte dramaturgi excelenţi –, dar vă scoateţi pălăria în faţa lui Shakespeare; poate că nu sunteţi impresionat de Brasilia, totuşi rămâneţi mască la Veneţia; poate că nu vă place muzica pop, dar vă obsedează Simfonia a noua. Cu alte cuvinte, domnul S. este Shakespeare-plus-Beethoven al chiflelor din Chelsea.

— Când voi ieşi la pensie sau voi muri, a continuat el, cu tristeţe, se va sfârşi cu meşteşugul meu. Nimeni nu va mai face asemenea chestii; şi dacă le-ar face cineva oamenilor nu le-ar plăcea. Ar cumpăra şi ar mânca gunoi îngheţat de la supermarket. Tinerii nu-s buni de nimic. Pur şi simplu n-am deloc,

deloc cui să las afacerea şi talentul.

— Credeam că aveţi un băiat, l-am întrerupt eu.

Domnul S. s-a înfuriat.

— Da, am un băiat. Nu-i bun de nimic. Un neisprăvit.

cum să fii decadent

N-am putut să-l întreb în *ce* închisoare este, aşa că am zis cu mai mult tact:

— Cu ce se ocupă?

A oftat din rărunchi:

— E profesor de matematică la London University.

oare economia e cu adevărat pe calea cea bună?

ând eram tânăr, am auzit gluma aceasta la Budapesta. Un om se duce Ia rabin şi se vaită:

— Rabinule, sunt disperat. Sunt la capătul puterilor. Viaţa e insuportabilă. Nu mai putem îndura. Suntem nouă – soţia mea şi cu mine, părinţii ei şi cinci copii – şi stăm toţi într-o cameră. Ce pot să fac?

Rabinul îi spune cu blândeţe:

— Bagă înăuntru capra.

Omului nu-i vine a crede:

— În *cameră?*

— Da, în cameră. Fă cum îţi spun. Bagă înăuntru capra şi vino iar peste o săptămână.

Peste o săptămână omul vine înapoi, pe jumătate mort:

— Rabinule, pur şi simplu nu putem suporta. înnebunim cu toţii. Capra e jegoasă. Zgomotoasă. Murdară. Duhneşte. Face mizerie.

Rabinul îi spuse:

— Du-te acasă şi dă afară capra. Şi vino iar peste o săptămână.

Peste o săptămână, un om radiind de fericire vine în vizită la rabin.

— Viaţa e frumoasă, rabinule. Minunată. Ne bucurăm cu toţii de fiecare minut de viaţă. Fără capră: doar noi nouă.

Acelaşi lucru s-a întâmplat cu economia engleză. Dobânda băncilor – sau dobânda minimă de împrumut – a crescut până la cincisprezece procente. Apoi a scăzut

„Rabbi, sunt disperat „

până la douăsprezece şi jumătate. Acum ţara nu mai poate de fericire şi dă pe afară de optimism. Ce minunat: o dobândă de împrumut de douăsprezece procente şi jumătate.

De fapt, capra a fost dată afară din economia britanică.

cum să pierzi un imperiu?

/?

/ ierderea unui imperiu este un mic şoc. Mie unul nu mi-a plăcut deloc. Sunt un liberal moderat de stânga şi am spus întotdeauna că noi (am ajuns să spun „noi" după război) ar trebui să renunţăm la imperiu. Dar n-am crezut niciodată că Attlee îmi va urma sfatul. Apărarea unei fapte nobile îţi dă foarte multă satisfacţie; dar e cam şocant să vezi nişte oameni responsabili care acţionează în funcţie de sfatul tău.

Atmosfera s-a schimbat foarte brusc pentru toată lumea. înainte de război, Hitler a declarat că regiunea su- detă e ultima lui pretenţie teritorială în Europa şi că nu-şi dorea decât revenirea la fostele colonii germane. Nu-mi aduc aminte să fi declarat cineva – inclusiv din Africa sau Asia – că s-a dus Era Coloniilor, că toate naţiunile şi triburile vor să fie acum independente şi că ideea de imperialism era, sau

ar trebui să fie, moartă. în schimb, lumea a spus că era destul de rezonabil din partea lui Herr Hitler, că vedem noi ce facem. Am sugerat că Hitler poate să capete coloniile altor oameni – şi ar fi chiar cinstit –, dar nu pe ale noastre. S-a şoptit că nemţii au fost colonizatori duri şi nemiloşi, nu la fel de decenţi şi de iubiţi de toată lumea ca englezii, francezii, olandezii, belgienii sau portughezii. Dar, repet, nimeni nu i-a spus lui Hitler: „Nu, nu poţi dobândi coloniile. De fapt, *nimeni* nu mai poate avea colonii."

în această privinţă schimbarea a fost la fel de radicală precum cea a atitudinii faţă de nuditatea femeilor. Dar cel puţin între vremea când o doamnă victoriană nu putea fi convinsă să-şi arate gleznele şi vremea când o doamnă neo- elisabetană nu putea fi convinsă să-şi acopere sânii a trecut un secol întreg. însă naţiunilor le-a luat doar câţiva ani scurţi să-şi acopere coloniile cu un fard, să-şi ascundă teritoriile, să se scuze cu umilinţă pentru greşeala de a fi condus un Imperiu dezordonat şi de a fi trăit pe spatele autohtonilor. Aşa-zisa libertate şi independenţă a fost acordată tuturor oamenilor, fie că voiau sau nu.

Fără îndoială că pierderea Imperiului a fost un mic şoc din cauza vitezei cu care s-a întâmplat totul. Ca pierderea unui picior pentru un individ. Eşti nevoit să te obişnuieşti cu piciorul tău stâng şi îţi lipseşte când trebuie să te desparţi de el. Dar oamenii reacţionează în diferite feluri la un asemenea dezastru. Unii devin tăcuţi şi plini de ură şi dau vina pe alţii, începând cu Dumnezeu, pentru ghinionul lor. Alţii, care şi-au pierdut o mână, sunt hotărâţi să

arate că pot deveni pianişti virtuoşi (ca faimosul prieten al lui Ravel) sau devin fotbalişti fără picioare (ca un băieţel cât se poate de curajos pe care-l cunosc). Alţii disperă şi ajung la concluzia că viaţa nu mai merită să fie trăită. Alţii îşi privesc tragedia cu înţelepciune şi îşi dau seama că şi pierderea îngrozitoare este – ca toate pierderile – un câştig: poţi descoperi anumite aspecte frumoase şi valori în viaţă care ar fi rămas nedescoperite fără ghinionul tău. Dacă eşti suficient de înţelept îţi vei accepta limitele şi vei alege noi domenii în căutare de noi satisfacţii. Un om fără picioare poate să fie mai înţelept, mai inteligent, mai educat, mai citit, un jucător de şah mai bun şi un colecţionar de timbre mai conştiincios decât un om cu două picioare; dar nu va fi în stare să alerge mai repede.

Dacă vreţi să deveniţi un englez modern trebuie să vă hotărâţi în ce grup principal vreţi să intraţi.

1. Grupul Colditz. Grupul acesta susţine că suntem o naţiune de vârf, cu sau fără Imperiu. I-am linguşit pe naziştii

„Cum îndrăzniţi, domnule!”

ăia afurisiţi fără să fie cazul (atâta doar că noi n-am făcut asta). Nu contează că lira alunecă, grupul Colditz contează. Ce dacă economia germană e puternică şi noi cerşim sau cel puţin luăm cu împrumut (ce diferenţă e)? În timpul războiului (care s-a terminat în urmă cu peste treizeci de ani, o perioadă aproape la fel de lungă cu cea dintre Napoleon şi Războiul Crimeei, o altă eră), ei bine, în timpul războiului englezii cei sclipitori i-au depăşit pe nemţii cei plicticoşi. Nemţii erau brutali, duri, nemiloşi şi neghiobi; englezii nobili, eroici, nestăpâniţi şi curtenitori. Dacă nu mă credeţi, citiţi orice roman prost sau uitaţi-vă la un film şi mai prost la televizor. Puteţi vedea două pe zi. A fost cea mai bună perioadă a noastră. Noi – Grupul Colditz – vrem să trăim mereu în perioada aceea atât de bună. Da, vrem să scăpăm de ceva – aşa cum scăpa întotdeauna cineva din Colditz.

2. Grupul Palmerston. Sau puteţi susţine – ca alte milioane de oameni – că, de fapt, nu s-a schimbat nimic. Regina Victoria este încă pe tron, lordul Palmerston este încă ministrul nostru de externe. Şefii de trib recalcitranţi vor fi bătuţi cu nuiaua şi – dacă sunt revolte grave – vor fi lansate canoniere. Unii membri ai acestui grup au observat poate că nu mai avem India; dar avem încă Gibral- tarul, Hong Kong-ul şi Insulele Falkland. Responsabilităţi în toată lumea.

Palmerstonienii desconsideră cir un zâmbet binevoitor superior, dar condescendent, alte naţiuni. Străinii sunt încă nostimi. Nemţii au o limbă stupidă, cine a mai auzit să pui predicatul întotdeauna la sfârşitul propoziţiei? Americanii

sunt şi mai caraghioşi – vorbesc engleză cu un accent american, nu cu distinsul nostru accent Cockney sau Geordie. Chinezii sunt dungi, japonezii japi, nemţii Friţi.

Toate bune şi frumoase, problema cu adevărat principală este să rămânem săraci, în vreme ce Albert cel suferind
este în viaţă, pentru că buna noastră Regină Victoria s-ar supăra rău dacă el ar muri.

Doar englezii sunt oameni adevăraţi, care pot fi respectaţi, dar rămân câteva excepţii care nu-s bune de nimic:

a) clasele muncitoare;

b) clasele mijlocii inferioare;

c) oamenii de afaceri, directorii şi toţi cei care lucrează în comerţ;

d) oamenii negri;

e) oamenii maro;

f) evreii;

g) străinii;

h) londonezii şi alţi orăşeni (dacă locuiţi la ţară); şi

i) ţărănoii (dacă locuiţi în Londra sau în alt oraş).

Dar cum toţi aceştia formează doar 187 la sută din populaţie, aveţi tot dreptul să fiţi mândri de oamenii dumneavoastră.

Un membru al acestui grup a spus odată: „Conducerea unui Imperiu mare duce – inevitabil – la aroganţă. Imperiul nu mai există; să continuăm să fim aroganţi. Trebuie să păstrăm *ceva.*[11]

3. *Independenţii radicali.* Foarte bine, spun membrii acestui grup, acceptăm realitatea. Dar nu renunţăm la mândria noastră naţională. Este

sub demnitatea noastră să alergăm la Fondul Monetar Internaţional sau la CEE şi în altă parte. Dar nu acceptăm nici un fel de condiţii. Nu vom permite niciodată – niciodată! – străinilor să ne conducă economia. Ar putea s-o vindece. Uitaţi-vă ce au făcut nemţii, elveţienii, suedezii etc. ăştia economiei lor.

4. *Micul englezoi.* Anglia nu mai există. A devenit o ţară lipsită de importanţă. Este o insulă îndepărtată de ţărm. O nouă Jamaica. Ştim că a fost o greşeală dominarea a două treimi din lume. Greşeala noastră. Ne cerem scuze. Nu vom mai face niciodată aşa ceva. E adevărat că avem unele virtuţi şi proprietăţi. Avem încă nişte scriitori strălucitori,

un simţ politic extraordinar, mult curaj, experienţă vastă, talente nedepăşite în unele domenii, dar toate acestea nu sunt vina noastră. N-am fost în stare să ne descotorosim de virtuţile acestea destul de repede ca să ne ocupăm poziţia noastră nouă, modestă în lume, dar vom face tot ce e posibil. Vom încerca să ne prăbuşim şi mai mult, oricât de greu ar fi, cu toate talentele noastre. Dar vom încerca. Nu vom renunţa. Scuze că suntem în viaţă.

5. *Grupul Mikes.* Sau puteţi să veniţi alături de mine. Toată cartea de faţă e despre asta. Vom spune – şi poate avem dreptate, sau poate suntem prea pesimişti – că naţiunile îmbătrânesc, la fel ca oamenii. îşi pierd spiritul competitiv; ambiţiile; virilitatea. Cu alte cuvinte, cresc, devin înţelepte, plăcute şi umane.

Dacă trebuie să deveniţi sărac, învăţaţi să vă bucuraţi de sărăcie, dar nu deveniţi un *nouveau pauvre* lăudăros, îngâmfat; dacă deveniţi slab, găsiţi forţe noi în slăbiciune; dacă trebuie să decăderi, decădeţi cu eleganţă şi cu graţie. Un gentleman în vârstă nu poate fi un mare campion la tenis, un jucător de bowling din cale afară de iute sau un alergător de cursă lungă care sparge recorduri; pe de altă parte, tinerii aceia vulgari, răi de gură nu pot fi nişte bătrâni şireţi, maturi şi înţelepţi.

cum să devii o colonie

v/nglezii sunt oameni curajoşi. Pot înfrunta orice, în afară de realitate. Le puteţi spune că au pierdut un Imperiu şi că alunecă uşor din rândul primelor unsprezece ţări: este evident. Dar nu le puteţi spune – aşa că nu le spuneţi – că sunt ei înşişi colonizaţi.

Sunt colonizaţi de puteri adverse. întâi de toate, ai zice că au devenit o colonie a Arabiei Saudite. Uneori, dacă te uiţi la anumite cartiere din Londra, ai crede că n-au mai rămas arabi în Riyadh. Probabil că sunt mai mulţi şeici în cazinourile din Londra decât în toată Jeddah. în timpul verii lungi şi fierbinţi din 1976, ţara era pur şi simplu transformată într-un deşert, care avea câteva oaze ici şi colo. Avem chiar şi petrolul – aşa cum îi stă bine unei ţări pe care alte ţări vor s-o colonizeze.

Totuşi, ameninţarea arabă este mult mai puţin serioasă decât pare. E adevărat că ei cumpără jumătate din ţară; e adevărat că umplu

cele mai scumpe aziluri britanice cu pacienţi importanţi sau umili, astfel încât în aceste instituţii toate anunţurile, meniurile etc. sunt tipărite în arabă cu traducere în engleză (pentru personal). Dar arabii, cel puţin, dau înapoi Marii Britanii o mare parte din banii pe care îi fac din petrol. Nu atât prin aziluri – deşi suma pe care o strâng din ele nu-i neglijabilă –, cât prin mesele de joc. E un lucru cinstit şi decent. De fiecare dată când cresc preţul petrolului lor cu zece procente, cresc de asemenea pierderile la ruletă şi la *chemin de fer*‡‡‡‡‡‡‡ cu aceeaşi sumă.

‡‡‡‡‡‡‡ Joc de noroc, varietate de bacara. (A'.Z.)

Orar normal

Şi indienii au ajuns să fie chit cu englezii. Comerţul la scară mică – e primul pas – este preluat de indieni şi de pakistanezi. în Fulham, unde locuiesc eu, magazinele au devenit unul câte unul indiene: vânzătorul de ziare, băcănia, magazinul de legume şi verdeţuri, poşta mică, farmacia şi aşa mai departe. Nu ştiu sigur dacă indienii au fost aşa de încântaţi când le-am luat noi pământul, dar eu unul sunt încântat că ei transformă Fulham într-o colonie indiană, al cărei vicerege este cel care-mi repară mie televizorul.

Băcănia englezească mică, murdară a devenit un mic supermarket splendid; la poştă serviciile – şi politeţea – s-au schimbat neaşteptat de mult în bine; vânzătorii de ziare – spre deosebire de predecesorii lor englezi – îmi trimit ziarele pe care *le-am comandat,* şi ajung dimineaţa devreme. Magazinele indienilor sunt deschise la orice oră vrei să faci cumpărături, nu numai la aşa-zisele ore obişnuite, când nu faci sau nu poţi să faci cumpărături. Noul Imperiu Indian este cât se poate de bine-venit, cel puţin pentru mine, dar expansiunea lui are limite. La Earl's Court – mai ales pe lângă Gloucester Road – Imperiul Indian ajunge la teritoriul arab şi Imperiul acesta este apărat mai straşnic decât a fost vreodată Imperiul nostru. Nici nu se pune problema să se acorde independenţa la Gloucester Road.

Chiar şi ţările din CEE profită repede de şansele lor. Acum câţiva ani am scris că Piaţa Comună ar trebui să aibă grijă pentru că, de

fapt, Marea Britanie nu se alătură Europei, ci fondează un nou Imperiu. Nici n-aş fi putut să mă înşel mai rău. Partenerii noştri din CEE ne colonizează. Marea Britanie este invadată. Ministerul Apărării păstrează o tăcere sinistră în legătură cu această nouă invazie care e mai eficientă decât încercarea de amator a lui William în 1066.

Oricine are ochi vede ce se întâmplă. O armată străină mare, împărţită în unităţi mici, soseşte în fiecare zi la Dover şi Harwich. Sunt înarmaţi cu cecuri de călătorie şi valută străină cu mare putere de cumpărare. Aduc cu ei sacoşe mari deghizate în motociclete şi frâne hidraulice. Grupurile par destul de nevinovate, atâta doar că din când în când rotesc ochii feroce şi rostesc un strigăt de luptă ameninţător care sună cam aşa: „Marks and Spencer§§§§§§§§! Marks and Spencer! „

E o mare diferenţă între noua invazie şi cea a lui Wil- liam: armata lui William a stat în Anglia o mie de ani şi nu putem spera că urmaşii ei vor pleca vreodată. Noii invadatori îşi înşfacă prada şi se retrag aproape imediat.

Cândva, englezii au fost cei care au invadat teritorii străine şi au pus stăpânire pe comoara străină în schimbul unor mărgele şi a altor nimicuri fără valoare. Acum e rândul nostru să fim invadaţi şi invadatorii plătesc cu un lucru care se cheamă liră sterlină pe care o pot aduna de pe ţărmurile lor aproape pe degeaba. Nu încape îndoială că morala este: *Plus ga*

§§§§§§§§ Lanţ de magazine universale. *(N.t.)*

*change...*********

cum dispărem ca insulă

JPot să mă împac cu toate astea. Dar nu pot suporta să ajungem să renunţăm la cea mai sfântă moştenire a noastră. Iată ce se întâmplă.

Mi-am petrecut cei mai buni ani din viaţă încercând să devin un englez get-beget şi acum ţara întreagă se schimbă cu totul. Alăturarea Marii Britanii la Europa a fost ca şi când Papa ar fi devenit anglican sau Gaddafi ar fi emigrat în Israel şi ar fi intrat într-un kibbutz†††††††††. Şi asta n-a fost tot. Sistemul monetar decimal s-a instalat bine. Unde sunt zilele glorioase când fiecare străin nenorocit era nedumerit, păcălit şi adus la disperare când trebuia să calculeze ce lăsa din şapte şi şase după ce plătea şase şi unsprezece? Unde sunt zilele glorioase ale jumătăţii de coroană —jumătatea unei coroane inexistente? De ce a murit guineea? Ce se întâmplă cu sistemul Fahrenheit – măsurarea aceea fără nici un sens a temperaturii, inventată de un prusac estic, atât de englez? Desigur, ca sistem era putred, dar asta nu contează. Nici un străin afurisit nu putea să-l înţeleagă – nici măcar Herr Fahrenheit, sunt sigur – dar asta îi şi era gloria.

Nu mă deranjează ca Marea Britanie să devină decadentă, dar mă deranjează rău de tot dacă nu mai este o insulă. Şi asta se întâmplă.

********* „Cu cât se schimbă mai mult... „ (în franceză în original). *(N.t.)*

††††††††† Gospodărie colectivă agrară în Israel. *(N.t.)*

Nu din cauza aeroplanului; nu din cauza vitezei comunicaţiilor; nu din cauza invenţiei puterii nucleare; nici măcar din cauza faptului că suntem colonizaţi de arabi, indieni şi europeni. Lovitura de graţie a venit odată cu invazia sistemului decimal – a kilogramelor, a gramelor, milimetrilor, a unui sistem de măsurare logic, uşor. Aceasta este umilirea noastră finală.

Nu-mi place să fiu un profet al apocalipsei, dar trebuie să spun ce gândesc. Când nu vom mai avea „furlong”‡‡‡‡‡‡‡‡, „chain"§§§§§§§§§, „rod”*********, „pole"†††††††††† şi „perch"‡‡‡‡‡‡‡‡‡, „peck"******, „bushel"******* şi ngiH”********; Marea Britanie o să dispară ca insulă şi ţara o să ajungă o suburbie a Bruxelles-tilui.

epilog

Jă nu devenim isterici. Ce importanţă are dacă noi colonizăm Punjab-ul sau Punjab-ul colonizează Fulham?... Dar, puteţi întreba, dacă

---

‡‡‡‡‡‡‡‡‡ A opta parte dintr-o milă (220 de yarzi= 201 m). *(N.t.)*

§§§§§§§§§ Lanţ, ruletă măsură de lungime, echivalentă cu 66 de picioare, aproximativ 20 m. (N.t.)

********** Măsură de lungime. *(N.t.)*

†††††††††† (Jn fel de prăjină, 5 yarzi şi jumătate. *(N.t.)*

‡‡‡‡‡‡‡‡‡‡ Măsură de suprafaţă, echivalentă cu 25 mp. *(N.t.)*

****** Baniţă mică, măsură de capacitate (=9,0911). *(N.t.)*

******* Unitate de măsură pentru grâne (=36,35 1). *(N.t.)*

******** Măsură de capacitate de un sfert de pintă (0,1421), în Anglia. *(N.t.)*

asta nu contează, atunci ce mai contează?

Virtuţile englezilor încă mai au consistenţă. Toleranţa, politeţea, manierele de la masă care sunt încă destul de decente, umorul şmecher, pasiunea pentru statul la coadă, simţul autocritic şi neacceptarea laudelor, stăpânirea (chiar sângele rece – e ceva de spus despre faptul că nu fac prea mult sex), darul duplicităţii, din cauza căruia întind aerodromuri şi autostrăzi până pe pragurile altor oameni şi refuză să le aibă pe propriile praguri... Toate virtuţile acestea, care sunt rezultatul puterii şi al afluenţei, sunt, aşa cum am spus, pe cale de dispariţie. Dar dispar foarte încet – destul de încet pentru mine. Eu însumi dispar încet.

Mulţi oameni pleacă din ţara aceasta – prea multe greve, un transport public nu prea intens, lira şi standardul de viaţă în scădere, economia care se prăbuşeşte, un viitor nesigur pentru copii: s-au săturat de toate acestea. Le urez mult noroc.

Pe de altă parte, eu unul o să rămân chiar dacă Marea Britanie ajunge o insulă pustie pe care eu sunt un Ro- binson Crusoe. Dacă stau şi mă gândesc, ar exista astfel avantaje considerabile. Lira sterlină n-ar mai exista, aşa că nu s-ar putea să mai scadă. Dacă aş fi singur, Marea Britanie ar scăpa în sfârşit de diferenţele între clase – singurul mod, sunt sigur, prin care s-ar putea întâmpla aşa ceva.

Umorul nostru
şmecher

Sau nu? În calitate de cetăţean englez, aş putea întotdeauna să mă desconsider pentru că sunt un fost străin afurisit şi, în calitate de fost intelectual din clasa de mijloc, aş putea să dispreţuiesc lucrătorul agricol care ar trebui să devin. Chiar şi un singur individ poate să menţină lupta dintre clase dacă e într-adevăr hotărât.

îmi place aici chiar aşa, cu mulţi oameni prin preajmă. Nu întotdeauna şi nu totul. Dar în general îmi place foarte mult aici. În plus, ţara aceasta m-a acceptat când am avut nevoie şi n-o abandonez când are *ea* nevoie (deşi am o vagă bănuială că nu sunt de prea mare ajutor). Mi-am schimbat ţara o dată şi mi se pare că e destul pentru o viaţă de om. îmi doresc să decad odată cu Anglia. Decădem amândoi într-o companie plăcută.

Aş vrea să mai spun ceva în chip de concluzie. Când am scris cealaltă cărţulie, acum treizeci de ani, îi admiram enorm pe englezi, dar nu-mi plăceau foarte mult; astăzi îi admir mult mai puţin, dar îi iubesc mult mai mult.

o scrisoare de la Andre Deutsch

Dragă George,

Suntem prieteni buni de multă vreme. Ne-am întâlnit de fapt şi de drept aici, în Anglia, în vara aceea de dinainte de al Doilea Război Mondial: când am venit eu din Ungaria, tu erai deja un cetăţean stabilit la Londra. Desigur, ne cunoşteam de la Budapesta – dar pe atunci eu eram încă un băieţel, iar tu erai un tânăr ziarist adult care ieşea cu actriţe frumoase, mult prea sofisticate ca să stea de vorbă cu fratele tău mai mic sau cu mine.

Nu mai există acea prăpastie de ani între noi, dar abia în vara lui 1945 ai făcut prima faptă bună pentru mine. Pot să-ţi spun ce făceai pe Insula Wight – erai cu soţia ta în vacanţă. M-ai sunat şi mi-ai spus: „Am scris ceva. Vino la sfârşitul săptămânii să vezi cum e." Aşa că am venit acolo în micul meu Hillman Minx rablagit şi am primit manuscrisul care a devenit *Cum să fii străin.*

L-am citit dintr-o suflare şi bineînţeles că mi-a plăcut, dar ţi-am zis că mai trebuie să scrii un pic. De vreme ce nu erai cunoscut în Anglia, am căzut de acord că trebuie să-ţi găsim un desenator şi faimos, şi bun. Am făcut o listă de nume care avea în cap numele unui bărbat pe care nu-l întâlnisem niciodată, Nicolas Bentley. Aşa că l-am cunoscut pe Nick prin tine şi a

devenit un prieten foarte bun şi partenerul meu – alt lucru pentru care trebuie să-ţi mulţumesc.

Am publicat nişte cărţi împreună şi ne-am distrat de minune, în ciuda numeroaselor noastre dispute. întotdeauna mi s-a părut că ascunzi un mic Paul Getty în tine şi ştiu că eu ascund un clovn în mine. Tu şi Paul Getty, eu şi Grock – sună ca o echipă nepotrivită, dar cred că nu ne-am descurcat prea rău.

îmi face o deosebită plăcere să public volumul acesta compus din cele trei cărţi faimoase pe care le-ai scris despre englezi. Dacă nu sunt un străin inimitabil şi decadent nu e pentru că am nevoie să studiez textele, ci pentru că am extras din ele sensul lor lăuntric aşa cum reiese din titlul actual, şi, datorită ţie, prietene drag, am devenit un englez get-beget.[§§§§§§§§§§]

///

/f/tc/re.

cuprins

§§§§§§§§§§ După cum se vede din felul în care am spus mai sus „nu ne-am descurcat prea rău” în loc de „am avut un succes uriaş".

argument..... 5

Cum să fii străin
Manual pentru începători şi avansaţi

prefaţă la cea de-a douăzeci şi patra ediţie 9
prefaţă..... 13

I. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN GENERAL

avertisment pentru începători..... 16
să facem prezentările..... 19
vremea..... 22
sufletul şi eufemismul 26
ceaiul..... 28
sexul 31
o vorbă despre unii editori 32
limba..... 33
cum să nu fii deştept..... 38
cum să fii nepoliticos..... 41
cum să faci compromisuri..... 44
cum să fii ipocrit..... 47
despre bucuriile simple..... 48
pasiunea naţională 50
trei puncte minore 52

II. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN PARTICULAR

intelectual de Bloomsbury 54

playboy de Mayfair 60
cum să fii producător de film 62
la volan 68
trei jocuri pentru şoferii de autobuz..... 72
cum să proiectezi un oraş 74
funcţionarul public..... 80
jurnalismul sau libertatea presei 84
dacă sunteţi naturalizat..... 88

Cum să fii imbatabil
Maturizarea în Anglia

maturizarea..... 93

I. ENGLEZA MODERNĂ cum să fii prosper. 97
despre efortul de a rămâne sărac 99
cum să ai conştiinţă de clasă..... 103
noua clasă conducătoare..... 108
cum să eviţi călătoriile . .....
..... 111
despre snobismul vinului..... 115
despre cumpărături..... 120
cum să salvezi lumea..... 122
cum să fii liber 127
laudă televiziunii..... 129
despre arta conversaţiei..... 135
despre reclame 137
despre politică..... 139
cum să opreşti traficul..... 143

II. ENGLEZA VECHE cum să te distrezi cu
tristeţe 149
despre necunoaşterea englezei 152
despre necunoaşterea limbilor străine 155
despre necunoaşterea totală 157

despre declinul harababurii 158

cum să mori 161
despre nedreptate..... 163
cum să-ţi vezi de treaba ta 165
sexul 166
cum să eviţi munca 167
toţi suntem maghiari..... 169

Cum să fii decadent

o vreme va mai fi o Anglie..... 177
despre eleganţa decăderii..... 178
vechi şi nou..... 183
limba..... 187
mâncarea..... 190
băuturile 195
cumpărăturile 198
sexul 202
despre adorarea pisicilor..... 206
cum să nu fii rezervat 211
despre pasiunea naţională..... 213
nu vă plângeţi! 217
când băncile sunt închise 219
autobuzele..... 222
cum să te rătăceşti în Londra 223
cum să intri liniştit în panică..... 225
cântând la scripcă..... 229
prăpastia dintre generaţii 231
oare economia e cu adevărat pe calea cea bună? 233
cum să pierzi un imperiu?..... 236
cum să devii o colonie..... 242
cum dispărem ca insulă..... 246
epilog 248
o scrisoare de la Andre Deutsch 251

COLECŢIA RÂSUL LUMII

Fotografii care folosesc cuvântul în loc de Polaroid sunt rari şi de aceea se cuvine să-i preţuim. George Mikes se numără printre ei. Englez cu ascendenţă maghiară, el îşi priveşte compatrioţii de adopţie cu ochelarii unui critic tandru şi afectuos. Nimic brutal, nimic vehement în scrisul lui. Totul este poantă fină, umor subţire, trimitere precisă la hibele şi complexele naţiei. „Când europenii de pe restul continentului au descoperit sexul, noi am inventat sticla cu apă caldă", constată el amuza(n)t. Englezul lui Mikes e surprins în ipostazele cele mai banale, când face totuşi mutrele cele mai lungi. Complimentele îl stânjenesc, lipsa de politeţe a interlocutorului îi provoacă scurte căderi mandibulare. Cu un aer perfect nepământean, anacronic şi pedant, manierat, dar la o adică meşter în arta de a răspunde paralizant mârlanilor, personajul din *Cum să fii englez* reprezintă în cheie comică una dintre cele mai intrigante alcătuiri umane de pe faţa pământului. Una care ştie să surâdă în toiul suferinţei şi să piardă având aerul triumfului.

În aceeaşi colecţie:

Eduardo Mendoza
Misterul criptei vrăjite

Radu Paraschivescu
Ghidul nesimţitului

Peter Mayle
La vânătoare de Cézanne

Librăria Noi
19,00

ISBN (10) 973-50-1371-1
ISBN (13) 978-973-50-1371-4